jiři marek

«Cunoscutul scriitor Jiři Marek a vrut să apropie din capul locului, incepind chiar cu titlul, romanul său, *Unchiul meu Ulise*, de *Odiseea*. A şi împărţit pentru aceasta cartea în „cinturi" după modelul faimoasei epopei antice şi, ca să nu-i scape cumva cititorului asemănarea intre Iosef Frajvald şi eroul lui Homer, intervine adesea, subliniind-o.
Paralela e făcută însă tot timpul sub semnul ironiei ; aventurile noului Ulise nu se mai petrec pe fabuloasele mări greceşti, ci într-o geografie a derizoriului, teritoriul vechii monarhii cezaro-crăieşti, Casaria, cu puţin inaintea destrămării ei.»

OV. S. CROHMĂLNICEANU

Lei 7

editura minerva

1112

jiři marek

jiři marek

unchiul meu ulise

*

Ilustrația copertei : *Vasile Olac*

jiří marek

unchiul meu ulise

*

TRADUCERE ŞI TABEL CRONOLOGIC DE JEAN GROŞU
PREFAŢĂ DE OV. S. CROHMĂLNICEANU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1982
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

JIŘI MAREK
MŮJ STRÝC ODYSSEUS
Československý Spisovatel
Praha, 1974

PREFAȚĂ

Cunoscutul scriitor Jiři Marek a vrut să apropie din capul locului, începînd chiar cu titlul, romanul său, *Unchiul meu Ulise*, de *Odiseea*. A și împărțit pentru aceasta cartea în „cînturi" după modelul faimoasei epopei antice și, ca să nu-i scape cumva cititorului asemănarea între Iosef Frajvald și eroul lui Homer, intervine adesea, subliniind-o.

Paralela e făcută însă tot timpul sub semnul ironiei ; aventurile noului Ulise nu se mai petrec pe fabuloasele mări grecești, ci într-o geografie a derizoriului, teritoriul vechii monarhii cezaro-crăiești. Casaria, cu puțin înaintea destrămării ei. O văduvă grăsuță din Viena, patroana unui magazin de mode, joacă rolul nimfei Calipso. Pretendenții sînt niște nenorociți agenți de tranzacțiuni imobiliare, iscusitul Ulise însuși se ocupă cu ceremoniile funebre.

Nici trimiterea la *Odiseea* nu trebuie luată prea în serios, fiindcă și ea ține de factura umoristică a romanului. El descinde mai degrabă din *Simplicissimus* al lui Grimmalshausen și continuă o tradiție epică picarescă pentru care se dovedește că literatura Europei Centrale are o deosebită preferință.

Și mai revelatoare pe linia aceasta e însă înrudirea lui Iosef Frajvald cu Švejk. Există un tip de umor ceh care și-a cîștigat

o celebritate mondială prin Hašek, e prezent în povestirile lui Čapek și-l regăsim acum la Marek. Toți trei își scot hazul, cum putem băga de seamă imediat, mai întîi plimbîndu-se printr-o lume pestriță, unde diversitatea îndeletnicirilor umane, varietatea figurilor și imprevizibilitatea actelor alcătuiesc un mozaic foarte viu colorat, grotesc chiar adeseori, dar mereu „gemütlich", pașnic, familiar, „civilizat". Eroii umorului ceh sînt niște „picaros" sui-generis, pentru că, deși își cîștigă existența săvîrșind tot soiul de pungășii, păstrează o anume respectabilitate socială, rămîn cetățeni stimabili ai Casariei. Švejk se îndeletnicește cu vînzarea de cîini furați — e adevărat, —, dar nu încetează să fie o persoană onorabilă în cartierul său, unde toți vecinii îl cunosc și-i acordă o deplină stimă. Eroii lui Marek aparțin și ei acestei spețe curioase de „picaros". Bătrînul Frajvald-tatăl e un geambaș vestit pentru mijloacele irevocabile prin care se pricepe a face orice gloabă prăpădită să arate ca un cal de rasă. Cît privește reputația lui de trișor la cărți, ea a ajuns pînă în capitala imperiului. Frajvald-junior își începe strălucita sa carieră vînzînd întîi un praf de stîrpit ploșnițele, apoi altul „Antisudor", leacul grație căruia e oprită transpirația picioarelor. Fantasticul bețiv Šustr nu are pereche în vînarea prin spitale a viitorilor clienți pentru înmormîntare, iar impunătorul Bacik, starostele serbărilor populare tradiționale, știe să dea pompa necesară unui cortegiu mortuar, pășind în fruntea lui, înveșmîntat cu o splendidă eșarfă neagră.

Și relațiile umane iau aici o turnură foarte caracteristică, tragerea reciprocă pe sfoară devenind o practică generală. Fiecare caută să-i tragă celuilalt chiulul, cu bonomie și amenitate însă, admirînd loial viclenia superioară. Cînd Iosef Frajvald pleacă la Viena, cu partea sa din moștenirea părintească, surorile și fratele Vincenc încearcă pe rînd să-l „ciupească", eroul le promite totul, dar, nu mai puțin șiret, se cară în zori fără să-și i-a rămas bun, lăsîndu-și astfel rudele vorace cu buzele umflate. Contesa Victoria von Grusbach, e o provincială amărîtă care a venit în capitală ca să facă o partidă strălucită. Bolnăviciosul domn Zelinka, trecînd la o altă întreprindere de pompe funebre, izbutește să-i răpească lui Bacik un mort, chiar dintre consătenii săi. Šustr nu se lasă nici el mai prejos și are ideea de a organiza pe cont propriu o înmormîntare spre a băga în buzunar onorariile respective. Peripețiile găinăriei, răsturnarea mortului în șanț, transportarea lui apoi fără sicriu, ca pasager, cu un taxi, capătă veritabile proporții homerice. Asistăm la o întrecere, pe scară mare, națională, în materie de pungășie, după întemeierea republicii burgheze. Partidul agrarian organizează o potlogărie grandioasă, intenționînd să folosească firma unchiului Iosef spre a sustrage statului o însemnată sumă de coroane, acordată reînhumării membrilor legiunii cehe, căzuți în Italia. Eroul le joacă însă o festă tot atît de măreață, umflînd el banii. Principiul este mereu : *„à voleur, voleur et demi"*.

Plină de haz și specifică tipului special de umor ceh ni se pare a fi mai ales comedia păstrării respectabilității în aceste succesive, necontenite, abile, pungășii reciproce. Utilizarea la oameni a alifiei, cu care tatăl său geambașul, redresa pentru vînzarea la tîrg caii rebegiți îi aduce lui Frajvald, student veterinar, abia în anul I, o reputație de medic excelent. Mai tîrziu, el evită mobilizarea angajîndu-se voluntar-civil în operația dificilă de a culege cadavrele importante pe front și a le înmormînta frumos, așa cum merită. O înțelegere diplomatică îi aduce locotenentului italian care surprinde mica trupă a lui Frajvald într-o escapadă amoroasă avansarea la gradul de căpitan, iar unchiului Iosef elogiile Marelui Stat-Major, ba și o propunere pentru decorare, refuzată modest. Romancierul găsește cîteva căi ingenioase spre a reface pe nesimțite respectabilitatea pușlamalelor care populează cartea sa și a îndrepta simpatia cititorului către ele :

Întîi, cum spuneam, în buna tradiție a lui Eulenspiegel păcălitorii se apără de a nu fi ei înșiși păcăliți. Se inoculează cu tact artistic ideea unei lumi, unde fără trasul pe sfoară, existența ar fi imposibilă. Cînd studentul Iosef Frajvald vrea să-i dezvăluie profesorului de medicină veterinară, distins consilier imperial, trucurile prin care pot fi ascunse beteșugurile cailor, acesta își pune mîinile-n cap și părăsește sala unde își ținea cursul, ex-

clamînd indignat: „băiatul ăsta e un ţigan!" Purtările cinstite dau rezultate catastrofice, cum o dovedeşte nefericita Anežka. Respectul legilor îi condamnă să rămînă toată viaţa nişte pîrliţi pe colegii de liceu ai unchiului Iosef. Dispreţul arătat „mărunţişurilor" practice face din genialul inventator Fidibus un etern datornic.

Sîntem apoi dispuşi să acordăm o dispensă morală anumitor mici pungăşii, fiindcă victimele lor se îndeletnicesc cu pungăşii mult mai mari. Făcînd pe contesa Grusbach, biata Viki umblă să le tragă clapa numeroşilor vînători de zestre profesionişti, falşilor baroni şi escroci patentaţi care mişună pe la selecta cofetărie *Sacher*. Prin nişte manevre abile, chiar dacă nu prea oneste, Kiki îl obligă să o ia de soţie pe un mare şnapan, afemeiatul deputat afacerist Vykus. Unchiul Iosef dejoacă diversele găinării puse la cale împotriva lui de firmele rivale şi şterpeleşte banii care urmau să fie înghiţiţi de rechinii partidului agrarian.

Tot pentru a-şi face eroul simpatic cititorilor, romancierul are ideea inteligentă să-i dea adesea cuvîntul direct, pentru a reflecta asupra aventurilor prin care a trecut. Altfel zis, unchiul Iosef are prilejul să arate cum comportamentul său decurge dintr-o raţiune superioară, presupune un şoi de înţelepciune cinică, o „filozofie". Actelor certate cu morala „ideală", li se relevă drum numai în cazuri extreme."

„Banii — explică el, de pildă — nu sînt o valoare temporară şi, indiferent ce vei citi prin cărţile tale, tu pe mine să mă crezi. Banii ori îi ai, ori nu-i ai. Despre dragoste, ce-i drept, nu se poate afirma asta cu aceeaşi certitudine (...). Să intri într-o prăvălie şi să cumperi ce-ţi pofteşte inima în clipa aceea e dovada celui mai nesăbuit act pe care l-ai putea săvîrşi. Omul trebuie să-şi cumpere numai strictul necesar şi ceea ce nu poate obţine pe altă cale. Pe scurt, cumpăratul constituie absolut ultima posibilitate de a dobîndi ceva, iar cei deştepţi pornesc pe acest drum numai în cazuri extreme".

E vorba de un umor gnomic care dăruie păcălitorului aerul onorabil al înţeleptului: „A fi iubit e nespus de frumos, a nu fi iubit e cu folos". „Cei mai geloşi bărbaţi sînt îndeobşte cei

care sînt certaţi cu fidelitatea." „Binefacerea e bună în sine, iar cel ce face binele spre a se asigura de graţie cerească e un păcătos şi pe deasupra un prostănac, căci, află de la mine, cerul este acea instituţie pe care omul se poate bizui cel mai puţin, tocmai atunci cînd are nevoie de ea... Îţi mărturisesc, băiete, că niciodată nu m-am supărat pe oamenii cărora nu le plăcea să plătească, pentru că, cinstit vorbind, şi mie tocmai aceasta îmi displace cel mai mult dintre toate îndeletnicirile omeneşti."

La fel, o anumită turnură ceremonioasă imprimată limbajului conferă aerul respectabilităţii acţiunii de îmbrobodire: „Florile sînt flori, onorate domn, şi nu văd cum aţi putea să-i dovediţi mai bine bietei bătrîne recunoştinţa dumneavoastră şi să-i mîngîiaţi sufletul ei curat care de acolo, de sus, din înălţimile cereşti, se uită şi vă urmăreşte cu grijă, să vadă, dacă aţi ales bine întreprinderea de pompe funebre, în cazul nostru firma Habîšek et Co." (...)

„Excelenţa voastră, mi-aş permite să menţionez că pentru scopul în sine, ar fi mai avantajos să rămîn în civil. Ştiţi, s-ar putea să se ivească anumite dificultăţi, de pildă, atunci cînd aş avea de înmormîntat o persoană cu grad superior mie. La unele profesiuni, să ştiţi, îmbrăcămintea civilă îşi are distincţia ei..."

Talentul tragerii pe sfoară în chip amabil şi cu civilitate maximă se transmite limbajului din care-şi face un instrument principal. În redarea românească a umorului acestuia de o factură foarte aparte, traducătorului, Jean Grosu, interpretul fericit la noi şi al lui Hašek şi Čapek, excelează, făcînd romanul să-şi păstreze întreaga savoare verbală.

Numeroşii cititori ai „Bibliotecii pentru toţi" vor lua cunoştinţă prin *Unchiul meu Ulise* de una dintre cele mai reuşite opere ale literaturii cehe contemporane.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

TABEL CRONOLOGIC

1914 *30 mai* Se naşte la Praga Jiří Marek, unul dintre cei mai de seamă scriitori cehi contemporani. Caracteristic scrierilor sale este cunoaşterea adîncă a vieţii şi frămîntărilor celor mulţi, sesizarea cu mijloace artistice dintre cele mai personale, dar şi dintre cele mai valoroase — a contradicţiilor sociale care condiţionează naşterea şi formarea omului epocii noastre. Animat în permanenţă de dorinţa de a cunoaşte viaţa pînă în cele mai mici amănunte, Jiří Marek ştie să se strecoare, cu migala cercetătorului şi pasiunea artistului, pînă în ascunzişurile cele mai tainice ale sufletului omenesc.

Copilăria şi-o petrece în pitorescul cartier praghez Nusle şi tot aici urmează clasele primare şi o parte din studiile gimnaziale, pe care apoi le termină la Písek, în Cehia de miazăzi.

1918 După căderea şi destrămarea imperiului austro-ungar, la 25 octombrie este proclamată Republica Cehoslovacă, iar la 28 octombrie ia naştere statul cehoslovac independent. Istoricul eveniment va fi consemnat pe larg de Jiří Marek

în remarcabilul său roman satirico-umoristic *Unchiul meu Ulise* (1974).

1923 3 ianuarie. Se stinge din viață, la Lipnice pe Sázava, în vîrstă de numai 40 de ani, marele scriitor umorist Jaroslav Hašek, autorul celebrului roman *Peripețiile bravului soldat Švejk* (În același an și la aceeași vîrstă moare și cunoscutul scriitor ceh de limbă germană Franz Kafka, autorul *Procesului*, al *Castelului*, *Metamorfozei* etc.)

1924 Perioadă de relativă stabilitate în Cehoslovacia, după criza postbelică internă, economică și politică, criză pe care Jiří Marek o va interpreta cu mijloace artistice în romanul *Unchiul meu Ulise*, ca o confirmare a ideilor sale înaintate despre lupta social-politică din acea vreme.

19 ianuarie Se stinge din viață marele poet revoluționar ceh Jiří Wolker (n. 1900), autorul cunoscutelor *Balade*.

19 noiembrie Se naște, la Praga, Jan Otčenášek, scriitor de frunte al literaturii cehoslovace contemporane, autorul cunoscutelor romane apărute și în traducere românească: *Romeo, Julieta și întunericul*, *Cetățeanul Brych*, *Pe cînd în Paradis ploua*. Jan Otčenášek a fost unul dintre cei mai devotați prieteni ai lui Jiří Marek.

1933 Jiří Marek termină facultatea și devine profesor în învățămîntul mediu. Pînă în 1946, predă limba și literatura germană la liceele din Soběslav, Nachod și Praga.

10 octombrie 1938. Dictatul de la München ciuntește granițele Cehoslovaciei, permițîndu-i lui Hitler anexarea regiunii Sudete la marele Reich german.

25 decembrie 1938 Se stinge din viață, zdrobit de tragicele evenimente pe care le trăia poporul său, marele scriitor ceh Karel Čapek (n. 1890). Permanența operei sale, interesul pe care continuă să-l suscite cu aceeași tensiune, astăzi ca și acum șase decenii, romanele sale științifico-fantastice (*Fabrica de absolut*, *Krakatit*, *Război cu salamandrele* etc.), demonstrează virtuțile filozofice și cultura multilaterală ale unuia dintre neo-umaniștii de frunte ai veacului nostru. Înmormîntarea lui la cimitirul Vyšehrad din Praga a prilejuit o uriașă demonstrație patriotică la care au participat și tinerii — viitori scriitori — Jiří Marek și Jan Otčenášek.

1939 15 martie Trupele naziste ocupă tot teritoriul cehoslovac, proclamînd Protectoratul Cehiei și Moraviei și transformînd Slovacia într-un stat independent de tip fascist, fapt care a dus practic la destrămarea totală a republicii burgheze și la instaurarea dominației hitleriste asupra întregii Cehoslovacii. Evenimentele l-au marcat puternic pe artistul Jiří Marek și ele își vor pune o serioasă amprentă pe o bună parte a creației sale literare.

1944 Jiří Marek publică prima sa culegere de povestiri intitulată *Viața nu se întoarce* și primul său roman *Pecetea credinței*.

1945 După eliberarea Cehoslovaciei, Jiří Marek devine inspector școlar și își începe activitatea gazetărească, publicînd reportaje și foiletoane satirice în Lidové Noviny și Rudé Pravo.

1946 Apare primul său roman postbelic *Bărbați înaintînd în beznă* profundă analiză a destinelor unor parașutiști aparținînd unui grup de partizani ce acționau în pădurile regiunii Vysočina.

1948 februarie Au loc dramaticele evenimente care în cele din urmă aveau să ducă la victoria definitivă a forțelor progresiste și la instaurarea socialismului în Cehoslovacia.

1949 Jiří Marek publică *Satul subteran*, roman de amplă și sugestivă analiză, inspirat din viața unui sat de mineri din Moravia.

27 octombrie. Moare marele poet František Halas, una din culmile poeziei cehe dintre cele două războaie mondiale. Amintim din opera lui celebra culegere *Speranțe ciuntite*, însumînd poezii monumentale inspirate din tragicul destin al poporului ceh în perioada trădării de la München și *Versuri optimiste*, ce insuflă încredere și speranță în vremuri mai bune.

1950 Apare volumul de povestiri *Lumină deasupra noastră*, puternică frescă a vieții minerilor din regiunea carboniferă Most (Cehia apuseană), pentru care Jiří Marek este distins cu premiul de stat Klement Gottwald. Destinele eroilor din aceste povestiri au alcătuit ulterior subiectul unui film artistic foarte apreciat de critica de specialitate a vremii.

1951 Jiři Marek publică răscolitoarea povestire *Vorbește mama*, surprinzînd tragicul destin al miilor de mame și copii dispăruți în cuptoarele morții din lagărele naziste. Povestirea reprezintă o impresionantă contribuție artistică a autorului la lupta împotriva unor noi războaie pustietoare (apărută în românește în 1953).

12 noiembrie Moare, în împrejurări dramatice, remarcabilul poet ceh Konstantin Biebl (n. 26.II.1898) pentru a cărui operă lirică, profund umanistă, Jiři Marek a nutrit o mare admirație.

1952 *ianuarie* Cu prilejul centenarului nașterii lui I. L. Caragiale, Jiři Marek vizitează pentru întîia oară România, ca delegat al Uniunii scriitorilor cehoslovaci. De atunci avea să ne viziteze țara de nenumărate ori. Și, de fiecare dată — cum mărturisește el însuși într-un articol publicat în Contemporanul (1959) — a învățat s-o iubească tot mai mult. „Pentru că omul — spune el — se bucură de dragoste numai atunci

cînd e tot mai proaspătă și mai frumoasă. Iar România e o țară care se împrospătează și se înfrumusețează mereu. De aceea cu atît mai mult i-am dăruit inima mea."

1953 Jiři Marek publică volumul *Din cărămidă și zîmbete* (apărut în românește sub titlul *Turnul Babel*, E.S.P.L.A., 1955), reunind un grup de schițe de un remarcabil umor, inspirate de munca și zîmbetele constructorilor de pe șantierul marelui combinat siderurgic de la Ostravá.

1954 Jiří Marek este numit director general al cinematografiei cehoslovace, funcție pe care o va îndeplini pînă în 1959. Perioada coincide cu primul mare val al artei cinematografice din țara prietenă. În 1958, filmul *O invenție diabolică* este distins cu Marele premiu al Expoziției universale de la Bruxelles.

1956 Apare *Țara de sub ecuator*, prima carte de călătorie a lui Jiři Marek. Prin farmecul neîntrecut al cuvîntului său, iscusitul povestitor captează cititorul purtîndu-l cu el pe meleagurile necunoscute ale insulelor Borneo, Java, Sumatra și Celebes (apărută în românește — E.S.P.L.A., 1960).

1958 *6 aprilie* Moare la Praga Vítězslav Nezval, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai culturii cehe contemporane, poet înzestrat cu o imaginație îndrăzneață și cu o nesecată forță de improvizație artistică (apărut în românește în colecția „Cele mai frumoase poezii", în traducerea lui Virgil Teodorescu).

1960 Jiři Marek devine profesor universitar. Pînă în 1970, predă literatura cehă contemporană la Institutul de ziaristică din Praga, iar din 1970, în continuare, la Facultatea de litere și filozofie a Universității Caroline.

1962 Publică romanul *Umbra e în urma ta*, înfățișînd destinul unui om veșnic obsedat de tema dezvăluirii trecutului său pătat în anii războiului.

1968 Apare *Panoptic de vechi întîmplări criminalistice*, primul volum din ciclul de povestiri inspirate din documente autentice descoperite în arhivele poliției pragheze dinainte de război. Cu strălucită vervă satirică, Jiří Marek persiflează în aceste povestiri moravuri învechite ale unei societăți vetuste (apărut în românește, Editura Univers, 1973).

1971 *Panoptic de oameni păcătoși*, al doilea volum din ciclul amintit, se bucură și el de aprecierea unanimă a publicului cititor și a presei de specialitate din Cehoslovacia și de peste hotare (apărut în românește, Editura Univers, 1977).

1974 Jiří Marek publică romanul *Unchiul meu Ulise*, în care cu umor satiric de foarte bună calitate, înfățișează o întreagă epocă — primele patru decenii ale secolului nostru — relatînd peripețiile unui om obișnuit care navighează prin viață precum anticul Ulise.

1978 Apare al treilea și ultimul volum din ciclul *Panoptic*.

1981 Jiři Marek publică *Sarea pămîntului*, roman în 2 volume, o incursiune în trecutul istoric al clasei muncitoare cehe, și *Sirius, steaua cîinelui sau istorioare afectuoase despre cîini*.

JEAN GROSU

Sînt de acord cu dumneavoastră că a povesti întîmplări nu este o îndeletnicire prea plăcută. Asta înseamnă să țesi din umbre și slove o funie cu care să-l tragi pe cititor după tine.

Darmite să povestești despre destinele omului, ființă foarte măruntă în marele univers, ființă căreia soarta i-a dăruit o singură măreție : aceea de a ști de soarta sa și de a-și trăi totuși viața cu o poftă sălbatică, de nestăvilit.

Desigur, n-ar fi nimic mai ușor pentru om decît să dea din mînă, cu aerul că nu-i pasă de nimic, să stea cu brațele încrucișate, să se lase pradă deznădejdei și să se chinuiască așa cum le este dat în exclusivitate filozofilor. Din fericire însă mai există și acea fermecătoare naturalețe umană, care se ține cu îndîrjire de viața de toate zilele, trecînd — cinste ei — cu o adîncă indiferență peste înțeleptele reflecții cu privire la veșnicia veșniciei.

Noi, se înțelege, știm că sîntem trecători, dar trăim ca și cînd ne-ar fi fost hărăzit să rămînem pe această lume în vecii vecilor. Facem fapte eroice și fapte mărinimoase, adunăm tot felul de lucruri ca apoi să le risipim, construim case în care poate nici nu vom apuca să locuim și aprindem focul cu care punem în pericol, poate, propriul nostru cămin.

Acesta ne e destinul, în asta constă slăbiciunea și forța noastră. Fiecare dintre abaterile noastre este de fapt o mică epopee, o dată eroică, altă dată tragicomică, iar uneori de o discreție aproape neobservată. Dar, a trăi mereu în contradicția dintre viață și moarte este, credeți-mă, un act de bărbăție al dracului de măreț, și de aceea socotesc că fiecare dintre noi este de fapt un erou.

Acesta este de bună seamă terenul fertil pentru toate întîmplările, acea clipă prielnică în care ne putem îngădui să povestim ceva despre oricare dintre noi și cînd rămînem uimiți de cîte lucruri interesante s-au petrecut în jurul nostru și cît de bine se descurcă totuși omul pe această lume, în ciuda tuturor neajunsurilor îndurate în decursul vieții sale.

Se înțelege că în esență nu povestim decît ceea ce știm cu toții, căci tuturor ne-a fost hărăzită aceeași teamă și deopotrivă ne luptăm s-o biruim.

Între omul de rînd și nobil, între prostănac și înțelept, între scunzi și înalți, nu-i neapărată nevoie să existe voci diferite.

Cînd le e sete beau și unul și celălalt cu aceeași poftă, în inimile lor dragostea înflorește foarte asemănător, iar lacrimile li se preling pe obraji aidoma. Sînt la fel ca toți predecesorii lor pe această lume, la fel ca eroii din îndepărtatele epopei. Unul e Achile, altul e Hector, iar altul e vicleanul Ulise, supus de zei la atîtea încercări.

Povestind destinele omului din zilele noastre noi nu sîntem chiar atît de departe de destinele străvechilor străbuni, căci trecutul și prezentul se contopesc mereu, iar noi așteptăm cu aceeași nerăbdare surprizele pe care ni le va furniza viitorul.

Printre supremele bucurii ale aceluia ce va asculta întîmplările noastre se numără aceea că se va descoperi în ele pe el însuși, atunci cînd se va aștepta cel mai puțin.

Așadar, dacă veți descoperi ceva cunoscut în comportamentul admirabilului meu unchi, înseamnă că, într-adevăr, povestirea mea n-a fost zadarnică, iar dacă veți izbucni strigînd: „Ia te uită, asta sînt eu!" atunci fericirea mea va fi desăvîrșită.

Deci, fii sănătos, iubite cititor!

CÎNTUL ÎNTÎI

Începutul povestirii noastre datează de pe vremea cînd Viena era considerată centrul pămîntului, iar cel ce n-apuca s-o vadă era socotit un amărît. Pe scurt, Viena era pe atunci buricul pămîntului. Acum însă lucurile nu mai stau așa, lumea s-a schimbat mult, iar ținta oamenilor nu mai este un singur oraș, așa cum e prisaca pentru albine. Lumea s-a mărit, dar totodată s-a dezmembrat în mai multe state, iar acestea, la rîndul lor, s-au împărțit în județe și raioane. Au luat ființă noi orașe și noi cartiere cu blocuri de locuințe, în mijlocul cărora însă oamenii se simt nespus de însingurați. Pe atunci lumea era deschisă și oamenii mai modești. Și totuși n-au trăit aventuri mai puțin interesante decît acelea pe care le trăim noi azi.

Bunica mea obișnuia să spună : cu aceiași bani ai la Viena o casă, iar la Praga două. Nici nu știți cîtă vreme mi-a sunat în urechi această tainică frază, pînă să-mi

dau seama că, de fapt, între Praga și Viena nu-i nici o deosebire.

Da, dar atunci demult, deosebirea exista, iar unchiul meu a plecat din fragedă tinerețe la Viena, pentru ca viața lui măruntă să cîștige în măreție. Acolo unde s-a născut și a crescut, ar fi devenit, ca tatăl său, un simplu geambaș și ar fi stat toată viața ca tatăl său și apoi ca fratele mai mic — la hotelul Hamburg, să joace cărți mereu cu aceiași geambași și niciodată n-ar fi ajuns ceva mai mare, ba nici măcar un mare negustor de cai.

Vrem, nu vrem, micimea mediului înconjurător ne face mici, și dacă ușa noastră e prea joasă, ne deprindem să ne încovoiem spinarea înainte de a fi nevoie.

*

Am să-ți dau un sfat bun, băiete, iar tu să-l bagi în cap și să-l ții minte, ca de altfel tot ce-ți voi spune de-acum înainte ; în sfaturile mele — sub depunerea stratului de cuvinte — se ascunde, întotdeauna, o mică sămînță prețioasă, o înțelepciune. Principalul în toate e să începi. Să nu te gîndești prea mult cum se va sfîrși acțiunea ta, fiindcă tot nu ajută la nimic. În afară de asta, în majoritatea cazurilor, mai toate se sfîrșesc prost, așa că nu văd de ce ți-ai frămînta mintea de la bun început. Nu sînt împotrivă să cumpănești ce și cum, și chiar să te uiți dinainte încotro merge curentul în care ești nevoit să te arunci. Dar pentru nimic în lume să nu zăbovești la mal ! Pentru că, să știi de la mine, și apa rîului îți poate scăpa dacă stai și te codești prea mult. De ce să-ți fie frică ? Vorba ceea, dacă duce frunzele căzute, de ce nu te-ar duce și pe tine ? Incertitudinea peripețiilor

vieții e singura aventură ce i-a fost hărăzită omului. Iar cel ce lasă să-i scape această aventură pierde totul, și se pierde chiar și pe sine însuși. Nu-ți fie teamă să începi, și nu uita că zeița Fortuna e de sex feminin. Nu văd de ce ți-ar întoarce spatele tocmai ție această distinsă zeiță ?

*

Unchiul a plecat la Viena la acea vîrstă fericită, cînd omul își închipuie că toată lumea e a lui, și se și comportă ca atare. Avea desigur planurile și ideile lui, dar trebuie spus de la bun început că nimic din toate astea nu i s-a împlinit și că viața lui a căpătat o înfățișare cu totul diferită de cea pe care și-o imaginase el. În asta constă probabil una din trăsăturile esențiale ale fericirii umane, și anume, că omul nu știe niciodată ce va deveni. Și astfel plutește cu corăbioara lui ca mitologicul Ulise, ca, într-o bună zi, să fie azvîrlit de valuri pe un țărm cu totul necunoscut, unde, frecîndu-și ochii uluit, își spune cu uimire : „Iată ce țară mi-a fost mie hărăzită !“

În definitiv, ce alt destin are omul decît acela al naufragiatului ?

Desigur, există oameni care, odată aciuați undeva se cațără încet și cu îndîrjire pe stînci și se afundă în desișuri, sfîșiindu-și veșmintele și zdrelindu-și pielea, pentru, ca, în cele din urmă, să obțină spre satisfacția lor, ceea ce au dorit : să ajungă funcționari la poștă, salariați ai oficiilor fiscale sau practicanți prin tribunale, cu perspective de avansare.

Unchiul meu nu avea această fire, era dispus oricînd să se lase prins de alt curent și din nou să-și încerce

norocul, plutind în necunoscut. Mulțumită acestui fapt, a cîștigat o bogată experiență, ca apoi să-mi poată împărtăși multe învățăminte prețioase.

A ajuns să aibă cea mai remarcabilă profesiune pe care omului i-o poate hărăzi numai destinul și nicidecum propria sa decizie. E absolut de neînchipuit ca omul să se hotărască în tinerețe să fie ceea ce a devenit unchiu meu ori, ferească sfîntul, să vrea să învețe undeva, să practice această profesiune. O asemenea profesiune se poate numi, pur și simplu, mană cerească.

Unchiul meu — și de bună seamă din asta izvora înțelepciunea și echilibrul său în viață — a ajuns proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

Nu m-a luat, oare, gura pe dinainte spunînd acest lucru mult prea devreme? N-am dezvăluit oare taina înainte de a le oferi ascultătorilor voluptatea de a o descoperi singuri, încetul cu încetul?

Cu toată modestia, moștenită, de bunăseamă, de la unchiul meu, procedez și eu în povestirea mea un pic așa cum a procedat Homer. Acesta le-a dat eroilor săi dinainte tot felul de porecle a căror justețe timpul avea s-o confirme ulterior. Și astfel fu Achile iute de picior, Ulise deștept, Hera cea cu brațe albe și Zeus detunătorul. Deci, nu văd de ce n-ar putea și unchiul meu să aibă de la bun început un titlu care abia în desfășurarea timpului se va dovedi potrivit, interesant și, îndeosebi, extrem de folositor?

Nimic nu ne îndeamnă mai ușor spre o filozofie înălțătoare decît apropierea morții. Desigur, unchiul a tras și el învățăminte din această sursă, cu atît mai mult cu

cît în timp ce pentru cei mai mulți oameni (eu nefăcînd excepție), moartea constituie un memento înspăimîntător, pentru înțeleptul meu unchi ea a fost obiectul unui comerț destul de rentabil, avînd darul să-i împrumute chiar și un farmec deosebit.

Desigur, poți aduce următoarea obiecție: ca să devină „cioclu“ nu era nevoie să plece tocmai la Viena, în acel elegant centru al lumii, și nu trebuia să se despartă de locul său natal, ca să mizeze totul pe o singură carte. Dar știe oare naufragiatul care dintre corăbii va eșua cu el atît de norocos? Și care insuliță se va ivi printre valuri în drumul său?

Nu era în firea lui să viseze marile metropole; la drept vorbind, ca orice boboc deprins cu viața orașului de provincie — unde seara se plimbau în piață domnișoarele și unde se putea duce o viață tihnită și onorabilă — Viena îl și speriase un pic înainte de plecare. Pînă la urmă, nici nu s-a dus singur; pentru mai multă siguranță se alătură unui grup de prieteni care, terminînd ca și el gimnaziul din localitate, s-au tot îndemnat între ei pînă cînd au prins curajul să se decidă pentru Viena. Firește cei patru colegi n-au avut norocul unchiului. Au studiat pînă la capăt, devenind niște filistini lipsiți de orice interes.

*

Tatăl unchiului, bătrînul Frajvald, își pusese multe speranțe în fiul său cel mai mare. Cînd lucrurile se împlinіră, ajungînd la momentul plecării, își chemă ceremonios la el feciorul și, printre gemete și oftaturi puternice, scoase din casa de fier, aflată într-un colț al

odăii și care păstra în interiorul ei o avere tainică, despre care nimeni nu știa nimic (ba, potrivit văicărelilor bătrînului viclean, toți ar fi trebuit să creadă că în casa aceea nu erau adăpostiți decît păianjeni ce-și țeseau cu hărnicie pînzele lor alburii), în fine, cum spuneam, scoase din ea un teanc de bancnote jerpelite și-l așeză pe masă, în fața feciorului, cu o mișcare ce trăda mărinimie și arăta că face gesturi mari. Un geambaș e dator să se pricepă la asemenea treburi, asta e lucru știut.

Unchiul, fără să clipească măcar, aștepta să vadă ce avea să se întîmple.

— Uite, băiete, asta e partea pe care ți-o dă tatăl tău. Ia-o. E mai mult decît ți se cuvine, dar e tot ce-ți pot da. Îți dau acești bani și vreau să sper că n-ai să-i îngropi și, mai cu seamă, n-ai să-i faci praf aruncîndu-i pe fereastră.

(Da, întocmai așa a spus bătrînul Frajvald, dovedind prin asta spiritul său de prevedere și totodată o instruire nu prea desăvîrșită.)

— Te-am ținut întotdeauna din scurt în privința banilor și tu, nu o dată, ai mîrîit și te-ai plîns de mine. E timpul să înțelegi că asta n-a fost decît o chestiune de educație, și nicidecum zgîrcenie, cum poate ți-ai închipuit.

Unchiul nu auzea decît de departe tot ceea ce-i spunea bătrînul, deoarece toate simțurile i se contopiseră deodată într-unul singur, al văzului, iar mintea lui se străduia să ghicească, așa, cu aproximație, cam cîți gulgeni puteau fi în teancul cu pricina.

Apoi lăsă capul în jos (ca să poată cîntări mai bine) arborînd un aer de copil cuminte și ascultător.

— Partea căpătată de la părinți e sfîntă, iar omul înțelept și priceput o face să rodească din belșug, ținu să mai adauge bătrînul, pe un ton solemn.

În același timp știa prea bine că nu se putea întreprinde nimic cu acești bani, ba, mai mult, că nu erau destui nici măcar pentru terminarea studiilor, dar el era negustor de cai și, așa cum își înzestra și își expedia acum băiatul, tot așa se descotorosea și de mînjii pe care-i vindea. Din clipa în care banii zăceau pe masă, puțin îi mai păsa ce avea să se întîmple cu puiul de armăsar.

Și totuși acum era parcă înduioșat. Nu e sigur dacă o parte substanțială a tristeții sale nu izvora tocmai din faptul că cheltuia dintr-o dată atîta amar de bani și, pe deasupra, îi mai dădea și pe mîna unui tînăr nechibzuit și lipsit de experiență.

Dar unchiul avea sîngele tatălui său și-i răspunse cum se cuvine :

— Voi face totul să te răsplătesc de o sută de ori, pentru bunătatea dumitale.

Bătrînul zîmbi, pe de o parte spre a-și ascunde emoția, iar pe de alta spre a da în vileag că nu se prinde la asemenea vorbe.

— Te miri, poate, de ce-ți încredințez așa, dintr-o dată, atîta bănet. Mi-am zis să ți-i dau pe toți grămadă, ca să nu trebuiască să scrii în fiecare lună pentru bani și, în același timp, să-ți dau marele prilej de a arăta ce zace în tine și cum ești în stare să te descurci. Nu zic

că din banii ăștia o să trăiești împărătește, dar nici de foame, pentru început, n-ai să mori. Au mai studiat ei și alții, și cu bani mai puțini. Na, ține-i, și străduiește-te s-ajungă ceva de capul tău!

Jocul bătrînului fu atît de desăvîrșit, încît feciorul stătu o clipă în cumpănă, întrebîndu-se dacă era cazul să-i cadă în genunchi sau nu. Pe urmă însă, făcu doar o plecăciune și îi sărută părintelui mîna, așa cum cerea buna-cuviință, și făcu acest lucru cu atît mai mult cu cît convorbirea dintre ei se desfășurase între patru ochi.

Hotărîrea ca fiul mai mare să urmeze o facultate fusese luată de mult. În timp ce unul dintre colegii săi se ducea la medicină, al doilea la drept, al treilea la farmacie, iar al patrulea la politehnică, unchiul trebuia să studieze medicina veterinară, cu alte cuvinte, să devină așa cum se spunea pe atunci, un doctor de dobitoace.

Era mai puțin? Era mai mult?

Ei bine, pentru asta ar trebui să fiți negustori de cai, spre a înțelege că a fi doctor de dobitoace însemna pe atunci să atingi culmea culmilor. Căci geambașul e un pișicher, uns cu toate alifiile, în stare să umfle calul cu ovăz și să bage în el atîta arsenic, încît să pară un armăsar buiestru, în ciuda faptului că nu-i decît o pieritură de jugan, gata să-și dea duhul. După cum nu-i un secret, că poate să găsească un țigan isteț, care se pricepe de minune să-i umfle gloaba folosind o țeavă de trestie; în asemenea caz, firește, trebuie să grăbească negoțul, nu de alta, dar aerul din cal se duce; un asemenea cal se vinde la iuțeală, cu reducere și cu văicăreli însoțite de suspine dureroase, cu „Ia-l jupîne, ia-l, o să ajung în sapă de lemn. Doi gulden pot să scad, mai mult nu pot. Ce vrei? Să mă nenorocești pe toată viața?!?"

Apoi, odată negoțul încheiat, se cuvine s-o ștergi cît mai grabnic din piață, să intri în hotelul Hamburg, să te instalezi din nou la masa de joc și, dacă se întîmplă să dea buzna peste tine cumpărătorul păcălit, răcnind ceva în legătură cu nu știu ce șarlatanie, acesta va afla, nu de la vînzător, ci de la tovarășii săi de joc, că la mijloc trebuie să fie desigur o greșeală, „căci domnul joacă de dimineața, fără încetare, tabinet și dacă s-a ridicat cumva de la masă, a făcut-o numai pentru necesități urgente. Ca să nu mai vorbim de faptul că dumnealui nici nu se ocupă cu vînzarea cailor, lucru știut, de altfel, de toată lumea. Să nu fi fost cumva celălalt, pușlamaua aceea de-i seamănă leit... Mare ticălos..."

Da, asemenea trucuri și încă multe altele cunosc geambașii de cai la perfecție, dar, la ce bun, de vreme ce peste ei e altcineva mai mare, și cu ăsta nu e de glumit. E vorba de medicul veterinar. Cînd trece dumnealui prin piață e de rău, pe ăsta nimeni nu-l poate duce, dumnealui hotărăște care cal e bun de vînzare și care merge la tăiere, dumnealui e stăpînul vieții și al morții, al cărnii, al oaselor și al zgîrciurilor, și, cînd rostește dumnealui cuvîntul „zăbale", s-a isprăvit cu toate și gloaba merge direct la abator, oricît ar fi costat.

Ei bine, un asemenea stăpîn ar fi dorit să aibă bătrînul Frajvald în persoana fiului său, căci alt stăpîn el nu recunoștea, fiindcă, după părerea lui, pînă și Dumnezeu

tatăl e un mare medic veterinar, care, în ceasul morții, te caută în dinți și stabilește, o dată pentru totdeauna, ce rasă ești și cît vor da pe tine cei de sus... Așadar, feciorul avea să devină doctor de dobitoace, iar feciorului nu i se păru acest lucru cîtuși de puțin ciudat deși colegii săi îl cam luau peste picior.

Ah, emoționantă seară a fost aceea cînd întreaga familie s-a adunat pentru ultima oară ca să-i pregătească cina feciorului care pleca... Era de față și fratele lui, geambașul de cai, erau și surorile care abia așteptau clipa în care aveau să fie măritate, desigur cu o parte mai mică de moștenire decît avusese norocul să capete acest fericit care a doua zi pleca la Viena. Mama lui tremura toată, surorile plîngeau în răstimpuri, mai curînd de invidie decît de durere, taică-său clipea din ochi, cu aerul că i-a dat băiatului bani berechet, în timp ce băiatul arbora o mină ce dădea ostentativ la iveală că așa stau lucrurile, în ciuda faptului că adevărul era tocmai contrariul.

A fost o despărțire demnă căci în spatele părerii de rău s-a făcut simțită în permanență viclenia a doi negustori destoinici.

— Dacă-ți ajunge cuțitul la os, te întorci acasă, băiete, spuse în cele din urmă maică-sa.

— La asta nici nu mă gîndesc ! răspunse feciorul.

— Vezi, nici nu se gîndește la asta, și tu îi bagi în cap prostii, interveni taică-său cu asprime.

— Am zis numai așa... dacă i-o ajunge cuțitul la os... ! piui maică-sa.

— Omul e întotdeauna cu cuțitul la os — replică tatăl lui. Ce să-i faci, așa e viața.

— Așa e, încuviință cu sfială femeia, care de ani de zile bolea întruna.

— Baronul Paar o să-ți aducă înapoi juganul acela de i l-ai vîndut ieri, spuse deodată băiatul mai tînăr.

Taică-său scoase din gură țigara de foi și, fără să sufle o vorbă, se uită cu admirație la feciorul mai mic, pentru că și el se temea de treaba asta și, în ciuda necazului care-l rodea de pe acum, se bucura că puștiul are ochiul atît de ager și prinsese la iuțeală trucul folosit de tatăl său.

— Păi, n-am spus eu că omul e veșnic cu cuțitul la os ?... Cu juganul ăsta o să mai avem de furcă...

— Bătălia e pierdută, căci împotriva dumitale se ridică Semrád, rosti băiatul cu amărăciune.

Iar Semrád nu era nimeni altul decît medicul veterinar.

Tatăl se uită apoi la feciorul mai mare cu ochii sclipind de focul dragostei. Ce bine ar fi să se vorbească odată, cu aceeași teamă, de băiatul lui ! Poate că ar fi trebuit totuși să-i mai fi dat o sută de guldeni ca treaba să fie mai sigură. Pe urmă însă alungă acest gînd. Banii trebuie cheltuiți numai atunci cînd n-ai încotro ; cine-i cheltuiește altfel e un ușuratic.

Și bătrînul oftă, și toți își închipuiră că e trist de plecarea băiatului, și întreaga familie, adică partea ei femeiască, izbucni în hohote de plîns. Bărbații rămaseră duri și neclintiți. Se cunoșteau bine între ei...

Ultima noapte la adăpostul casei părintești putea fi petrecută cu ochii lăcrimînd de tristețe și deopotrivă cu gîndul animat de bucurie. Dar nici asta nu i-a fost dat unchiului meu; în ciuda tinereții sale, fu nevoit să pătrundă direct în torentul tulbure și înșelător al vieții.

Prima care se apropie de el în timp ce mai stătea în curte sub nucul stufos, în ale cărui foșnete nădăjduia să găsească un răspuns la întrebările sale, fu sora sa Anna. Lăsîndu-și încet mîna pe umărul lui, înnodă firul discuției, spunînd că toți din casă — firește, în afară de tatăl lor care e un zgîrcit fără pereche — se bucură că măcar unul dintre ei are parte de o soartă demnă de invidiat, aceea de a pleca în lume cu o sumă frumușică în buzunar. Toți îi doresc din inimă acest lucru, dar cel mai mult ea, care are în față un viitor întunecat. În timp ce alte fete se gîndesc cum să se gătească mai frumos, la ei în casă nu se vorbește decît de muncă, și dacă părinții n-au avut pînă la urmă încotro și au trebuit să-i facă o rochie nouă de duminică, ea nu întrezărește nici o speranță că ar mai putea să-și cumpere și un șirag de granate, cu toate că la situația ei și a familiei lor s-ar cuveni să aibă ceva asemănător. Dacă e să se mărite și, de, asta trebuie să se întîmple, atunci e cazul să se îngrijească și ea un pic. Tatăl lor ce-i drept știe să gătească un cal cînd îl duce la tîrg, dar pe propria lui fiică nu.

Bunul meu unchi simți în cuvintele scumpei sale surori o tonalitate aparte, care, pe neașteptate, îl făcu să uite de tristețea despărțirii, obligîndu-l să fie cît mai circumspect.

— Nu știu despre ce granate e vorba, se grăbi să spună el cu voce nesigură.

— Despre acelea care ar trebui să le am, dar nu le am. Despre acelea pe care aș putea să le am foarte ușor, dacă tu, scumpul meu frățior, mi le-ai cumpăra. Tata o să ne mai scoată ochii un an de-acum încolo, spunînd că nouă nu ne poate da nimic, pentru că tot ce a avut ți-a dat ție. Și, între noi fie vorba, un șirag de granate nu costă o avere!

— Bineînțeles, încuviință unchiul cu gingășie în glas, e un fleac. Asta se poate aranja.

Sora îl îmbrățișă cu recunoștință și, într-o clipită, dispăru în casă.

Nucul foșnea în surdină, iar unchiul constată, nu fără amărăciune, că pînă și dragostea de soră poate fi cîștigată cu un șirag de granate.

În timp ce stătea aplecat asupra desagei îndesate cu rufăria strict necesară pe care, după dreapta sa judecată, nici n-avea s-o poarte, întrucît, la Viena, nu intenționa să aibă contact cu o societate prea obișnuită — se simți atins de mîna sfioasei Matylda.

— Dacă tot pleci atît de departe, vezi, poate găsești și pentru mine ceva pe acolo. Că n-o să stau aici toată viața să torn apă în jgheaburi și să alerg să întorc fînul pentru cai. Pe Rendalek, ăl de face pe vechilul pe moșia boierească, n-am de gînd să-l iau, așa că, vezi, dacă se nimerește să fie vreun loc pentru mine la Viena scrie-mi și tu o carte poștală. Da, și nu uita să-mi trimiți de acolo și o pălărie, am văzut eu una, știi tu, atunci cînd a fost aici baroneasa Pearova, de paie, cu cireșele,

i se spune pălărie florentină și are și fundă, ah, Doamne, o fundă ca aceea, mai mare frumusețea...

— Desigur, totul se poate aranja, îți caut un post și văd eu și de-o pălărie...

— Dar înainte să vezi, dă-mi, te rog, doi guldeni, știi, o să avem serată dansantă și mie îmi plac grozav de mult dulciurile, știi tu...

Unchiul își spuse în sinea lui că, într-adevăr, se vede că se trag cu toții din aceeași casă, și-i făgădui bucuros să-i pregătească doi guldeni înainte de plecare, pe moment însă nu e cu putință, nu de alta, dar s-ar putea să-i vadă Anna...

Și așteptă să vadă ce se va întîmpla în continuare, încredințat fiind că avea să vină și fratele Vincenc. Acesta își rezervă clipa în care unchiul se întinsese în pat (ultima noapte în pernele mamei, ultima noapte în atlasul plăcut mirositor, chiar dacă de mult încetase să mai fie nou și nici prea curat nu mai era, ultima noapte sub tavanul presărat cu muște somnoroase, ultima noapte sub lampa fumegîndă) — așadar, această clipă și-o alese frățiorul, clipa în care omul e pe cale să ațipească și nu e în stare de un refuz categoric.

— Ascultă, îți spun ceva ce nu știe absolut nimeni. Am în mînă o afacere atît de grozavă, încît bătrînului i-ar plesni inima de invidie. Pricepi, e o treabă care se nimerește o dată la o sută de ani. O herghelie întreagă de cai, aduși prin contrabandă din Prusia, trebuie să-i dea sub preț, pricepi, dar dacă are cineva posibilitatea, așa cum am eu, ca să țină undeva într-un grajd vreo zece cai din ăștia și să-i hrănească, să zicem, o lună-două,

atuncea devine milionar... Mă rog, milionar poate nu, dar zece cai cumpărați ieftin și vînduți scump, pentru că, pricepi, eu nu mă grăbesc, în schimb se grăbesc contrabandiștii, mă înțelegi, zece cai din ăștia sînt o avere. Îmi dau seama că acum te gîndești la treburile tale, dar pînă una alta ascultă ce-ți spun, frățioare; ieși pe loc cu o sută de guldeni și, cum mă vezi și cum te văd, capeți înapoi de la mine două sute. Mi-e martor Dumnezeu...

Unchiul Iosef se uita în tavan și își spunea că dacă trăncănelile fratelui erau adevărate, atuncea Dumnezeu nu putea fi decît una dintre muștele acele somnoroase.

— Bine, bine, dar nu mi-ai spus cînd ai de gînd să-mi dai înapoi alea trei sutare, menționă el, foarte la obiect.

— Trei! Mare tîlhar ești, măi frate! Dar, mă rog, fie... Îți dau trei după ce vînd caii și dacă vrei îți pot da pe loc o poliță.

— Poliță? Între frați? Rușine! se indignă unchiul Josef și Vincenc se prinse la trucul lui.

Arboră o mină fericită și se retrase cu sentimentul că e proprietarul unei herghelii de cai.

Unchiul zăcea întins în pat și nu putea să adoarmă. A înțeles că acasă îl pîndea de fapt o primejdie mare și că plecarea la Viena devenise, vrînd-nevrînd, o necesitate.

Și astfel își puse hotărîrea în aplicare cu două ceasuri mai devreme decît ar fi fost nevoie, se strecură din casa părintească pe tăcute, în timp ce toți dormeau, și avu grijă ca poarta să nu scîrțîie. Frumoasă comportare, nimic de zis, iar bătrînul Frajvald s-a mai fălit multă

vreme cu această năstrușnică idee a feciorului său, pe cînd își juca obișnuitul tabinet la Hotelul Hamburg :

— Vedeți, ca să nu i se frîngă inima de durere, nu și-a luat rămas bun de la nimeni. Ce mai, sîngele meu !

Și în acest timp sîngele lui strîngea cu strășnicie la sînu-i gol săculețul cu bani și își tîra desaga spre gară, unde totul mai era cufundat într-un somn adînc.

Cînd sosiră în gară și prietenii cu care urma să plece la studii, conduși firește de întreaga familie, pe peron se iscă o asemenea hărmălaie încît nimeni nu i se păru ciudat că unchiul nu era însoțit de nimeni.

Și cînd, în sfîrșit, după trîmbițatul prelung al conductorului, trenul se puse în mișcare, tinerii se năpustiră la fereastră spre a-și lipi pentru ultima oară obrajii de obrajii celor dragi, căci, între noi fie spus, toți erau cu inima în pantaloni. Nu același lucru se întîmplă cu unchiul meu. Acesta, dimpotrivă, se ascunse cît putu mai bine în vagon, nu de alta, dar pe drumul ce ducea de-a lungul căii ferate gonea de zor o brișcă, în care nu se afla nimeni altul decît fratele său Vincenc, nedumerit de faptul că-l furase somnul, iar acum, suta lui de guldeni și visul de a fi stăpînul unei herghelii de cai se ducea pe linia ferată.

Unchiul își petrecu satisfăcut mîna sub cămașă și, pipăind acolo teancul de bani, se bucură nespus că pleacă.

*

Da, băiete, omul e dator să aleagă întotdeauna alternativa cea mai bună. Și eu cînd am plecat de acasă am avut de ales : ori să bocesc, ori să rîd. Eu însă n-am

bocit și nici n-am rîs, am fost bucuros. Asta e ca și cînd ai tăia un fir — cele două capete nu le mai lipești, iar dacă le legi, rămîi acolo cu un nod. Ferește-te de noduri și de lațuri și caută ca ața să fie întotdeauna netedă sau dacă totuși o tai nu te necăji, ci bucură-te că ai două fire. Unul din firele mele a rămas acasă și pe ăsta l-am dat uitării. Pe celălalt l-am ținut în mînă și am mers mereu după el. Acestuia i se spune firul Ariadnei.

*

Putem presupune, și pe bună dreptate, că tinerii din tren au scăpat curînd de emoția despărțirii, pentru simplul motiv că erau tineri și se îndreptau spre țelul lor. De unchiul meu, ce să vă mai spun, radia pur și simplu de veselie în mijlocul lor. Cei patru desfăcură apoi pachetele cu mîncare — și aveau mîncare din belșug — și socotiră de cuviință s-o împartă cu toții frățește. Unchiul nu avea nimic ; în graba lui, uitase că mama îi pregătise un carton cu șnițele și acum le pismuia un pic pe surorile sale și pe fratele Vincenc pentru prînzul copios de care se vor bucura în lipsa lui ; pe urmă însă luă de la prieteni afumătură de casă, pîine albă și plăcintă, și, întrucît cunoștea mai bine lumea decît ei, izbuti întruna din stații să cumpere, cu banii lor, două sticle de vin, și astfel veselia se trezi cu porțile larg deschise, iar tinerii studioși începură să reflecteze dacă n-ar fi cazul să piardă legătura de seară pentru Viena și să-și petreacă noaptea aceea în măicuța Praga, cea cu o sută de turnuri. Asta le va da prilejul să cunoască, în sfîrșit, viața, căci, vorba ceea, banii rămîn, iar noi ne ducem.

*

Ca să răzbești în viață, băiete, e bine să-ți însușești o calitate de mare importanță. Înainte de a întreprinde orice pune-ți întrebarea : cît va costa ? Cine se aruncă în cheltuieli inutile, cu toată încăpățînarea, păcătuiește, și păcatul ăsta e grav. Banii nu sînt o valoare temporară și indiferent ce vei citi prin cărțile tale, tu pe mine să mă crezi. Banii, ori îi ai, ori nu-i ai. Despre dragoste, ce-i drept, nu se poate afirma asta cu aceeași certitudine. Așa se face că, atunci în tren, eu am întrebat cam cît ar putea să coste o asemenea seară la Praga, și am reflectat în sinea mea că cel ce nu cunoaște Praga va profita mai puțin și va plăti mai mult. Să intri într-o prăvălie și să cumperi ce-ți poftește inima în clipa aceea e dovada celui mai nesăbuit act pe care l-ai putea săvîrși. Omul trebuie să-și cumpere numai strictul necesar și ceea ce nu poate obține pe altă cale. Pe scurt, cumpăratul constituie absolut ultima posibilitate de a dobîndi ceva, iar cei deștepți pornesc pe acest drum numai în cazuri extreme.

*

Între timp cei patru tineri pluteau pe valurile beatitudinii, imaginîndu-și cum va fi clipa cînd în fața lor se vor deschide ușile șantanurilor și barurilor de noapte pragheze, cunoscute de ei doar după nume și la a căror rostire își mijeau ochii de voluptate : *U Bucků, U Rozvařilů, Montmartre...* Și mai era un local fără nume, în schimb îi știau adresa, da, un local unde — credeți ori nu — fetele te întîmpinau în pielea goală chiar de la intrare...

Unchiul le asculta vorbele fără nici un fel de tulburare, căci tocmai se gîndea la prețul acestor plăceri, apreciind în mintea lui că povestea i-ar putea pricinui o gaură serioasă în buget. Nu spuse însă că nu va participa, nu, pentru că și el avea sîngele fierbinte și era dornic de o aventură. Numai că lui nici prin gînd nu-i trecea să dea bani pe așa ceva. Această împrejurare l-a făcut adeseori să se mențină pe poziția unei rețineri fructuoase...

Se ridică de pe locul lui și porni să străbată trenul, îndreptîndu-se spre vagoanele de clasa întîia și a doua. Banchetele erau tapisate cu catifea galbenă, curelele de la ferestre lăcuite, iar clanțele de alamă. Mergea cu nonșalanța sa obișnuită, încredințat că aici va da de o societate aleasă și, într-o societate aleasă, oricînd se poate întreprinde ceva. Dar, cu excepția unei doamne mai în vîrstă, cu mănuși lungi, nu descoperi decît fețe neinteresante. În sfîrșit, ajunse în dreptul unui compartiment în care se aflau doi domni ce se uitau cu melancolie la un pachet de cărți, pe care unul dintre ei îl mînuia cu dexteritate. În această formație puteau să joace cel mult douăzeci și unu, ori mariaj simplu, jocuri socotite nedemne pentru niște bărbați ce se respectă.

— Nu binevoiți a căuta un al treilea, distinșii mei domni ? li se adresă unchiul curtenitor. Sînt din compartimentul alăturat, și dacă mi-ați îngădui...

Domnii îngăduiră, dar cu aerul că se îndoiau de calitățile de cartofor ale străinului.

Curînd însă eroarea lor fu infirmată și, după ce jocul se încinse, iar dumnealor renunțară la o anumită morgă care, de altfel, îi stă bine omului care a plătit bilet de clasa întîia, unul dintre ei spuse :

— Domnule student, cum văd dumneata tragi tare. În felul ăsta joacă, știu eu, numai bătrînul tîlhar Frajvald, dar pe ăsta dumneata n-ai de unde să-l cunoști.

— Ba cred că-l cunosc, răspunse studentul oftînd.

— În cazul ăsta n-ai cu ce te lăuda, căci dacă ai stat vreodată cu el la aceeași masă de joc înseamnă că ai avut destule de pătimit !

— Nu mi-a fost dată această plăcere, replică studentul, deși aș fi fost tare bucuros. Așa ceva nici nu mi-am putut îngădui...

— Asta scoate și cămașa de pe dumneata. Eu, unul, îți spun drept, n-am cunoscut tîlhar mai mare ca el, nici la jocul de cărți, nici în meseria de geambaș !

Unchiul zîmbi, gîndindu-se cu duioșie la tatăl său despre care se vorbea atît de frumos într-un vagon de clasa întîia al căilor ferate austriece.

Domnii se apucară apoi să amintească o mulțime de trucuri folosite de Frajvald, pe care le completau cu altele, căci, vorba ceea, și ei tot negustori erau și încă negustori de cereale și, deci, nu puteau fi cu nimic mai prejos decît ceilalți.

Cînd trenul se apropie de Praga, domnii se prezentară și în clipa aceea unchiul nu putu face nimic altceva decît să se comporte ca un gentlemen. Se prezentă și el :

— Frajvald.

Domnii holbară ochii, unul din ei se făcu roșu ca racul și bolborosi ceva neînțeles, în schimb celălalt izbucni într-un hohot de rîs nestăvilit :

— Hergot[1], dumneata, studentule, ești un vulpoi uns cu toate alifiile. Ce mai, un pișcher fără pereche ! Auzi dumneata... Acum abia înțeleg de ce-ai spus că n-ai jucat niciodată cu tîlharul acela bătrîn... Dar ia spune, nu cumva te-ai supărat ?

— De ce să mă supăr, domnilor ? În definitiv un negustor de cai nu-și poate permite luxul de a fi prea cinstit !

— Asta așa e ! Și dacă-ți închipui că noi putem, atunci te înșeli. Cu cinstea, prietene, am da curînd faliment ! rîseră amîndoi zgomotos.

Apoi ținură să-l informeze că trag la hotelul *Steaua Albastră*, iar tînărul domn e așteptat acolo să ia cina cu ei, după care vor ieși împreună să se distreze. Cînd o să vadă Bruneta Miți un flăcău atît de fercheș, o să-și iasă din minți. Așadar să lase nazurile, că n-au nici un rost, și să vină neapărat... Și unde, mă rog, va locui domnul student ?

Domnul student răspunse că pleacă la Viena, împreună cu alți colegi și cum n-are nici o treabă, și, întrucît au hotărît să-și continue drumul abia cu trenul de dimineață, primește invitația cu multă plăcere.

Cînd cei patru coborîră speriați pe peronul gării din Praga, căutîndu-și prietenul pierdut, avură în cele din urmă marea surpriză de a-l vedea sărind din vagonul de

---

[1] Dumnezeule ; germanism adesea folosit în vorbirea cehă curentă (n.t.).

clasa întîi, drept care însoțitorul îl salută ceremonios ducînd mîna la chipiu. Abia după aceea, arborînd un aer distins, junele Frajvald se îndreptă spre vagonul de clasa treia, unde-și lăsase bocceaua.

La sfatul lui, își depozitară bagajele în gara Franț Josef, apoi, asurziți de vacarmul marelui oraș porniră pe drumul marilor rătăciri.

Unchiul le spuse colegilor că întîlnise întîmplător niște cunoscuți de-ai tatălui său, și dragostea filială îi poruncise să accepte invitația lor. Îl compătimiră cu toții, căci în mintea tinerilor roiau de pe acum visurile unor dulci și neasemuite aventuri. Și astfel se grăbiră să dispară cît mai repede pe străzile nocturne, luminate de felinarele cu gaz, ca apoi să se înghesuie cu timiditate la intrarea localului *U Rozvařilů,* dîndu-și ghionți unul altuia, spre a se îndemna care s-o ia înainte.

În acest timp unchiul își înăbușea dorința păcătoasă de a-și cumpăra o pereche de crenvurști la cîrnățarul din Piața Václav, căci, vorba aceea, era invitat la cină și, după el, n-ar fi fost nesăbuință mai mare decît să-și potolească foamea cu proprii lui bani, cînd puteau foarte bine să i-o potolească alții. Pășea încet prin piața largă și spațioasă, cercetînd-o atent cu ochii săi ageri. Trebuie adăugat aici că nu puține erau conițele care își desfătau ochii privindu-l, căci tînăr era, frumos era și, în plus, știa să zîmbească așa cum se cuvine. Deocamdată însă nu-l atrăgeau ocheadele femeilor, ci mai curînd vitrinele magazinelor de îmbrăcăminte, unde erau expuse manechine de ceară îmbrăcate după ultima modă, cu haine strîmte în umeri și cu mulți nasturi. Se uita totodată în oglinzile din fața prăvăliilor, examinîndu-și cu grijă înfățișarea. Nu, nu arăta rău, dar ar fi avut urgentă nevoie de un croitor. Dacă o fi să cheltuiască bani pe ceva, atunci, categoric, numai pe îmbrăcăminte, își spuse unchiul în sinea lui.

*

În general, băiete, e bine să ții minte un lucru și anume : că haina îl face pe om. Ce-i drept, nimeni nu-ți poate lua ceea ce porți în tine, dar nici nu-ți dă nimeni nimic pentru asta. Și mai ține minte așa, pentru viață, că atunci cînd îți chiorăie mațele de foame, încă mai poți aspira la fericire, dar dacă te îndopi în loc să-ți cumperi o cravată nouă, ca să faci furori cu ea, mare lucru n-o să izbutești în viață. Să ai grijă să-ți fie capul bine mobilat dar, în aceeași măsură, ba chiar mai mare, să ai grijă să porți pe cap o pălărie după ultima modă. Aceasta va atrage întotdeauna atenția asupra capului tău. Desigur, nu e drept să fie așa, dar, din păcate, oamenii te judecă după pălărie și nu după ceea ce ai sub ea. Filozofii pot să umble și jerpeliți ; întîmplător am cunoscut un asemenea profesor universitar dar, mă rog, unul ca ăsta își poate permite și asemenea lux. Tu însă, nu. Tu trebuie să fii pus la punct după ultima modă și să porți întotdeauna o batistă fină în buzunarul de sus.

*

Pătruns încă din tinerețe de aceste înălțătoare principii, unchiul își puse în gînd să aibă grijă de ținuta sa și, întrucît acum n-avea nici o posibilitate de a-și schimba prea mult aspectul exterior, hotărî măcar să-și facă lună

ghetele nou-nouțe la un lustragiu din Piața Vaclav și să-și pună la butonieră o floare, pe care o cumpără de la o bătrînică din colțul străzii. În felul ăsta, cel puțin, arăta ca un *dandy*, iar la hotel se prezentă destul de bine. În societatea voioasă și zburdalnică a negustorilor de porci și a misiților de cereale, apariția lui avu un efect de-a dreptul grandios. Iar cei doi bătură monedă pe povestea din tren despre bătrînul pișicher Frajvald, spaima jucătorilor de cărți, și toată masa izbunci în răcnete de veselie, în timp ce unchiul zîmbea doar, avînd grijă însă ca farfuria lui să fie veșnic plină, ceea ce nu era chiar atît de greu, căci domnii se arătau a fi culanți și bine introduși în treburile hotelului. Cînd, pe la miezul nopții, trecură la șampanie, unchiul simți că se învîrte lumea cu el, și numai cu prețul unor mari eforturi izbuti să se stăpînească și să-și găsească echilibrul între dorința de a se înfrupta cu tot ce-i poftea inima, ca să-i pună la o cheltuială cît mai zdravănă pe acești samsari, și între limitatele posibilități ale stomacului său neexperimentat.

Foarte bine îi prinse apoi cumpătarea sa înnăscută, căci, mai tîrziu, în a doua jumătate a nopții, cînd își făcură apariția domnișoarele — printre ele și amintita Miți-Bruneta — domnii nu mai fură în stare decît de glume și cochetării dezgustătoare. Miți-Bruneta ținu să sublinieze acest lucru spunînd că sînt cu toții „parter“ [1], și că singurul puricel ce merită atenția din această societate ar fi doar acest tinerel drăguț și spilcuit. Unul dintre meseni încercă, ce-i drept, să-i atragă atenția că frumușelul e băiatul bătrînului tîlhar Frajvald, dar nu

---

[1] La pămînt (fr.) (n.t.).

apucă să-și ducă fraza pînă la capăt, că se prăbuși grămadă în fotoliul său.

— Uite ce, scumpule, văd că ești un băiat serios. Hai să mergem în odaie să mai bem o sticlă de șampanie în contul lor!

Miți nu întîmpină nici o împotrivire ca să-l conducă sus, cu toate că jos cineva bolborosi pe un ton amenințător că dumneaei era plătită acolo pentru alte treburi și nu pentru distracții personale... Chelnerii începură să strîngă de pe mese, personalul hotelului se apucă să-i conducă pe cheflii în camerele lor, iar unchiul, așa cum bănuiesc, îi povestea în acest timp domnișoarei Miți tot felul de lucruri interesante, împărtășindu-i, poate, în cele din urmă, chiar și planurile sale de viitor, pentru că la gară ajunse în ultima clipă, în timp ce colegii săi moțăiau de mult pe băncile nu prea curate din sala de așteptare. Pătrunse în gară proaspăt și ferchezuit, numai floarea de la butonieră îi lipsea — i-o oferise domnișoarei Miți-Bruneta ca amintire, în dorința de a nu întina cu bani frumoasa lor legătură. La gestul lui, Miți izbucnise în hohote de plîns, înduioșată, de bună seamă, de floarea aceea obișnuită.

— Ei, cum a fost? îi întrebă unchiul Josef după ce se așeză pe lemnul tare al banchetei compartimentului de clasa treia.

— Ce să mai vorbim, mă doare tărtăcuța după atîta poșircă, spuse gemînd viitorul inginer și, pentru mai multă siguranță, scoase capul pe fereastră.

— Da, dar grăsuța aceea putea să pice, nu crezi? oftă studentul în farmacie.

— Da, putea, dar n-a picat, menționă cu severitate tînărul sortit să studieze dreptul.

Viitorul medic nu rosti nici o vorbă. Mai tîrziu însă, după ce se instalară la Viena, începu să frecventeze cu multă sîrguință spitalul de boli venerice cu toate că programa analitică ar fi trebuit să-l îndemne mai curînd spre sala de disecție și la cursurile de patologie. Dar, vorba aceea, tot răul e spre bine. Cînd, peste cîțiva ani, tînărul în cauză își dădu examenul la dermatologie descrise atît de bine simptomele gonoreei, încît căpătă nota cea mai mare cu putință.

Unchiul primi de la Miți-Bruneta o scrisoare caldă, plină de greșeli gramaticale, prin care domnișoara îl invita stăruitor să vină la Praga, făgăduindu-i să-și facă oricînd timp pentru el.

Precum se vede, era excelent răsplătit pentru reținerea sa. Totuși, el preferă să se cufunde în studiul medicinei veterinare, aceasta fiind dorința tatălui său și propriul său țel în viață.

Numai că lucrurile se petrecură altfel, așa cum se mai întîmplă adeseori în existența omenească.

*

S-ar cuveni, poate, să spun cîteva cuvinte în general despre rubedeniile mele. În capul listei se află, firește, chipul eroic al legendarului unchi care, de fapt, nici n-a fost unchiul meu, pentru simplul motiv că a fost fratele bunicii mele. Da, sora lui Anna a fost bunica mea, iar pe fratele ei Josef îl detesta cu sinceritate și ori de cîte ori se ivea prilejul se lua cu el la harță. Iar asemenea prilejuri se iveau, slavă Domnului, mereu și din belșug.

Cine știe, s-ar putea să nu-i fi uitat figura cu șiragul acela de granate pe care i-l făgăduise și nu i-l cumpărase. Dar nu, n-a fost așa. Chiar eu am întrebat-o într-o bună zi și ea mi-a răspuns cu mirare :

— Eu să-i fi cerut vreodată ceva ? Eu lui ? Pentru asta ar fi trebuit să fiu cel puțin căzut în cap.

Mi-am zis atunci că dușmănia lor s-o fi iscat, poate, în clipa în care Anna, adică, bunica mea, și sora ei Matylda s-au alăturat unchiului Vincenc, refuzîndu-i fratelui lor mai mare partea de moștenire după moartea bătrînului lor.

— Moștenire ? mi-a spus unchiul, după mulți ani, cînd veni vorba despre acest lucru. În cazul ăsta, băiete, se vede că nu-i cunoști ! Eu n-am vrut nimic de la ei, pentru simplul motiv că dacă aș fi vrut ceva, le-aș fi făcut o asemenea bucurie, încît tot nu mi-ar fi dat nimic. Da, băiete, durerea lor cea mai mare a fost că nu le-am cerut nimic, și pe chestia asta n-au avut motiv de ceartă.

Unchiul Vincenc, care îl vizita din cînd în cînd, venea întotdeauna cu un aer foarte distins, vorbea numai despre baroni și conți — și asta pe vremea republicii, cînd conții și baronii nici nu mai existau — se fălea cu afacerile sale strălucite și se entuziasma de marele interes de care se bucura comerțul său cu roibi și bălani pursînge.

— Vine la Praga să-i furnizeze măcelarului Karabek gloabele cele mai amărîte. Vorbește de conți și vinde pierituri pentru cîrnați, rîdea unchiul Josef cînd rămîneam singuri.

O privire fugară ne-ar putea îndreptăți convingerea că această familie era zguduită de o ură pătimașă. O convorbire între bunica mea Anna și unchiul Josef era un adevărat concert pe o singură strună. Se jigneau așa cum se cuvine, ca apoi să se despartă în zgomot de uși trîntite. Și totuși, bunica îmi atrăgea mereu atenția să-i fiu recunoscător unchiului meu, și să dau ascultare sfaturilor sale înțelepte. Uita, pesemne, sărăcuța, că înainte cu o zi, după o ceartă furtunoasă, pe cînd îmi strecurase în mînă o bucată de ciocolată, mă căinase printre suspine pentru destinul amar al orfanului, silit să împartă viața cu un apucat ca unchiul Josef. La rîndul său, unchiul mă felicita pentru norocul de a nu fi nevoit să trăiesc în preajma unei babornițe afurisite, cum e bunica mea, ca apoi, cînd se întîmpla să n-o vadă o vreme mai îndelungată, să-mi vorbească despre ea cu duioșie, amintindu-mi cît de greu fusese încercată de viață bunica și ce respect îi datorez.

Și astfel, vlăstarii acestei familii își manifestau dragostea reciprocă numai sub impulsul izbucnirilor explozive, iar eu cred că asta se mai explică și prin faptul că se asemănau între ei atît de mult încît, privindu-se, se vedeau unul pe celălalt ca într-o oglindă și nu e de mirare că în acest timp îi lua un pic cu leșin, nu de alta, dar erau cu toții oameni supuși păcatului.

Dar, oricum ar fi fost, în felul ăsta își primeneau fierea și sîngele, și se bucurau de o sănătate fără cusur...

Desigur mai existau și alte rubedenii, și încă destul de numeroase, apărute în urma faptului că văduvul Frajvald s-a căsătorit la bătrînețe cu o femeie mult mai

tînără decît fiica lui cea mai mică, Matylda, aducînd pe lume mulți urmași, această plăcută îndeletnicire începînd să-l preocupe mai mult decît negoțul de cai. Ramura copiilor din prima căsnicie refuză să ia act de existența noilor rubedenii, în schimb acestea erau cu atît mai zeloase, amintindu-și tot mai des de unchiul Josef pe care îl vizitau cu plăcere și, astfel, casa noastră era veșnic frecventată de o societate veselă și foarte variată.

Dar asta n-ar fi tot. Se cuvine să mai amintim aici puternicele ramuri ale rubedeniilor din partea mătușii Tony, oameni simpli, de la țară. Ce-i drept, nu se pricepeau ei să meșteșugească vorbele și nici nu iubeau gesturile mari, ca unchiul Vincenc, dar li se putea acorda mai multă încredere și, de aceea, se bucurau, firește, de sprijinul deplin al mătușii, în timp ce rudele din partea unchiului Josef aveau darul, pur și simplu, s-o înspăimînte. Pe scurt, era aici un clan în toată legea, zeci de oameni cu sute de destine și intrigi, și eu creșteam în mijlocul lor, minunîndu-mă cît de mare și de colorată e întinderea de necuprins a lumii.

Peste întregul haos, peste toate aceste explozii de strigăte, invidii, animozități, bîrfeli și lingușiri, se înălța, ca un far luminos, chipul unchiului meu.

Cînd, la școala primară, am învățat că străbunul *Čech* a fost voievodul poporului său, mi-l închipuiam întotdeauna în locul lui pe unchiul meu, și-mi părea nespus de rău că mi-era dat să trăiesc într-o epocă în care nici măcar un om atît de mare ca el nu mai putea să devină voievod.

Mai tîrziu, în istoria ilustrată a națiunii cehe, am văzut grandioasa înmormîntare a marelui străbun; asupra trupului său neînsuflețit, depus pe un rug somptuos, jeleau femei și bărbați din popor, iar pe mine mă încerca durerosul regret pentru faptul că o asemenea înmormîntare fastuoasă nu va mai fi rezervată unui bărbat atît de ilustru care nu-mi era decît unchi, și nu voievod. Nu de alta, dar de mic am înțeles că o înmormîntare clasa întîia era lucru mare, și o doream, din adîncul sufletului meu nevinovat de copil, tuturor celor dragi.

*

Rudele, băiete, reprezintă o necesitate vitală, chiar dacă, între noi fie spus, de cele mai multe ori nu-ți pricinuiesc decît supărări. Eu, unul, nu cred să mai aibă cineva atîtea cîte am eu. Dumnezeu știe de unde s-au adunat. Mă revendică toți cu o îndîrjire nemaipomenită și se prefac atît de bine că mă iubesc, încît uneori sînt gata-gata să le dau crezare. Oamenii aceștia constituie o categorie aparte. Unii, deși îți sînt rude atît de îndepărtate încît nu te leagă de ei absolut nimic, trăiesc cu convingerea că exiști pe această lume numai pentru a-ți împărtăși necazurile. Și ți le împărtășesc cu nespusă plăcere în dorința de a citi pe chipul tău compasiunea.

Rareori va începe cineva să-ți spună în tramvai că nevasta îl înșală, dar iată că, nu de mult, unul dintre verii mei vitregi s-a apucat să-mi înșire, preț de două ceasuri, cu o vervă remarcabilă, întreaga poveste a căsniciei lui. Văzînd însă că nu am nici un chef să-i blestem soția, așa cum făcea el, s-a supărat pe mine.

Mai toate rudele au însușirea de a se simți ofensate atunci cînd află că dormi bine, în timp ce ele suferă de insomnie. Dar cel mai greu suportă ideea că ai o situație mai bună decît a lor. Consideră că asta e o încălcare a legii și, dornice ca întreaga familie să o ducă la fel, îți sugerează că e de datoria ta să împarți totul cu ele...

Desigur, uneori poți avea de la ele și cîte un folos, dar pe asta să nu te bizui niciodată. Nu te voi împiedica să-ți împarți rudele tale în două categorii: folositoare și nefolositoare.

— Unchiul Vilík din Hradec îți trimite întotdeauna de ziua ta o cană cu capac de metal, pentru bere.

— Da, dar e o rudă nefolositoare! Îmi dăruiește niște lucruri inutile, de care vrea să se descotorosească.

— Și tu ce faci cu ele?

— Păi vezi, aici am vrut să ajung, băiete! Unchiul ăsta e o rudă atît de nefolositoare, încît din cauza lui am fost silit să intru într-o asociație de binefacere care ține adunări la restaurantul *U Choderů*, unde organizează tombole. Cănile cu pricina le dau acolo și nici nu ți-ar veni să crezi cît de fericiți sînt oamenii atunci cînd cîștigă prostiile pe care mi le trimite prăpăditul acela din Hradec.

— Dar unchiul Vincenc?

— Ăsta e o rudă absolut nefolositoare și, în plus, mi-e și frate. Despre el nici să nu-mi vorbești. E atît de nefolositor, încît nici măcar daruri prostești nu-mi trimite. Ca să nu mai spun că mereu încearcă să împrumute bani de la mine, și cît trebuie să lupt ca să-l

refuz. A avea o rudă ca unchiul Vincenc e un lucru de-a dreptul condamnabil.

— Şi care-i ruda cea mai bună ?

— Unchiul Frantik, cel cu restaurantul din Brod. Se mănîncă bine la el şi e un băiat excelent : n-are niciodată timp să mă viziteze.

— Dar eu tot rudă îţi sînt ?

— Nu, băiete, tu nu. Tu eşti mai mult. Pe tine o să te trimit la studii, fiindcă vreau să fii cineva în viaţă. Ai să înveţi latina şi greaca, şi va trebui să-ţi dai toată silinţa să ajungi odată un domn atît de mare, încît la înmormîntarea ta să meargă în urma sicriului însuşi pedelul universităţii. Asemenea înmormîntare am văzut eu o dată la Viena !

(O, tu, nestatornicie a vieţii ! O viaţă întreagă mi-am dat toată silinţa şi ce mi-e dat să văd acum, la bătrîneţe ? Pedelii de mult nu se mai duc la înmormîntări. Şi atunci, te întreb, iubitul meu unchi : de ce a trebuit să învăţ eu atîta greacă şi atîta latină ! ? !)

*

Viena nu strălucea prin măreţie, ci prin farmecul ei neîntrecut şi măsura în trei timpi. Valsul nu-l dansau aici doar picioruşele zvelte ale fetelor de la Grinzing, unde se servea *heuriger* [1] la pahar, ci îl dansau pînă şi caii. Arhiducii care se duceau la Schönbrunn, spre a sărbători ziua de naştere a iubitului lor monarh, mergeau călare, în ritm de vals.

Era, într-adevăr, un oraş grandios, dar pentru a-l cunoaşte şi a-l înţelege omul trebuia să-i cutreiere străzile pe jos, zile şi nopţi în şir, ca să simtă diferenţa dintre măreţia vestitei străzi Maria-Hilferstrasse şi, să zicem, cea a pieţei de lîngă Hoffoper, deosebirea dintre Café Corso şi cofetăria Sacher, în care poposea lumea elegantă, ca să deguste celebrul sacher-tort, inventat de însuşi proprietarul faimosului local.

[1] Tulburel (n.t.).

Numiţi-mi un alt oraş unde ar fi fost cu putinţă ceva asemănător ! Mă rog, să fim un pic patrioţi şi să spunem : şunca de Praga. Da, aşa este ! Dar cea mai bună tot la Viena o găseai, la mezelarul Janetschka de peste drum de Domul Sfîntului Ştefan.

Şi fireşte Praterul... şi promenada ofiţerilor în superbele uniforme ale dragonilor Windischgrätz, ale husarilor din cele mai diverse regimente ungureşti, ale superbilor cuiraseri... Şi gărzile imperiale ! Şi tinerii locotenenţi strînşi în corsete, frumoşi ca fecioarele şi asaltaţi îndeosebi de femeile mai coapte. Apoi ofiţerii superiori de stat-major.... Şi răsunătoarele scandaluri de budoar, infidelităţile coniţelor din înalta societate şi sinuciderile servitoarelor, duelurile strict interzise, dar menţinute cu consecvenţă, complicatele intrigi avînd darul să furnizeze ofiţeri garnizoanelor uitate undeva pe frontieră, jocurile de cărţi cu datoriile aferente şi faimoasele bancrute, încheiate cu un glonte în tîmplă.

Era oraşul în care arhiducesele arătau şi se comportau ca muncitoarele din fabrică, iar vînzătoarele din magazine ca arhiducesele.

Fiecare arăta aici altfel decît s-ar fi cuvenit să arate, potrivit stiuaţiei sale sociale, şi totuşi nimeni nu considera acest lucru o înşelătorie : era ceva obişnuit.

Valsul se poate dansa și pe dreapta și pe stînga, e același dans, dar nu-i tot una. Arta vieții impune însă cunoașterea ambelor sensuri.

Aici și-a trăit deci tinerețea bunul meu unchi. Mînca puțin, ca un student sărac, dar arbora o mină de baron bogat, răbda de foame, în schimb avea grijă de ținuta lui. Îi plăcea să povestească despre faimoasele grajduri *de son papa* și despre fratele său care, pentru cai, ar fi fost în stare să-și dea și viața. Nu, pe el Viena nu l-a dat peste cap, din contra, firea lui se potrivea de minune cu ambianța acestui oraș.

Cei patru tineri studioși care veniseră la Viena odată cu unchiul Josef, se vizitau între ei, chiar dacă programul de studii îi despărțea. Pe medicinist îl copleșeau disecțiile obligatorii, politehniceanul se omora să recupereze ceea ce nu apucase să învețe la gimnaziu și stătea cu burta pe tabelele logaritmice și trigonometrice, studentul în farmacie era reținut în timpul liber de colegi ca să distileze spirt și să fabrice băuturi pentru reuniunile lor, și astfel cel mai disponibil rămînea studentul în drept.

Toți patru, istoviți de învățătură, se minunau însă cît de rar îl găseau acasă pe prietenul lor și, la început, în naivitatea lor provincială, s-au arătat dispuși să creadă că medicina veterinară era o disciplină deosebit de dificilă. Pe urmă însă, agerul student în drept descoperi că tînărul Frajvald se prezenta rareori la cursurile de specialitate, și că absența lui de acasă avea alte motive, probabil misterioase.

Cînd se întîlneau, cîte o dată, la locuința unuia dintre ei, trimiteau să li se aducă, din belșug, bere și tutun, căci, așa cum impunea datina studențească, își făcuseră rost cu toții de pipe lungi.

Josef era cel mai sobru ; avea, ce-i drept, și el o pipă lungă, dar asta pentru acasă, fiindcă în societate se prezenta cu un portțigaret superb, spunînd despre el că ar fi de chihlimbar veritabil. Îl cumpărase de la un negustor ambulant dalmațian, dar eleganța cu care se pricepea să-l mînuiască, îl făcea, într-adevăr, să pară de chihlimbar.

*

Gesturile, băiete, sînt foarte importante. Cînd scuturi scrumul, trebuie să atragi atenția tuturor ; trebuie să întinzi mîna — firește, dacă ești sigur că manșetele sînt curate — și să faci asta, în așa fel încît să se vadă butonul cu lizieră de aur, care, bineînțeles, nu e de aur. Și nu uita inelul ! Un inel din aur masiv, cu o piatră mare, prețioasă, e un lucru foarte important. Mie mi-a făcut un ucenic-bijutier ce locuia în aceeași casă cu mine, un inel atît de superb, încît, dacă aș fi lovit pe cineva cu giuvaerul acela, probabil că l-aș fi omorît pe loc, atît de groasă și de masivă era veriga de alamă. Bineînțeles, o dată pe săptămînă îl frecam cu sidol ca să-și păstreze luciul, dar făceam asta cu plăcere, căci inelul avea efect. Da, scuturatul scrumului de țigară e o știință în sine, ca să nu mai vorbim de arta scosului pălăriei ! Acele diferențe fine între ușoara deplasare a pălăriei și scoaterea ei de pe cap, acele mari diferențe, în timp ce mîna înscrie cu ea un frumos semicerc în aer ! Acele cadențe distincte ale vocii cînd răsună uzua-

lele formule de politețe: „koşamsterdiner“ [1] sau, dimpotrivă, „kistihant, knedighefrau“ [2]. Asta nu poate fi un simplu salut, ci un cînt în toată legea. La Viena era cît pe ce să mă însor cu o blondă înaltă, fiica unui funcționar superior de minister, pentru simplul motiv că doamna, adică mama fetei, declarase că un om care salută cu atîta distincție și atîta eleganță trebuie să fie o persoană demnă de toată încrederea. Am fost la ei de trei ori, la o gustare, și cînd mi-am dat seama că nu mai am încotro, am sărutat-o pe domnișoară, cu sila, exact în clipa în care și-a făcut apariția mama ei. Abia pe urmă am fost izgonit din casă, numai că domnișoara a început după aceea să alerge singură după mine, pentru că gestul meu i-a plăcut, și nici nu știi cît de insistente și de cicălitoare pot fi femeile atunci cînd vor să obțină ceva. Numai după ce am invitat-o la mine acasă, unde, firește, a venit și i-am arătat în ce condiții trăiam, s-a temperat dumneaei un pic, dar tot a mai încercat să mă convingă să vînd acel uriaș inel de aur, și cu banii dobîndiți pe el să fugim în Italia.

— Bine, unchiule, dar tu i-ai spus că inelul e de alamă, nu-i așa ? ! ? am exclamat eu cu mirare.

— Nicidecum. Un gentleman nu mărturisește asta nici măcar sub tortură. Am preferat să-i spun că n-o doresc. Ți se pare, poate, crud ceea ce îți spun, dar altă alternativă nu aveam. M-a socotit, desigur, un om lipsit de caracter, în schimb mi-am păstrat faima de libertin risipitor pentru care aurul e mai prețios decît dragostea iubitei.

[1] Sluga dumneavoastră (germ.) (n.t.).
[2] Sărut mîna, distinsă doamnă (germană stricată în original).

*

În privința eleganței, unchiul era, pur și simplu, imbatabil. În timp ce prietenii săi beau berea din cană, el o sorbea din pahar vorbind în acest timp despre deosebirile fine ce există între gustul vinurilor de Rin și al celor italiene. Putea să le spună orice, pentru că ei nu băuseră niciodată asemenea vinuri. Respectarea adevărului impune să mărturisim că nici unchiul nu le degustase, și numai de aceea își permitea luxul de a le oferi cuvenitele explicații. Cel mai mult însă, îi fascina cu desăvîrșita lui cunoaștere a evenimentelor petrecute în crema societății vieneze: dacă frumoasa contesă de Rivelli fusese în după-amiaza zilei precedente la *Sacher*, și ce fel de panglici avea la pălărie doamna von Weber, sau dacă în sala de joc a cafenelei *Corso* a fost prezent cu o zi mai înainte baronul Bendorfer și cum i-a mers cartea la pocher. Numai faptul în sine că avea acces în asemenea localuri îl făcea să crească nespus în ochii lor (și nu numai în ai lor), pentru că acolo nimeni nu poposea pe gratis.

Și numai așa se face că o dată l-au strîns cu ușa cerîndu-i un împrumut, pe motiv că nu le sosiseră la timp banii de acasă, ceea ce, firește, unchiul, ca întotdeauna, a refuzat din principiu, dar pînă la urmă n-a avut încotro și a trebuit parțial să cedeze, pierzînd, firește, întreaga sumă împrumutată.

— Ești un zgîrie-brînză, un Harpagon, un avar nesuferit, un adevărat negustor din Veneția, asta ești, iubițelule ! Ai merita să fii excomunicat din societatea umană, domnule Policrat, să sfîrșești sufocat în aur ca

regele Midas, l-au înjurat, cu înflorituri, prietenii, nu de alta, dar erau cu toți absolvenți ai liceului clasic.

— Iar voi sînteți niște imbecili, amărîți, care trageți mîța de coadă și flămînziți ca actorii, și vă închipuiți că e mare scofală să luați bani cu împrumut și să nu-i dați înapoi! Eu nu irosesc banii de pomană. Și dacă țineți neapărat să vă arăt cum procedez ca să fiu zilnic măcar în trei cafenele, atunci alegeți pe unul dintre voi să mă însoțească, pentru că n-am de gînd să iau după mine o bandă întreagă de neisprăviți.

Îl aleseră pe studentul în drept să-i reprezinte și astfel unchiul îl lăsă să pătrundă oarecum în tainele jocului său complicat. Pus la mare ținută, ceea ce îl făcu pe viitorul jurist să ofteze, unchiul intră cu pas grăbit în cofetăria *Sacher*. Le făcu semn cu mîna celor două chelnerițe, uneia îi șopti la ureche că e fermecătoare, țalului îi răspunse respectuos la salutul său reverențios (pe acest domn, țalul îl vedea aici în fiecare zi), apoi străbătu cofetăria cu iuțeala fulgerului, uitîndu-se cu ochi ageri în jurul lui. În dreptul cîtorva mesuțe se înclină politicos, la alta, de unde două persoane de sex feminin îi făcură semn cu lingurițele de tort, se opri, ba mai mult, spre una din ele se aplecă degajat și ea îi întinse lingurița să guste, ceea ce unchiul acceptă cu atîta eleganță încît nu puțini fură cei care îi aruncară priviri pline de admirație.

După aceea se scuză că nu poate lua loc, întrucît caută de zor un prieten, mai precis pe holteiul von Daubitz, un bărbat bine și chipeș, ofițer de husari... Nu cumva doamnele îl cunosc? Nu?... Din păcate trebuie

neapărat să dea de el, e vorba de o datorie, de o datorie de onoare contractată la cărți și desigur doamnele îl vor înțelege...

Și cît ai clipi, unchiul se retrase ca un foșnet și, însoțit de viitorul jurist, se duse la *Café Corso*, unde acum își îngădui să spună pe la mese că tocmai venea de la *Sacher*, unde o văzuse pe bătrîna contesă Pálfy, da, și mai era acolo o tînără modistă încîntătoare, de la marele magazin de pe Maria-Hilfer, aceea cu tenul catifelat și cu ochii albaștri pe care anul trecut a întreținut-o un căpitan de cavalerie din garda imperială... Noutățile lui stîrniră atîta interes, încît la una din mese fu reținut la o cafea în timp ce uluitul student în drept umbla cu ochii holbați prin cafenea, urmărit de privirea neîncrezătoare a oberchelnerului, ca în cele din urmă, s-o șteargă năuc în stradă.

Cînd unchiul ieși, îi spuse chinuitului student:

— Ei, ce-ai de zis, Silene afurisit? Acum poți să te duci să le povestești tot ce-ai văzut prostănacilor ălora care își închipuie că risipesc averea familiei... Dar, în altă ordine de idei, de ce-ai plecat? În definitiv puteai să bei și tu o cafea.

— Aici? Unde-i cu cinci creițari mai scumpă decît în altă parte? întrebă uimit juristul.

— Ți-a vorbit cineva de creițari? Sau de plată? Am fost doar invitat...

Pofticiosul student în drept se decise să nu le spună nimic colegilor, cu gîndul să procedeze și el ca unchiul meu, dar sărăcuțul nu izbuti. În prima cafenea se simți obligat să comande o cafea, căci nu putea să plece fără

să fi consumat nimic, după aceea mai comandă și un păhărel ca să aibă mai mult curaj să deschidă ușa de cristal de la *Sacher*, apoi se apucă să cocheteze cu o tînără doamnă și în cele din urmă se așeză la masa ei, iar a doua zi nu-i rămase nimic de făcut, decît să amaneteze la muntele de pietate ceasul lui taică-su pentru că doamna cu pricina nu era dintre doamnele dispuse să-și piardă vremea de pomană.

Și așa cum e în firea omenească, viitorul jurist începu apoi să-l bîrfească pe unchiul meu în dreapta și-n stînga, spunînd despre el că duce o viață de risipă și desfrîu.

*

Ți-am mai vorbit, băiete, de multe ori despre risipă, și am încercat întotdeauna să te influențez în sensul de a te feri de această nesăbuință. Dar, în definitiv, ce-i aia risipă ? Da, în ochii acelui amărît eu eram risipitor, în ciuda faptului că nu cheltuisem nici un creițar, în timp ce el spînzurase ceasul lui taică-su. Aici poți vedea cît de complicate sînt lucrurile pe lumea asta. De pildă, se poate spune că am fost risipitor atunci cînd am dat o coroană, în vechea monedă austriacă, pe inelul acela de alamă, de o neobișnuită frumusețe ? Categoric nu, fiindcă în afară de numeroase întîmplări neplăcute, inelul acela mi-a adus și o serie de avantaje. Sau ar putea pretinde cineva că am făcut risipă trimițîndu-i zilnic un buchet de flori contesei Viktoria von Grusbach ? Despre această superbă femeie o să mai afli cînd ai să mai crești și ai să fii în stare să pricepi totul, dar de pe acum îți pot spune că nici atunci n-am fost risipitor, pentru că mă

zăpăcise dragostea și în dragoste nimeni nu e risipitor. Ori sîntem cu toții...

După mine, și asta să ții minte, băiete, risipă face acela ce-și cumpără o chiflă pufoasă, presărată cu zahăr, cînd ar putea să-i ajungă foarte bine și o bulcă mai ieftină. Și, în sfîrșit, cea mai mare risipă, de-a dreptul condamnabilă, este, după părerea mea, să-i împrumuți bani fratelui meu Vincenc, căci asta e ca și cînd i-ai arunca de pe pod direct în Vltava.

— Cînd eram mic, mi-ai cumpărat o dată o sabie cu o curea roșie de toată frumusețea. Asta a fost risipă ! am izbucnit eu.

— Nicidecum, a fost un dar. Oricum prea multe daruri nu ți-am făcut eu. Știi doar că spiritul meu s-a îndreptat întotdeauna spre lucruri mai grave, asta legîndu-se, firește, de profesiunea mea, iar tu, sper, nu mi-ai luat-o în nume de rău.

Sfaturile înțelepte le-am socotit întotdeauna a fi mai importante.

*

Și, într-adevăr, unchiului îi stătea bine seriozitatea. Era dealtfel dificil să primești un urmaș îndoliat cu aerul că te bucuri. Una dintre ciudățeniile profesiunii mortuare este aceea că surîsul comercial, pretutindeni atît de solicitat, aici nu-și are locul. Proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre e dator să arboreze o mină foarte tristă atunci cînd își primește clienții. Și nu e de mirare că gravitatea lui devine cu timpul obișnuință. Iar în ceea ce privește sfaturile înțelepte, îmi dau seama că ele prețuiesc mai mult decît o sabie cu centiron.

Mulți, desigur, și-ar putea închipui că fața gravă a unchiului meu avea darul să dezguste și să îndepărteze femeile. Adevărul era însă exact contrariul. Gravitatea lui plăcea și succesele sale la femei se datorau, pe cît se pare, tocmai acestei însușiri. Căci femeile, cu sufletul lor de nepătruns, se lasă vrăjite, deopotrivă de glumețul flăcău, întotdeauna amuzant, și de bărbatul cu chipul posomorît și veșnic îngîndurat.

Îmi revine acum în minte o întîmplare din frageda mea copilărie cînd locuiam într-o casă ale cărei ferestre dădeau în curtea unui bloc praghez, ceea ce înseamnă o priveliște pustie și deloc îmbucurătoare. Dimineața, cînd toată lumea pleca la lucru, îmi plăcea totuși să hoinăresc prin această curte și să mă uit în sus spre ferestrele îndărătul cărora se aflau fie ghivece cu flori, fie sticle cu vin de casă și de unde, în timpul iernii, atîrnau în afară fazani multicolori, agățați de cozile lor superbe, sau iepuri pufoși legați de piciorușele din spate.

La asemenea ore nu se zărea nici țipenie de om, și astfel puteam constata cu bucurie că în jurul amiezii, la una din ferestre își făcea apariția o doamnă chipeșă și grațioasă, cu pieptănătură înaltă, potrivit modei din acele timpuri, și îmbrăcată într-un capot albastru-deschis, atît de străveziu, încît, în inocența mea copilărească am considerat-o multă vreme un înger ; un astfel de înger străveziu văzusem eu cîndva într-o carte de povești. Doamna cu pricina lucra noaptea și de aceea dimineața nu se trezea devreme, cum făceau ceilalți, iar acum îi era dat să privească, împreună cu mine, curtea pustie. Așa cum am aflat, nu se bucura de prea multă bunăvoință din partea

femeilor, dar pentru mine asta n-avea nici o importanță. Mi-era dragă pentru că își omora plictiseala în chipul cel mai plăcut : lega cu o sfoară un măr pe care-l lăsa să coboare încet spre mine și rîdea cu o voce cristalină atunci cînd săream din răsputeri să prind mărul în timp ce ea trăgea de sfoară încolo și încoace și eu mă istoveam țopăind de toată frumusețea, pînă cînd, mulțumită generozității ei îngerești, reușeam în cele din urmă să smulg fructul rîvnit.

— Pofticiosule, obișnuia să-mi spună ea, de pe acum îți plac merele de la femei ! Cam devreme !

Cinstit vă spun, nu prea înțelegeam eu semnificația acestui „cam devreme“, atîta timp cît era vorba de mere. Dacă mi le-ar fi trimis, de pildă, bătrînul Hronek, care locuia deasupra noastră, pentru mine ar fi fost la fel de agreabil, dar, ca să-i fiu pe plac, mă prefăceam că, într-adevăr, mă dădeam în vînt după merele ei și astfel ne distram în continuare.

O dată s-a întîmplat să vină în curte și unchiul Josef și văzînd jocul nostru, a făcut o ușoară plecăciune, apoi s-a grăbit să spună că merele coniței sînt mere alese și el apreciază, în mod deosebit, rotunjimea și coaja lor fină și subțire.

Domnișoara, la rîndul ei, i-a spus unchiului că e un lingușitor și, după cîte știe ea, dumnealui n-a avut încă prilejul să pună mîna pe merele ei, pe care mi le oferă numai mie, pentru că în mine vede un copilaș nevinovat.

Firește unchiul nu s-a lăsat mai prejos și i-a răspuns că, ținînd seama de înrudirea foarte apropiată dintre noi, se pot presupune și la el aceleași calități, iar domnișoara-i

primi cuvintele cu rîsul ei cristalin. Și cum, la un moment dat — cel puțin așa mi s-a părut mie — pe la ferești au început să apară niște fețe străine, unchiul i-a cerut coniței permisiunea de a urca la ea, spre a-i prezenta omagiile și a-i mulțumi pentru bucuria oferită cu atîta generozitate unui copilaș părăsit. Apoi, agitînd cu eleganță bastonul, porni pe scară în sus, unde mie, spre marea mea uimire, nu mi-a dat niciodată prin minte să urc; firește, înainte de a urca, n-a uitat să-mi spună să fiu cuminte și să-l aștept în curte.

Am așteptat cuminte și de aceea cu atît mai mare mi-a fost dezamăgirea cînd, după o bună bucată de vreme, s-a întors fără mere.

— Mi le-ai mîncat pe toate acolo sus! am strigat eu cu tristețe în glas.

— Ai dreptate, dar nu întrutotul. Le-am gustat doar — mi-a răspuns unchiul și în adîncul ochilor săi scăpără un zîmbet îndepărtat.

— Poate că mi le mai trimite, am zis eu.

— Mi-e teamă că nu. A rămas întinsă în pat, a ținut unchiul să precizeze, și m-a luat cu el acasă.

Curînd după aceea, domnișoara cu pricina s-a mutat, dar amărăciunea a stăruit mult timp în inima mea de copil. Nu l-am invidiat pe unchiul Josef pentru merele acelea. Am socotit însă, că ar fi fost de datoria lui să mă despăgubească pentru pierderea suferită. De pildă, cumpărîndu-mi o pungă întreagă de la negustorul de alături. Probabil însă că tocmai o asemenea cheltuială era considerată de el risipă, iar principiile lui trebuiau respectate.

Dar să ne întoarcem la epoca vieneză, în acea lume rămasă de mult în urma noastră.

Ar fi greșit să credem că unchiul nu s-a consacrat studiului din pricina dezgustului față de muncă. E drept că numeroasele obligații, în cea mai mare parte de ordin monden, îl împiedicau să depună prea mult zel la învățătură, dar adevăratul motiv pentru care cursurile au căzut în dizgrație a fost cu totul altul, unul, aș zice de-a dreptul fatal.

La Facultatea de medicină veterinară din Viena ținea cursuri un profesor vestit care, pentru meritele sale deosebite în îngrijirea pur-sîngilor din grajdurile personale ale împăratului, fusese numit consilier al curții imperiale și atît de mult ținea la acest titlu, încît le impunea studenților să-l folosească ori de cîte ori i se adresau. Unchiul, care se prezentase la cursuri cu o întîrziere de o săptămînă, i s-a adresat numai cu Herr Professor, și asta o fost de ajuns ca să se pună rău cu el. Distinsul profesor ținea cu deosebită înflăcărare un curs interesant despre bolile cailor, și nu e de mirare că unchiul voia să-și dedice toate forțele acestui obiect atît de apropiat lui. Dar ce s-a întîmplat?!!

La fiecare boală descrisă de profesor (neuitînd să-i amintească denumirea latină), unchiul nu se gîndea decît la posibilitatea de a ascunde boala respectivă, așa fel încît cumpărătorul să n-o observe. Pe scurt, educația de acasă era mai puternică decît influența școlii, chiar dacă în cazul de față era vorba de Universitatea vieneză.

Și acum partea cea mai gravă: domnul consilier al curții imperiale avea obiceiul să convoace studenți la

discuții în cadrul orei de exerciții practice (unde nu se făcea văzut decît întîmplător, această muncă lăsînd-o, îndeobște, pe seama asistenților); și aici agerul meu unchi s-a apucat să-i înfățișeze celebrului profesor ideile proprii și practicile deprinse de la tatăl său, și asta cu bună credință, sperînd că în felul acesta avea să trezească interesul marelui savant și să-și ușureze dificila situație în care se afla datorită frecventării sporadice a *almei mater*. I-a explicat uluitului bătrîn cum se prepară o alifie specială de uns copitele, care acoperă toate beteșugurile, cum i se poate tăinui unui cumpărător mai puțin versat că animalul șchioapătă, dacă acesta e bine strunit și, cînd, în culmea înflăcărării, a ajuns să facă afirmația că pînă și răpciuga poate fi ascunsă pentru un timp, înspăimîntatul consilier-imperial a ridicat mîinile în sus și, părăsind în grabă sala de cursuri, rosti într-un pur dialect vienez că „dea keal is ain zigoină"[1] și nu un student al Facultății de medicină veterinară.

Așadar, teoria și practica s-au ciocnit și de data asta așa cum, dealtfel, se întîmplă adeseori, într-o bătălie crîncenă și, în ciuda faptului că de cele mai multe ori practica iese biruitoare, acum ea fu înfrîntă fără drept de apel, și odată cu el și unchiul meu, care deveni astfel, într-o anumită măsură, un martir al progresului. Căci, dacă domnul consilier l-ar fi ascultat cu atenție, ar fi aflat multe lucruri care i-ar fi putut prinde bine chiar și în grajdurile imperiale; să te pricepi la cai e o știință tainică și inițiații n-ar trebui să se mănînce între ei. Dar ce știe despre viață o asemenea somitate? Ce

[1] Băiatul ăsta e un țigan (dialect vienez) (n.t.).

știe un consilier al curții imperiale cît de greu e să vinzi un jugan la tîrgul de vite!

Rezultatul fu catastrofal: audientului Josef Frajvald i se refuză carnetul de student, ceea ce echivala cu interzicerea prezentării la examen și pierderea semestrului. Dar, practic, pierderea semestrului însemna și pierderea anului, întrucît, din principiu, domnul consilier imperial își ținea cursurile numai în semestrul de iarnă.

Ce-i rămînea, în acest caz, studentului? Să lase baltă și semestrul de vară și, în viitorul an școlar, s-o ia de la capăt.

Să-și petreacă o vară frumoasă la Viena și în împrejurimile ei, în fermecătorul Grinzing, la Kahlberg și, mai cu seamă, în Prater. Iar aici unchiul se duse direct la așa-numita *„raiciule"*, cu alte cuvinte, școala de călărie, sau, mai precis, un mic manej, unde puteai închiria un căluț blînd pentru o plimbare liniștită pe aleea anume rezervată cailor, cu un nisip atît de moale încît chiar dacă te răsturnai nu simțeai nici o durere.

Nu s-a dus acolo, ca să se arate călare, ci pentru a cîștiga un ban. Proprietarul, pur și simplu fascinat de faptul că i se ofereau serviciile unui student al Facultății de medicină veterinară, se arătă dispus să plătească o sumă modestă pentru o supraveghere medicală permanentă.

Cu ajutorul prietenului său, studentul în farmacie, unchiul își procură cîteva elemente pentru prepararea diferitelor alifii, avînd toate ca substanță de bază untura de cîine, și se apucă să trateze cu ele mîrțoagele școlii particulare de călărie a domnului Altmayer din Prater.

Cine ar fi putut bănui că tocmai aici avea să fie pecetluită soarta lui ?

Dar, pînă să i se împlinească acest destin, vorba lui Homer, i-a fost hărăzit să străbată multe mări și să aibă parte de multe peripeții și aventuri cu sirenele, cu nimfa Calypso și cu vrăjitoarea Circe...

Întrucît în cazul unchiului meu n-a fost vorba totuși de o epopee, femeile cu pricina au purtat alte nume, iar Ulise al nostru a primit numele de Josef Frajvald.

Nestinsa lui sete de viață, grațiile zeilor și ura acestora au fost însă aceleași.

*

Locuințele studențești nu sînt nicăieri frumoase și, în privința aceasta, Viena nu făcea excepție. Și astfel, tinerilor studioși le era dat să stea pe la văduve hrăpărețe, ori în familii cu fete de măritat, unde îi pîndea tot felul de uneltiri. Se înțelege că fete necăsătorite se găseau mai curînd prin casele bogaților. Săracul se mulțumea cu o cameră pe palier, ceea ce atrage după sine multe neajunsuri, dar și cîteva avantaje : de pildă, cînd se ducea acasă, trecea prin dreptul multor ferestre, cu speranța că la una din ele avea să se ivească vreun chip de femeie, care, întîmplător, era acasă singură. Da, au fost asemenea cazuri, iar unui tînăr tirolez, un soț gelos i-a rupt amîndouă picioarele, azvîrlindu-l în curte peste balustrada palierului.

Unchiul meu nu era un om risipitor, iar onestitatea lui izvora din delicatețea înnăscută a sufletului său. Își găsi deci locuința cea mai ieftină cu putință, de fapt o

cămăruță, strîmtă, cu o singură fereastră, înghesuită chiar în capătul palierului.

Prin dreptul ferestrelor străine mergea grăbit, ca să nu cadă în ispită și, mulțumită acestui fapt — și, pe cît se pare, și împrejurării că pe amintitul palier nu locuiau decît niște femei bătrîne și un croitor ursuz — putea trece pe acolo fără tentații și neprihănit.

La acest croitor ursuz stătea un fel de strănepoată din Cehia. Cine trăia pe vremea aceea la Viena se putea aștepta la plăcuta surpriză ca vreo rudă îndepărtată să i se prezinte cu rugămintea de a-i ține în gazdă fiica sau fiul. Așa au făcut și părinții Anežkăi, căreia îndepărtatul ei unchi îi spunea Agnes spre a demonstra că e într-adevăr un croitor vienez cum scrie la carte. Și, întrucît nu era ruda lui directă, îi făcea mereu niște propuneri pe care fata le respingea plîngînd. Cînd deveni prea insistent, locatarii imobilului îl văzură în dimineața zilei următoare cu o vînătaie sub ochi. Gingașa Anežka nu era în stare de un asemenea act de violență și, era lesne de înțeles, că făptașa fusese soția, căreia i se păruse că meșterul se cam întrecuse cu gluma și se decise să-și readucă soțul pe calea cea bună.

Așa se face că Anežka venea acasă numai la dormit ; muncea într-o mare fabrică de confecții și, dacă se întorcea acasă mai devreme, mătușica avea grijă să-i mai dea ceva de lucru, căci dumneaei se conducea după principiul că lenevia e mama păcatului, și punea insistențele soțului pe seama sărmanei Anežka.

Locatarilor nu le-a scăpat acest amănunt și, astfel, unchiul meu află și el de întreaga poveste. Zvonurile

tainice se răspîndeau repede și erau demne de încredere îndeosebi în zori, cînd se formează coada lungă a celor ce-și așteptau rîndul ca să pătrundă în mica încăpere din capătul palierului. Nu era o rușine să stai la coadă în asemenea împrejurare, căci fiecare este îndreptățit să se grăbească dimineața pentru această necesitate fiziologică, iar aici omul trebuia să-și omoare cumva timpul, cîteodată într-un chip destul de penibil, cînd era silit să-și strîngă în mînă bretelele pantalonilor, cu privirea ațintită spre ușa nemiloasă ce nu se mai deschidea.

Trebuie să menționăm că, uneori, la această coadă așteptau împreună și unchiul meu și tînăra Anežka, nevăzînd în asta nimic rău, căci oamenii săraci n-au obiceiul să ascundă niște lucruri cît se poate de firești.

Aici i se plînse Anežka de munca grea din fabrică și de faptul că mai trebuia să lucreze și acasă. Unchiul o compătimi curtenitor, manifestîndu-și părerea de rău că nu-i mai rămînea timp să iasă cu el duminica, undeva afară, de pildă în Prater, ale cărui locuri de distracție erau în acea vreme o culme a încîntării și ingeniozității. Atrăgătoare era, de pildă, „moara dracului", unde poți strînge, pe întuneric, trupul unei domnișoare necunoscute, sau „roata dracului" care, învîrtită de o forță centrifugală foarte puternică îi azvîrlea pe tineri și tinere într-o singură grămadă. Despre toate astea știa Anežka din auzite, dar unchiul meu i le înfățișă mai amănunțit ținînd, totuși, să precizeze că nu se dădea în vînt după asemenea plăceri. În schimb îi lărgi orizontul cu descrierea plină de culoare a cafenelelor vieneze.

Cinstit fie spus, tînăra Anežka nu prezenta pentru el un interes deosebit, în schimb chipul frumos al domnului student și purtarea lui aleasă o făceau pe Anežka să suspine nopțile și să-și dorească din tot sufletul ca la ușa ei să ciocănească domnul Iosef, vecinul de pe palier, și nu unchiul ei șubred și bolnăvicios.

Destinul îi încurcă pe oameni în mrejele sale după bunu-i plac, iar zeii, precum știm, le întind muritorilor atîtea capcane, încît e cu neputință să le ocolești.

Anežka, botezată la Viena Agnes, obișnuia uneori să șadă noaptea pe palier, deoarece o chinuia tusea, iar mătușile înțelepte din imobil o povățuiau să tragă în piept aerul curat al nopții, acesta fiind leacul cel mai bun pentru așa ceva. Peste zi, *luftul* [1] la Viena nu e bun, numeroasele trăsuri stîrneau vîrtejuri de praf, iar automobilele care străbat zgomotos unele străzi ale orașului împrăștie în jurul lor fum și mirosuri urîte, îmbîcsind astfel atmosfera. Anežka le dădea dreptate și își aducea aminte ce bine era la ea acasă, unde pajiștile miroseau atît de proaspăt și tusea n-o chinuia ca aici. Așa se face că atunci cînd tusea nu mai contenea, stătea pe palier înfășurată într-un pled, tremurînd toată de frig, dar mulțumită unui efect ciudat, respira într-adevăr mai bine, și uneori se întîmpla chiar să adoarmă sprijinită de *klandrul* de fier, cum i se spunea la Viena balustradei.

Ei bine, într-una din aceste nopți, se nimeri să se întoarcă acasă unchiul Josef. Întîrziase, cum e firesc să ne închipuim, într-o societate foarte aleasă, căci întreținea

---

[1] Aer (germ.) (n.t.).

legături cu tineri baroni, conți și contese, iar acum se descălța pe scară, după ce dăduse bacșiș un creițar pentru deschiderea porții deși, ținînd seama de ora înaintată, s-ar fi cuvenit să dea doi. Dar acestui domn tînăr și chipeș nici portăreasa nu putea să-i reziste.

Pășea deci ca un strigoi, cînd deodată zări la capătul palierului un trup ghemuit. Părul bălai îi cădea peste obraji și vîntul îl flutura ușor ; pledul, folosit peste zi de unchiul ei la călcat, îi alunecase de pe umeri iar luna, — care își revărsa cu aceeași generozitate lumina albă peste palatul imperial și curțile săracilor — căci aștrii sînt întotdeauna drepți și nepărtinitori — împrumuta trupului fetei o paloare plină de farmec.

În clipa aceea unchiului meu i se păru că luna strălucea numai pentru Anežka, fiindcă trupul fetei era atît de străveziu, de parcă ar fi fost țesut din lumina Selenei.

El, omul monden, fu copleșit de această frumusețe simplă și totuși de o gingășie suprapămînteană, încît se opri, lăsă pantofii jos cu multă grijă și se apropie de Anežka în vîrful picioarelor. Visa ceva frumos, cine știe, poate chiar pe domnul student, căci chipul ei era numai zîmbet. Unchiul trase pledul și îi acoperi umerii, fără să-i treacă măcar prin minte s-o atingă ; dacă ar fi povestit aventura lui în societatea veselă a feciorilor de bani gata, ar fi cules desigur roadele batjocurei. Pe neașteptate, inima i se umplu de duioșie.

Anežka se trezi un pic, dar numai un pic, atît cît să nu alunge visul frumos, în care domnul student o ținea de umeri ca pledul să nu-i mai alunece în jos, iar ea, înfiorată, îi simțea răsuflarea aproape. Și totul era atît

de ireal încît chiar și pentru un vis părea neverosimil și, dacă ar fi putut, ar fi încetat să mai respire, de teamă să nu risipească această vedenie.

Dar, iată, tusea nemiloasă își anunță din nou prezența tulburînd farmecul visului : Agnes, sufocată de o criză chinuitoare, își duse batista la gură, iar unchiul meu privea înmărmurit sfîrșitul spectacolului, în timp ce fata își dădu în sfîrșit seama cu bucurie că povestea asta nu era vis, ci realitate ; și cînd frigul îi scutură trupul firav, unchiul Josef o strînse mai tare la pieptul lui și, în clipa aceea, se crezu că se sfîrșește de atîta fericire.

Acum, cînd fata țesută din razele lunii se transformase în adevărata Anežka și visul în realitate, tînărului student nu-i rămînea decît să murmure cîteva cuvinte.

— V-am trezit din somn, domnișoară Anežka ! bîigui unchiul meu. Știți, v-a căzut pledul și m-am gîndit...

— Nu dormeam, se grăbi fata să-l scoată din încurcătură : Ațipisem doar, știți, tusea asta mă chinuie rău de tot.

— Da, numai că noaptea e răcoare și nu știu dacă tusea se vindecă la frig ; aș zice mai curînd că dimpotrivă. Deși nu sînt doctor, cred că mi-ați fi recunoscătoare dacă v-aș da niște sfaturi cum să vă lecuiți.

— Dar o să fiți doctor, spuse fata cu o voce care-i trăda iubirea.

— Da, dar nu pentru oameni, ci pentru vite. Sper că nu vă supărați. Specialitatea mea vor fi caii și, cine știe, poate și vacile, și cîinii. E o soartă cam tristă, dar nu se poate spune că ar fi o profesiune nerentabilă.

— Întîmplător e o meserie frumoasă, la noi în sat avem o babă, pe nume Zoukalka. Femeia asta descîntă deopotrivă oamenii și animalele și nimeni nu se sinchisește. Pe mine m-a descîntat de oftică și, în același timp, a văzut-o și pe Bălțata noastră. Le făcea pe toate deodată, și pe noi ne costa mai ieftin.

Cuvintele binevoitoare ale fetei îi dădură unchiului mai mult curaj. Nu ca s-o sărute — bănuiala lui că asta ar fi fost lucrul cel mai ușor era îndreptățită, și de aceea nu-l ispitea — ci, mai degrabă, spre a-și propune ca boala ei să devină obiectul interesului său imediat. O îndemnă să se ridice de pe scaun și o conduse pînă la ușă unde-i strînse mîna cu atîta putere, încît fata scoase un țipăt.

După aceea, aproape toată noaptea fata nu mai izbuti să adoarmă. Și-i trecu și tusea aceea chinuitoare. Cine știe, poate că omul bun nu are nevoie de nici un fel de leacuri, atunci cînd e îndrăgostit lulea.

De atunci unchiul n-a mai evitat întîlnirile cu Anežka, ci dimpotrivă. În timp ce după-amiaza și-o petrecea într-un voluptuos tête-á-tête cu adorabila contesă von Grosbach, seara se uita la Agnes ca la o icoană sfîntă și în inima lui creștea o compasiune fără margini, care, precum se știe, nu poate fi deosebită de sentimentul dragostei, ba, credeți-mă, omul nici nu-și dă seama care sentiment îl tulbură mai mult. Și nici măcar învățații nu sînt siguri dacă dragostea nu e cumva o formă aparte a compasiunii, ori compasiunea o formă anume a dragostei.

Unchiul era deprins să acționeze. Își aduse aminte de leacurile părintelui său și-i ceru prietenului său student la farmacie să-i prepare cîteva droguri pe care le amestecă potrivit rețetei știute de acasă. Cu singura deosebire că doza era mult mai slabă decît cea prevăzută pentru cai. Acest leac, amestecat cu miere, i-l aduse apoi domnișoarei Anežka, spunîndu-i că e un medicament care cu siguranță îi va ajuta.

Naiva îl luă cu înfrigurare și de i-ar fi dat și stricnină ar fi înghițit-o cu aceeași lăuntrică voluptate pentru că tot ce venea de la el era pentru ea binevenit.

Ursuzul croitor privea, ce-i drept, lucrurile cu neîncredere, în timp ce mătușica era de părere că fata ar trebui să-și ia tălpășița din orașul ăsta blestemat și să plece acasă, căci tăvăleala de aici nu-i pentru oricine. Ia clipa aceea însă Anežka n-ar fi părăsit Viena pentru nimic în lume. Le spuse că medicamentul îi va ajuta cu siguranță și zîmbi cu atîta gingășie și tristețe, încît studentul în medicină veterinară simți cum îi îngheață inima.

Partea cea mai ciudată fu că, în decurs de trei zile, tusea cedă în chip atît de miraculos, încît însuși croitorul se grăbi să ducă vestea viitorului doctor, făcîndu-și desigur socoteala — bătrîn libidinos ! — că fata va dormi de acum încolo mai bine și, în felul acesta, intențiile sale necurate vor putea fi puse în aplicare în timp ce „jumătatea“ lui va fi răpusă de același somn binefăcător.

Anežka se învioră și, întrucît peste noapte nu mai tușea, începu să prindă culoare. Pînă și medicul fără voie, intrigat de toată povestea, se apucă să cerceteze,

cu toată seriozitatea, ce fel de ingrediente conținea acea șarlatanie. Uitase că menirea de bază a tuturor leacurilor cunoscute de bătrînul geambaș Frajvald era să șteargă repede simptomele, de vindecat însă, nu trebuiau neapărat să vindece. Se punea pur și simplu problema ca animalul să nu mai tușească două-trei zile, pînă mergea la vînzare. Pe urmă, Maica Domnului...

Așa stăteau lucrurile și în cazul Anežkăi. Poate nu se vindeca — boala ei era cumplită — dar, vorba ceea, faima se naște nu se știe nici unde, nici cum, și omul nu mai scapă de ea pînă la sfîrșitul vieții.

Iar faima, fie bună sau proastă, se ține de om ca umbra.

Pe unchiul meu începu să-l urmărească faima că ar fi un doctor excelent care, deși mai avea încă mult pînă la terminarea studiilor (și poate tocmai pentru faptul că la școală n-apucaseră să-l zăpăcească și să-l învețe cum să ia pentru consultații onorarii nerușinate) făcea adevărate minuni.

Nu-i refuză medicamentul împotriva tusei unei chiriașe de la etajul trei și, firește, nici portăresei care trebui să renunțe însă la folosirea acestui minunat elixir, căci o făcea să doarmă buștean și locatarii întîrziați nu mai puteau să intre în imobil.

Mai rău fu cînd, într-o zi, un băiat de la parter își scrînti piciorul și părinții lui îl chemară disperați. Unchiul nu fusese niciodată felcer, taică-su nu-l lăsa să facă asemenea treburi, socotind că feciorul lui nu e decît un neisprăvit cu școală gimnazială — cu alte cuvinte incapabil de o ispravă ca lumea și, în consecință, pipăia

el singur încheieturile mînjilor... Așa se explică de ce unchiul se duse acum cu inima îndoită să-l vadă pe accidentat și-i conjură pe părinții acestuia să cheme un doctor, sau, mai bine, să transporte băiatul la un dispensar, oferindu-se chiar el să facă acest lucru. Dar jumătate din locatarii imobilului se aflau în jurul lui și se milogeau în asemenea hal, încît bietului meu unchi nu-i rămase nimic altceva de făcut, decît să-l apuce pe copil cu stîngăcie de picior și să i-l răsucească.

Puștiul, vînos și suplu ca o mlădiță, răgea ca un taur înjunghiat, și, întrucît unchiul îl trăgea de picior cu atîta neîndemînare, micuțul nu dorea nimic altceva decît să se descotorosească, într-un fel, de acest fioros călău. În încrîncenata înfruntare, nefericitul pacient încercă la un moment dat să-i ardă unchiului un picior, ca să scape odată de neînduplecatul tiran, și, tocmai această mișcare violentă, avînd menirea să-l blagoslovească pe unchiul meu cu o lovitură zdravănă, avu darul să împingă articulația înapoi în cavitatea ei și durerea începu să cedeze. Băiatul își șterse lacrimile de pe obraz, iar unchiul meu își șterse mult timp după aceea sudoarea ce-l năpădise din abundență. În schimb spectatorii dn jurul lui răsuflară cu o satisfacție voluptoasă, iar fericita mamă îi sărută mîna.

În culmea disperării, unchiul meu se duse la prietenul său medicinistul, ca să mai afle cîte ceva despre arta medicinei. Acesta, bineînțeles, nu cunoștea nici el prea multe, dar, cel puțin, îi turnă unchiului toate denumirile latine pe care, deocamdată, le știa la perfecție în domeniul anatomiei. În cele din urmă îi spuse:

— Îţi dai seama că puteai să-l schilodeşti, rupîndu-i ligamentul ?

Unchiul recunoscu că, într-adevăr, ar fi putut, dar că destinul hotărîse altfel. Apoi îi puse medicinistului cîteva întrebări în legătură cu tînăra Anežka.

— E frumoasă ? întrebă studentul.

— Cred că nu. Dar e tare străvezie şi mi-e milă de ea, îi răspunse unchiul cu sinceritate.

— Cum s-ar zice, te-ai lipit de ea, nu-i aşa ? îşi continuă medicinistul necruţătorul său interogatoriu.

— Fii serios, ce-ţi veni ?... Ştii doar că am alte interese...

Dar, undeva, într-un colţ al inimii, îşi mărturisi că observaţia colegului nu era total lipsită de temei, că era totuşi un pic îndrăgostit de ea, căci altfel de ce s-ar întoarce seara mai devreme acasă şi de ce-ar fi invitat-o într-o duminică să meargă cu el în Prater, nu la distracţiile acelea prosteşti, unde chiuie servitoarele şi ibovnicii lor, ci la o cafea în faimoasa „Cafenea a Oglinzilor", unde cristalul fragmentat le oferea posibilitatea să se vadă simultan din toate părţile, încît Anežkăi i se păru că se află în faţa unui miracol, iar el îşi dorea s-o vadă în oglinzile acelea învăluită de paloarea lunii, aşa cum o zărise atunci, prima oară.

— Aici dragostea nu are ce căuta, băiete, aici e vorba de salvarea unei vieţi, îi spuse el medicinistului. Tinctura mea împotriva tusei nu face nici două parale, fata e din ce în ce mai palidă, pentru simplul motiv că e ofticoasă, pricepi ?

Medicinistul umblă un timp prin odaie, apoi începu :

— Ştii ce ? Du-o la clinică, la profesorul Wiesner. Am un prieten doctorant care cunoaşte acolo un asistent. S-o treacă măcar în evidenţă, dacă nu altceva. Cu toate că amîndoi ştim la fel de bine că, dacă e tebece, mai devreme sau mai tîrziu tot se curăţă.

Prea multe nu ştia nici medicinistul nostru, dar termenii de specialitate îi folosea cu plăcere.

Pe unchiul Josef îl cuprinse groaza, căci la vîrsta aceea nu era încă obişnuit să se gîndească la moarte. Seara, cînd o văzu din nou pe Anežka, îi cercetă cu atîta atenţie trăsăturile feţei, încît observă şi ea acest lucru.

— Ce vedeţi la mine atît de ciudat ?

— Nimic şi totul... Cum merge cu medicamentul meu ?

— Minunat ! răspunse fata oftînd.

— De ce minţiţi, nu mai ajută... A avut efect numai în primele zile. Nu-i nimic de făcut, trebuie să vă duc la clinică să vă examineze, îi spuse unchiul meu cu o voce fermă, deşi nu fără emoţie.

Multă vreme Anežka se împotrivi, de teamă să nu i se reproşeze absenţa de la serviciu, dar întrucît nu putea să-i refuze — indiferent ce — domnului Josef (vai, altceva nici nu i-a cerut), în cele din urmă încuviinţă şi, într-o dimineaţă, rămase acasă.

I se păru o aventură atît de frumoasă faptul că mergea cu iubitul ei, încît nici nu băgă de seamă culoarele nesfîrşite duhnind a carbol, şi n-o supără nici aşteptarea de care nu fură scutiţi, pentru că intervenţia medicinistului se dovedi a fi ineficace. În schimb fu salutară strălucita inspiraţie a unchiului Josef, care o prezentă drept

verișoara lui și, repetînd de cîteva ori că e o rudă îndepărtată a baronului von Seeberg, o zăpăci în asemenea hal pe morocănoasa soră de serviciu, încît aceasta o trecu direct pe lista de pacienți a însuși domnului profesor.

Succesul fu deplin și cum Anežka tot nu se mai putea duce la lucru, unchiul o invită la o cafea vieneză, iar fata, impresionată de gestul lui, îi spuse pe neașteptate :

— Cu dumneavoastră e o plăcere să umblu chiar și prin spitale, unde singură n-aș fi călcat în viața mea. Cu dumneavoastră aș fi în stare să și mor, domnule Josef !

Unchiul Josef fu atît de înduioșat de devotamentul ei, încît îi comandă o porție dublă de frișcă.

Nu, pe Anežka nu izbutise s-o vindece. Îi frînsese doar inima. În schimb faima lui de medic luă proporții. Depășise de mult sfera pacienților din imobil, se răspîndi fără sfială pe întreaga stradă, amenințînd să treacă granița circumscripției învecinate.

Cînd nu era acasă, îl căutau tot felul de persoane, cu fețe bandajate, ori cu brațe sau picioare înțepenite, bătrîne suferind de un reumatism incurabil, bărbați cu hernie sau bolnavi de prostată. Unchiul își frîngea mîinile cu disperare, și zile în șir nu dădea pe acasă. Într-un singur caz se lăsă din nou ademenit, atunci cînd Frau Pospichil, proprietara dughenii din capătul străzii, se ghiftui în asemenea hal, încît se umflă de tot, și vedea apropiindu-i-se ceasul din urmă.

Îi administră, potrivit obiceiului de la țară, o doză triplă de ulei de ricin amestecat cu cîteva picături de tinctură amară și, în culmea disperării, mai adăuga și un pic de tinctură împotriva tusei. A spune că rezultatul a

fost excelent e prea puțin. A fost de-a dreptul impresionant. Ba, mai mult : catastrofal.

Doamna se lecui cu atîta repeziciune, încît nu prididi să ajungă la timp în locul cu pricina, și, drept urmare, i se aprinse mînia împotriva medicului al cărui leac avusese un efect curativ atît de neașteptat. Ba, mai mult, spuse că în asemenea împrejurări ar trebui înștiințată poliția. Auzind toate astea, unchiul Josef se sătură pînă în gît. Pe de o parte șiruri întregi de bolnavi, iar pe de alta spectrul tribunalului.

Făcu ceea ce trebuia să facă. În toiul nopții își luă geamantanele și, mulțumită portăresei care se număra printre pacienții săi recunoscători, o șterse din casă în așa fel, încît nimeni nu află unde se mutase.

Nici măcar Anežka, dar ei, cel puțin, îi făgădui să-i scrie.

Și astfel, două lucruri care nu se împăcau de loc între ele, dragostea și experimentele felcero-medicale, interveniră în viața unchiului, iar el se văzu silit să navigheze mai departe pe apele celei mai adînci și mai primejdioase dintre mări : viața omenească.

*

Ei, băiete, ce bine ar fi dacă omul ar fi în stare să ghicească de la început cum se vor sfîrși lucrurile ! Dacă ar bănui încotro duce drumul pe care pășește ! Nu ți-am vorbit pînă acum despre dragoste, socotind că pentru acest simțămînt mai ai încă destul timp, dar pot să-ți spun că nimic pe lumea asta nu-i mai misterios ca dragostea. Are multe forme, te înșală pe tine, se înșală pe ea și te trage tot mai adînc în nenorocire. Căci, la

drept vorbind, ce i-am pricinuit eu, de fapt, sărmanei Anežka ? Fiind iubit, n-am avut față de ea decît un sentiment neclar. Aparent am ajutat-o, dar numai aparent. I-am făcut oare un bine ducînd-o la spital ca s-o vadă o somitate mondială ? Cine știe ! Cel ce pică odată pe mîna medicilor nu mai moare de moarte naturală... I-am făcut oare pe ceilalți pacienți să se simtă mai bine ? Pe ici pe colo, să zicem că da. Dar cu ce preț ! Ce vreau să zic prin asta ? Că omul nu poate ști niciodată ce va stîrni atunci cînd face un bine, și că orice mîndrie e zadarnică. Chiar și mîndria cea mai dulce, care te cuprinde atunci cînd îți dai seama că ești iubit. A fi iubit e nespus de frumos, a nu fi iubit e cu folos. A fi iubit înseamnă să te bucuri de deliciile vieții, contrariul îți garantează liniștea și o viață mulțumită.

*

La școala de călărie din Prater unchiul Josef n-avea nici măcar funcția de jocheu, dar nu asta era important. Spre satisfacția lui, constatase că în cafenelele frecventate de societatea mai bună, suna cu totul altfel cînd, pe neașteptate spunea :

— Am impresia că roibul acela face un furuncul la piciorul din spate. Păcat... În schimb iapa neagră, Mary, e pe gustul meu ! Zboară ca vîntul și trece din mersul la pas într-un trap atît de alert, încît ar putea fi înscrisă la curse.

— Și cine s-o conducă ?

— Cum cine ? Jocheul, sau poate chiar eu.

Tinerii feciori de bani gata, care n-aveau la dispoziție decît un singur cal, sau cărora un tată zgîrcit le impru-

muta numai cîteodată trăpașul, dar și atunci strîmbînd din nas, rămîneau de-a dreptul fascinați.

Într-o zi, tînărul căpitan de cavalerie von Belzheim îl întrebă :

— Ascultă, prietene, de fapt cîți cai ai dumneata ?

Unchiul își miji ochii, ca și cînd ar fi numărat în gînd, apoi îi răspunse :

— Te gîndești la cei de călărie, nu-i așa ?... Doisprezece... adică pardon, paisprezece, dar pe doi nu-i mai pun la socoteală, au cam îmbătrînit și uneori îi înhămăm la trăsură. Dar, bineînțeles, dacă se prezintă cineva care nu suportă galopul rapid, îi împrumutăm și pe aceștia, fără discuție.

Observați, vă rog, că unchiul meu nu se înjosea niciodată mințind. Pur și simplu, nu spunea tot adevărul.

Din cînd în cînd se întîmpla să apară în Prater cîte unul din tinerii amintiți, și să-l surprindă în fața școlii de călărie, cercetînd cu grijă copitele cailor.

— Ei, ce faci, nu cumva ai de gînd să faci o cursă ? obișnuiau ei să-i strige.

— Aici ? pufnea unchiul disprețuitor. Ce cursă aș putea să fac aici, cu materialul ăsta ?...

— Cum văd, dumneata ești atît de pasionat de cai, încît nici atunci cînd ieși la plimbare nu te astîmperi ! se auzi, cu un asemenea prilej, dintr-o trăsură, rîsul cristalin al tinerei și fermecătoarei contese von Grusbach, pe care unchiul o adora în taină și despre care va trebui să vă povestesc la momentul potrivit.

Putem da însă de pe acum în vileag faptul că această ființă trufașă — ce-și împărțea favorurile cu multă zgîr-

cenie, această femeie veşnic misterioasă, care se făcea nevăzută în toiul chefurilor, atunci cînd ceilalţi întreceau măsura, aceasta splendoare însoţită uneori de un fel de mătuşă, evident nu de origine nobilă, avînd, în schimb, o privire ageră ca de vultur, — se arătă din clipa aceea mult mai amabilă şi mai binevoitoare faţă de unchiul meu.

Da, aceasta era tînăra contesă căreia unchiul Josef îi trimitea o dată pe săptămînă un buchet de flori, cumpărat fireşte la periferia Vienei, unde florile se vindeau mai ieftin, şi i-l expedia printr-un comisionar cu chipiu roşu. Desigur, gestul ar fi fost mai distins dacă în locul comisionarului s-ar fi prezentat o fată de la florărie şi ar fi înmînat buchetul cu reverenţele de rigoare. Dar tinerii domni deveniseră mai neconformişti în purtări decît părinţii lor, şi multe dintre uzanţele vremii le scăpau din vedere. Dealtfel sărmanul nostru student nici nu-şi dădea seama că săvîrşea ceva ce nu era în concordanţă cu „bon-tonul". Dacă la ei acasă cineva i-ar fi trimis surorii sale un buchet, să zicem prin bătrîna Smejkalová, care oficia tot felul de ritualuri, inclusiv cele de înmormîntare, întreaga familie ar fi rămas paf. De ce n-ar fi putut să rămînă paf şi contesa Victoria, care, în altă ordine de idei, îi permitea junelui să-i spună — între patru ochi — Vichi ?

Epoca aceea, aparent superficială şi păcătoasă, îşi avea regulile ei precise, şi noi, generaţia care slăveşte soarele şi goliciunea, să nu uităm că pe atunci glezna femeii constituia obiectul unei dorinţi arzătoare, iar fata care îşi ridica fusta mai sus de ghetele cu şireturi, era socotită o desfrînată. Ceea ce, bineînţeles, nu excludea

dreptul femeilor uşoare din micile cafenele mai deocheate, să-şi suflece fusta pînă la buric, ca să nu mai vorbim de cancanul franţuzesc, care cucerise de mult întreaga lume şi în timpul căruia domnilor înstăriţi din primele rînduri le transpira pînă şi monoclul. Viaţa era, pe atunci, un fel de joc cu regulile lui, şi asta prezenta un anumit avantaj. Aşa cum şahistul ştie ce are de făcut, după ce adversarul său a mutat turnul, tot aşa ştia şi unchiul meu că, dacă distinsa contesă îi îngăduia să-i spună Vichi, obţinuse o victorie importantă.

*

Da, băiete, dragostea e o nebunie, o nebunie mare şi frumoasă ! Dacă stai şi te gîndeşti, flacăra crematoriului nu-i nimic faţă de focul în care ardeam eu atunci. De la o zi la alta mi se părea că mă bucur tot mai mult de favorurile acestei femei. Mă făleam cu nişte cai care nu-mi aparţineau şi ea — cel puţin aşa aveam impresia — era făcută praf. Ah, femeile !... Niciodată nu ştii cum stai cu ele... Pe de-o parte doream să-mi ating cît mai repede ţelul năzuinţelor mele, să-i cad la picioare şi să-i cer mîna, iar pe de alta, îmi dădeam seama că, în felul acesta, trebuia să-i dezvălui originea mea nu prea faimoasă şi o avere de nimic, ce se subţia din zi în zi. Nebunia mea era atît de mare, încît, atunci cînd am fost silit să părăsesc blocul cu paliere, am închiriat, împotriva tuturor principiilor mele, o cameră într-adevăr frumoasă, unde intenţionam, pînă la urmă, s-o invit. Da, am săvîrşit un act de risipă şi pentru asta mi-am primit pedeapsa. În general, aş vrea să-ţi atrag atenţia că, dacă îţi dau sfaturi bune, nu înseamnă de loc că eu m-aş fi condus întotdea-

una după ele. Pe scurt, eu nu fac decît să adun pentru tine crema vieții mele și să-ți dau să guști ceea ce de mult s-a limpezit și s-a îndulcit în inima mea. Nu mi-a fost ușor să ajung la aceste adevăruri, dar tu primește înțelepciunea mea cu chibzuință. Dacă ai accepta-o fără rezerve, ai fi scutit probabil de multe decepții. Dar, pe de altă parte ai pierde foarte mult. Așadar, să stai și să cumpănești tot ce auzi. Ia aminte acest lucru și alege ce-ți place. Dealtfel, de ce ți-aș ascunde? În inima omului nu încape doar o singură dragoste.

Deosebirea dintre cele două femei — mă gîndesc la Anežka și la Victoria — era atît de substanțială, încît nici nu se puteau stînjeni între ele. Victoria era o doamnă din lumea mare, iar Anežka un înger bolnav. Dacă s-ar fi putut contopi amîndouă într-o singură ființă, n-ar fi fost exclus ca o asemenea femeie să-mi fi ocupat toată inima, iar pentru alta să nu mai fi rămas nici un loc. Așa însă, cinstit vorbind, nu eram sigur dacă într-o bună zi nu aveam să mai găzduiesc în ea și o a treia dragoste.

*

Pînă și unchiul meu a cunoscut în viață înfrîngerea și asta a avut darul să mi-l apropie și mai mult.

După ce mă maturizasem și începusem să răsfoiesc prin albumul familiei (a cărui cercetare mă amuza de fiecare dată, pentru că persoanele înfățișate — adică rudele mele — erau atît de solemne încît păreau de-a dreptul comice), am descoperit în el fotografia unei femei corpolente, dar de o distincție remarcabilă. Pentru acea vreme era o orășancă îmbrăcată cum nu se putea mai bine, și

pînă și din fotografie se vedea limpede că tot ce avea pe ea era autentic. Autentic era și trupul ei durduliu, autentic era și chipul ei cîndva frumos, autentice erau cele trei șiraguri de granate, ca și brățările masive ce-i încărcau, din belșug, ambele brațe. Femeia aceasta impunea respect.

— Cine e? am întrebat eu odată.

Bunica a zîmbit, batjocoritoare, apoi mi-a răspuns:

— Asta ar putea să-ți spună unchiul Josef.

— Cum, tu n-ai cunoscut-o?

— Nu. A trăit la Viena. Dar a fost o cucoană adevărată și o femeie cumsecade. Ei, dacă Josef ar fi avut minte...

Ei bine, dacă în cazul acestei femei unchiul nu și-a afirmat înțelepciunea, nu trebuie să i se ia asta în nume de rău.

Am aflat despre ea totul, dar mult mai tîrziu. Pe scurt, a fost ceea ce în viața omului trebuie să apară odată și-o odată, dar peste care omul trebuie să treacă.

*

— Bănuiesc eu ce te frămîntă pe tine, băiete. Te întrebi dacă omul înțelept trebuie să fie neapărat perfect. Dacă acel ce se numește artistul vieții trebuie să fie fără de prihană. Poate că tocmai datorită neprihănirii sale de artist, cine știe. De obicei, oamenii frumoși nu sînt deștepți. De ce ar trebui înțelepții să fie perfecți în toate și pretutindeni? În vechea Chină, un învățat s-a dus odată să-l viziteze pe un vestit filosof și, văzîndu-l cum mînca și bea fără pic de cumpătare, a rămas uimit.

— Căutam un savant și am găsit un mîncău — a strigat el cu durere în suflet.

La care, marele filozof a izbucnit într-o explozie de rîs, atît de puternică, încît și-a murdărit pîntecele cu orez :

— Nebunule ! Ai venit să cauți Pasărea Phoenix și ești uluit că n-ai dat decît de o rîndunică obișnuită.

Îți vei spune : Vai, unchiul meu n-a fost Pasărea Phoenix ! Iar eu îți mărturisesc cinstit că mie mi-a ajuns, din belșug, să fiu o simplă rîndunică.

*

Praterul era, bineînțeles, locul de întîlnire al oamenilor de cele mai diferite categorii. Găseai aici colțuri aparținînd servitoarelor cehe și însoțitorilor acestora — soldații și meșteșugarii — cafenele unde poposeau tinerii ofițeri veniți călare, alei anume amenajate pentru trăsuri, și cînd se întîmpla uneori să apară aici și cîte un automobil, oamenii dădeau năvală în jurul lui din toate părțile. De pe roata mare cu vagonete chiuiau deopotrivă vînzătoarele din magazine și tinerele ducese care, firește, se strecurau aici incognito. Marele oraș, în ciuda faptului că era împărțit cu strictețe în pături sociale, îi amesteca aici pe toți în același cazan.

Unchiul Josef obișnuia, din cînd în cînd, să iasă călare ; împrumuta de la grăjdar niște cizme înalte și pantaloni bufanți, socotind o inutilitate să cheltuiască bani pe asemenea lucruri.

O dată, pe cînd se întorcea dintr-o asemenea plimbare ca să vadă dacă nu cumva șchiopătatul iepei cafenii pe

care tocmai o călărea însemna ceva mai grav, zări în cafeneaua de peste drum cîteva femei, și cum acestea aveau darul să-i trezească întotdeauna interesul, unchiul le aruncă o privire insistentă și, după ce făcu o plecăciune, sili iapa să alerge mai iute, nemaiținînd seama de faptul că animalul șchiopăta.

Pe urmă grăjdarul l-a ocărît, dar unchiul Josef a dat din mînă nepăsător. Sînt clipe în viață cînd bărbatul e nevoit să comită acte de nesăbuință ca să se convingă că e bărbat.

Nu încape îndoială că după aceea conițele au discutat despre tînărul cel chipeș care trecuse călare. Rîsul lor încărcat de o tainică dorință, desigur un rîs în limitele decenței, așa cum le stă bine femeilor de lume, și nu chicotitul nesuferit al fetișcanelor ce rîd de orice în momentele de încurcătură, avu darul să-l dispună pe unchiul meu, incitîndu-l la cuceriri.

A înțeles că place pînă și conițelor mai coapte și că nimic nu l-ar fi împiedicat să se așeze în cafenea la masa lor. Această probabilitate ba, mai mult, certitudinea că nu fusese refuzat, îi întăriră încrederea de sine în asemenea măsură, încît nu mai avu răbdare să zăbovească la școala de călărie și plecă în oraș pentru a întîlni societatea în care spera s-o găsească pe Victoria.

Timiditatea lui trebuia să ia sfîrșit. „În definitiv Victoria e o femeie ca oricare alta. Pentru titlul ei nobiliar nu are nici un merit după cum nici el nu-i vinovat de faptul că e fiul unui geambaș de cai. Omul nu-și alege singur leagănul. Da, scumpă Victoria, azi o să stăm de vorbă deschis, fără ocolișuri. Sînt atît de pu-

ternic, că aş fi în stare să scutur întreaga lume. Mie însă îmi ajunge să te scutur pe tine !“

Ce ciudat : curajul a trebuit să i-l dea nişte femei străine !

Dar iată că pe Victoria n-o găsi şi combativitatea lui sfîrşi în singurătatea disperată a camerei sale reci şi neprimitoare. Într-adevăr, nu fiecare zi e sărbătoare !

În ziua următoare nerăbdarea se mai risipi din mintea lui. Avea impresia că trebuie să procedeze altfel, mai calm, nu atît de furtunos, în schimb cu mai multă eficienţă. Întrucît nu izbuti să dea de Victoria în cafenelele frecventate de ea în mod obişnuit, şi nimeni nu ştia nimic de soarta ei, îşi luă şi mai mult masca omului de lume, dar în fond nu era decît un adolescent vulnerabil, cuprins de o cumplită criză de gelozie. Şi-o imagina pe contesa Victoria plecată din Viena şi, bineînţeles, nu singură. Se strădui să-şi reamintească în fugă pe care dintre cunoscuţi nu-i mai văzuse în ultimele zile la Viena, şi-i ieşi la socoteală că Victoria ar fi putut foarte bine să aibă aventuri cu cel puţin o duzină de tineri remarcabili, la care mai adăugă apoi cîţiva bărbaţi mai vîrstnici, dar înstăriţi, ca pînă la urmă să ajungă la îndreptăţita concluzie că, de fapt, nimeni nu trebuia exclus de pe această listă. Contesa Victoria avea, într-adevăr, dreptul să dispară cu oricine ar fi vrut, pentru că, în definitiv, ce o lega pe această femeie de un tînăr căruia i se spunea baroane ? Absolut nimic, de vreme ce el însuşi n-o făcuse niciodată să înţeleagă cît de fierbinţi erau sentimentele lui !

*

Zăpăceala tinereţii, băiete, constituie terenul propice pentru cele mai stupide gînduri şi închipuiri. Şi cu cît sînt ele mai stupide şi mai nestatornice, cu atît îţi apar mai repede, iar toate astea la un loc se numesc gelozie. Începi deodată să te gîndeşti la tot felul de lucruri, care altfel nu ţi-ar fi trecut niciodată prin minte şi ţi se par fireşti pînă şi cele mai bizare legături dintre ele. Da, da, la un moment dat nu eram sigur dacă nu cumva fugise cu birjarul acela care ne plimbase de atîtea ori. De ce nu ? Era tînăr şi probabil îi plăcuse. Niciodată n-a suflat o vorbă despre el, dar tocmai de aceea mi-a venit atunci ideea că el trebuie să fie şi nimeni altul căci, precum se ştie, tinerele din înalta societate preferă, în aventurile lor deosebite, mezalianţa. Dacă tot se destrăbălează, atunci de ce n-ar face-o cu grăjdarul, ori cu unul dintre argaţi ? Prostie, îţi vei spune, în sinea ta, şi pe bună dreptate — dar nu poţi gîndi altfel cînd eşti gelos. Pe urmă mi-am zis că poate nici n-a plecat, şi, cine ştie poate i s-a întîmplat vreo nenorocire ! O fi ieşit cu cineva să călărească şi, zvăpăiată cum era, şi-a rupt gîtul. O şi vedeam zăcînd într-un şanţ, în timp ce laşul gonea mai departe, ca să evite orice neplăcere cu autorităţile. Pe scurt, n-a fost prostie pe care să n-o fi născocit, în ciuda faptului că nu am nici o înclinaţie spre asemenea extravaganţe. Dar să nu-ţi închipui că gelozia e un privilegiu al tinereţii ; dimpotrivă, am văzut pînă şi moşnegi geloşi şi vei rămîne cu gura căscată aflînd că obiectul geloziei lor nu era vreo făptură tînără, ci, dimpotrivă, nişte băbuţe de-o seamă cu ei. Odată a venit

la mine unul cu o înmormîntare aparte. Un văduv care se tot codea ce fel de îngropăciune să aleagă pentru răposata lui soție: clasa întîia, sau clasa a doua? Se înțelege că eu mi-am dat toată silința să-l conving să nu se zgîrcească. Și, ce crezi? Dumnealui mi-a răspuns pe un ton răstit că mizerabila nici n-ar merita să fie înmormîntată, pentru coarnele pe care i le-a pus. Nu că ar fi avut vreo dovadă împotriva ei, nu, dar tocmai pe chestia asta intrase bietul om la idee.

„Da, domnule, mi-a spus el la un moment dat, în zilele noastre femeile sînt atît de stricate, încît infidelitatea lor a devenit un lucru obișnuit. De ce credeți că tocmai a mea ar fi trebuit să fie o excepție. Nu, n-a fost, sînt sigur că m-a înșelat, dar cel puțin înainte de moarte să-mi fi mărturisit și ea totul, ca orice soție legitimă și așezată. Ea însă, nimic, s-a dus pe lumea cealaltă fără să sufle despre asta un singur cuvînt..."

Să nu te mire deci faptul că și eu m-am comportat atunci ca un sălbatic. Eram tînăr și nu uita că tocmai mă hotărîsem s-o fac pe Victoria soția mea. Și mai ține minte ceva: dacă vreodată în viața ta vei fi lovit de un asemenea simțămînt, să nu-ți închipui că te vei descotorosi de el începînd să-ți faci tu singur de cap. Cei mai geloși bărbați sînt îndeobște cei care sînt certați cu fidelitatea. Am cunoscut cîndva o doamnă fermecătoare și crede-mă, din acelea de la care nu era cazul să te dai în lături. Ei, bine, cînd se afla în societatea unor bărbați și petrecerea era, cum se zice, în toi, dumneaei se făcea pe neașteptate galbenă la față și începea să spună, scrîșnind din dinți, că soțul ei e un ticălos... că o înșeală pe toate drumurile

și ea trebuie neapărat să se răzbune, ceea ce și făcea adeseori! Firește spre marea bucurie a bărbaților. O dată însă am pus mîna pe telefon să mă conving și eu cum stau lucrurile, și ce crezi? Soțul doamnei era acasă, ca dealtfel mai tot timpul, căci era un șahist pasionat și se abonase la multe reviste străine de specialitate și juca șah cu întreaga lume. Nici prin gînd nu-i trecea să-și înșele nevasta pentru simplul motiv că tocmai în clipa aceea, undeva, la Londra, negrul mutase nebunul în fața reginei lui și el își frămînta creierul neștiind dacă era cazul să sacrifice un pion sau să facă rocada... Un om înțelept, desigur, încearcă pe toate căile să evite o asemenea boală, cu orice preț. După mine, leacul cel mai bun ce se poate prescrie ar fi, pe de o parte, să faci dovada unui spirit de înțelegere binevoitoare, dar mai cu seamă să-ți întipărești în minte ideea că infidelitatea e de neînlăturat și a-ți fi teamă de ea înainte ca ea să te năpăstuiască e ca și cînd ai lua aspirină înainte de a avea guturai. Trăgînd în piept adierea proaspătă a dragostei, inspirăm, vrînd-nevrînd, și aerul otrăvit al geloziei. Și ce e de făcut împotriva ei? Înțeleptul își consacră gîndurile mai curînd acoperirii propriilor sale păcate; în felul ăsta îi rămîne mai puțin timp pentru gelozie.

*

În cele din urmă unchiul Josef hotărî ca florile ce trebuiau trimise, potrivit obiceiului statornicit, fermecătoarei Victoria, să i le ducă personal și, în felul acesta, să afle ce se întîmplă de fapt cu ea. În definitiv putea fi și bolnavă, iar cel ce se prezenta cel dintîi cu buche-

tul de flori la patul ei, avea și cea mai mare șansă de a-i cîștiga dragostea.

Cu un buchet, considerabil mai mare decît cele trimise mai înainte, se duse la adresa cunoscută.

Spre marea sa surprindere, în față nu i se ivi un palat somptuos, ci o casă de raport veche și deteriorată de vreme, și, cînd ajunse la etaj și apăsă pe butonul soneriei, simți bătăile inimii tocmai în gîtlej. „S-ar putea ca ușa să nu se deschidă și atunci totul e limpede, își spunea unchiul în sinea lui. E plecată..." Dar iată că ușa se deschise și în prag își făcu apariția mătușa aceea ursuză — care, zărindu-l pe tînărul domn cu buchetul în mînă, începu să-și frîngă disperată mîinile și să-și ceară scuze în gura mare, că nu-l poate pofti în casă pe neașteptatul musafir :

— Ah, închipuiți-vă, tocmai azi și-a luat servitoarea ziua liberă, iar jupîneasa s-a dus la părinții ei. Ce ghinion... o boală subită în familie, iar eu și Victoria nu mai știm unde ne este capul. Vă dați seama, noi nu sîntem deprinse cu menajul... Și dumneavoastră ați venit cu flori! Vichi o să se bucure tare mult. Acum însă nu-i acasă, a trebuit să plece. Da, avem puțină bătaie de cap cu avocații și cu tribunalele... E vorba de o proprietate și, știți cum e în asemenea împrejurări, a trebuit să se ducă personal pentru că, mă înțelegeți, e vorba de o moștenire..., desigur, moștenirea e un lucru bun, nu-i așa? Dar, precum vedeți, dă multă bătaie de cap... da, multă...

În acest timp îi luă florile din mînă și, avînd grijă să nu-l lase să înainteze, făgăduind să-i transmită Victoriei totul — „Doamne, ce necăjită va fi: dealtfel

mîine sau poimîine va fi acasă și, fără îndoială, vor veni amîndouă la *Sacher*". Tînărul nici măcar nu încearcă să întrerupă acest torent de vorbărie dulceagă și dezgustătoare. O dorea prea mult pe Victoria ca să se sinchisească de pălăvrăgelile acestei femei nesuferite. Cînd bătrîna se întoarse să pună buchetul pe o măsuță rotundă din vestibul, unchiul băgă de seamă că are o gaură în călcîiul ciorapului și ar fi fost în stare să jure că din bucătărie se simțea miros de varză murată. Cu toate acestea se retrase, făcînd o plecăciune, așa cum îi stă bine unui baron și, în timp ce cobora scările, își spuse în sinea lui că întreaga poveste nu-i miroase a bine.

Dar cînd a doua zi Victoria, tînără și strălucitoare, îi întinse mîna să i-o sărute, tînărul simți că tot ce-i displăcuse în ziua precedentă se risipise, că tot ce gîndise urît despre ea fusese uitat și în fața lui se afla din nou doar făptura iubită și hotărîrea sa de a soluționa pe loc întreaga chestiune.

Acest lucru nu se produse însă imediat. Ca de obicei Victoria era înconjurată de tot felul de oameni, era soarele în jurul căruia se învîrtea totul, și unchiului meu nu-i fu cu putință s-o acapareze numai pentru el.

Momentul prielnic se ivi abia peste cîteva zile. Contesa Victoria acceptă invitația lui de a-i face o vizită. Treburile despre care el intenționa să-i vorbească erau de o asemenea gravitate încît nu puteau fi lămurite la cafenea. Va înțelege, desigur, că e animat de cele mai cinstite gînduri și insistența lui e legată de dorința de a clarifica cît mai repede legătura dintre ei, pentru că așa cum trăiește acum nu mai poate trăi: să aștepte o

întîmplare norocoasă, pentru a avea prilejul s-o vadă pe ființa iubită.

Victoria își încruntă sprîncenele ușor uimită. De bună seamă nimeni nu-i mai vorbise pînă atunci atît de deschis și, ca și cînd ar fi luat și ea o decizie, îi răspunse scurt s-o aștepte că va veni.

Dacă am putea descrie starea euforică a acestui tînăr fericit! Cum mergea pe străzi în pas de dans și cum își frămînta mintea de pe acum, gîndindu-se cu ce să-și împodobească locuința pentru acest oaspete prețios, căruia s-ar fi cuvenit să-i întindă un covor roșu de pe trotuar și pînă sus, la etajul întîi. De pe acum se gîndea să cumpere o sticlă de vin rar (pe urmă, cînd ajunse în magazin făcu un rabat și cumpără unul obișnuit, dar acasă îl turnă într-o carafă de cristal șlefuit, împrumutată de la gazdă) și toată noaptea o petrecu într-o visare, în loc să doarmă. Simțea că totul avea să fie minunat, chiar dacă pentru ea avea să fie o alianță morganatică, urmînd să-și piardă titlul nobiliar. Îi dădu prin minte că titlul ei putea să nu fie prea mare: „Conte sau contesă își poate spune azi oricine, familia ei are probabil un rang nobiliar inferior, și, judecînd după mătușă, chiar cel mai de jos."

Apoi își făuri în gînd un plan amănunțit și complicat, cum să-i comunice toate astea tatălui său, cum să-l determine să împrumute o trăsură la care să înhame cel puțin doi cai bălani, — cine știe poate tocmai atunci îi va avea la îndemînă bătrînul, sau fratele Vincenc. „Vor trebui să vină la gară cînd o va aduce acasă ca

logodnică. Doamne Dumnezeule, tot orașul va fi în picioare!"

Deocamdată însă, era în picioare numai el, auzea bătînd toate ceasornicele orașului și în sinea lui își spunea că erau clopotele de nuntă.

Victoria fu destul de punctuală și gestul ei îl impresionă plăcut, căci se înarmase dinainte cu răbdarea așteptării. Îi sărută mîna și o conduse în camera lui. În timp ce-și scotea mănușile pe îndelete, își roti privirea prin încăpere.

— Va să zică aici locuiți, domnule baron, începu ea zîmbind.

— Victoria, sper că, în sfîrșit ați înțeles că vă iubesc și că azi vreau să vă cer să pronunțați acel „da", — se avîntă unchiul, de la bun început, cu multă înflăcărare.

— Mi-am închipuit, răspunse contesa surprinzător de direct. Dar ce-o să spună familia dumneavoastră, domnule baron?

— Înainte de toate, scumpă contesă, nu sînt baron. Eu personal nu mi-am spus așa niciodată. Asta e invenția altora.

Victoria ridică mîna cu un aer de comandă și de vizibilă nerăbdare:

— Și asta mi-am închipuit...

— Dumnezeule, în cazul ăsta..., izbucni unchiul și în aceeași clipă îngenunche la picioarele ei.

— Ridicați-vă, îi porunci ea, întunecîndu-se la față. Noi doi trebuie să ajungem totuși la o înțelegere, nu-i așa? Deci, s-auzim cum vedeți dumneavoastră lucrurile?

— Scumpă Victoria, veți face din mine omul cel mai fericit din lume, exclamă tînărul entuziast. După cum știți, studiez... Adică, de fapt nu studiez, dar o să studiez, pentru că din clipa în care veți rosti acel „da“ voi avea din nou pentru ce să trăiesc și pentru ce să devin cît mai repede medic veterinar.

— Asta nu e rău. Dar din ce vreți să trăim acum?

— Am partea mea de acasă. Nu e mare, firește, mai curînd e mică, ba chiar infimă, dar dacă dragostea dumneavoastră ar fi doar o miime din marea iubire ce v-o nutresc, am găsi împreună o modalitate de a supraviețui acestor cîțiva ani. Poate cu o anumită modestie, sau chiar cu unele renunțări...

Victoria se ridică de pe scaun, se duse încet spre fereastră și se uită în stradă, ca și cînd ar fi meditat la ceva. Apoi, fără să se întoarcă, spuse cu glas scăzut.

— De bună seamă, ați contat și pe sprijinul meu bănesc, nu-i așa?

Unchiul se sculă în picioare, își șterse genunchii de praf și, întrucît era și el un om practic, răspunse încet, dar cu voce fermă:

— Într-o anumită măsură, da. Pentru început.

Contesa Victoria reveni la locul ei și se așeză din nou pe scaun.

— Hai, toarnă și să bem. Ai măcar un vin ca lumea?

Acest tutuit neașteptat avu darul să-l zăpăcească pe unchiul meu care, fără voia lui, vărsă un pic de vin pe fața de masă. Victoria dădu paharul peste cap și i-l întinse iar ca să i-l umple. Îl bău și pe acesta dintr-o sorbitură și unchiul, uluit, avu senzația că i se învîrtește capul. În această postură n-o cunoscuse.

— Și acum să vorbim pe șleau, băiete. Așadar, tu vrei să mă iei de nevastă. Foarte bine, asta n-ar fi un lucru chiar atît de rău. Dintre toți țîngăii care îmi dau tîrcoale tu ești cel mai acătării... În altă ordine de idei, ești singurul, pe care l-am socotit baron... Ce să-i faci? Nu degeaba îmi spune mama că sînt o gîscă... Da, așa cum auzi, mi-e mamă și nu mătușă. Iar eu nu sînt contesa von Grusbach, ci Viky din Hrușov și am venit la Viena ca să fac o partidă strălucită, fiindcă nu mă amuza deloc ideea să mă duc să cos pălării pentru doi gulderi pe lună. Caraghios, nu-i așa?

Fără să-și dea seama, unchiul își umplu paharul vîrf și-l bău pînă la fund, holbîndu-se la contesă ca la o arătare.

— Și află că-mi placi, pentru că ai fost singurul care m-ai tratat cu seriozitate. Poate n-ai să crezi, dar la un moment dat am avut impresia că mi-a surîs norocul, chiar dacă n-am crezut întru totul în ifosele tale. N-am bănuit însă niciodată că stai chiar atît de prost. Nu sînt supărată pe tine și nici tu să nu fii supărat pe mine, aiuritule. Am dat greș amîndoi, așa că nu văd nici un motiv de văicăreală.

— Dar bine, eu vă... Eu te iubesc cu adevărat, Victoria! izbucni unchiul meu, plin de înflăcărare... Iar acum, după ce ne-am spus adevărul, totul mi se pare mult mai ușor. Sîntem amîndoi pe drojdie, de ce n-am încerca...

— Uite ce, Josefek, eu n-am venit la Viena ca să stau în gazdă cu un student. Şi-apoi nu uita că am în spinare pe mama şi n-o pot lăsa în aer. Pricepi? Eu sînt o fată aşezată şi nu o fluşturatică. Acum am înţeles că pe mine n-o să mă ia nici un „von", şi îţi mulţumesc că m-ai făcut, cel puţin, să iau o hotărîre... O să mă căsătoresc cu moşulică Novák, îl ştii tu. Îşi scrie el numele cu dublu w, ca mai toţi aici la Viena, dar nu e nobil, ci numai consilier fiscal, e văduv şi are casă mare şi bani berechet. Îmi dă tot ce a rămas de pe urma răposatei şi, crede-mă, e destul... Ce să-i faci, asta este, puişorule!

Şi Viky îşi turnă singură, bărbăteşte, ba mai mult, îi umplu paharul şi unchiului care, deodată, se simţi lipsit de vlagă. Şi băură tot vinul şi rămaseră aşa uşor ameţiţi, uşor întristaţi, apoi se şi bucurară un pic de faptul că-şi spuseseră adevărul în faţă, fără ocolişuri.

— Da, da, o să mă mărit, n-are nici un rost să strîngem mereu cureaua ca să avem pentru o amărîtă de cafea şi o felie de tort la Sacher. Iar pe tine, puişorule, pentru că eşti un băiat pe cinste, o să te iau de amant, nu de alta, dar lîngă consilierul ăsta bătrîn o să mă plictisesc probabil foarte curînd... Mă rog, el o să fie fericit că are nevastă tînără, eu o să fiu fericită că am un adăpost, iar tu... Hai, spune, nu-i aşa c-o să fii şi tu fericit?

În clipa aceea unchiul îşi îndreptă trupul cu demnitate, căci întotdeauna a avut simţul situaţiilor dramatice, şi era hotărît să-şi apere şi acum mîndria pînă la capăt:

— Nu, Viky, eu n-o să fiu fericit, pe mine să nu contezi. Noi doi ne vom despărţi, deoarece dumneata nu vrei

să accepţi iubirea mea nemărginită. Să-ţi fiu amant? De ce?... Nu sînt filfizonul drept care mă iei. Am vrut să-ţi ofer mîna. Ce-i drept, o mînă goală, dar cine ştie, poate nu pentru totdeauna... Dumneata însă ai decis altfel. Permite-mi, deci, să te conduc...

Cuvintele lui bombastice avură o rezonanţă atît de solemnă, încît Victoria se ridică de pe scaun uşor jenată, roşi un pic, apoi zîmbi întristată şi, trăgîndu-şi mănuşile, rosti aproape cu admiraţie:

— Ştii că astăzi nici măcar adevăraţii baroni nu mai au o comportare atît de trufaşă?

Şi porni să coboare treptele, pocnind din tocuri, în timp ce unchiul sta în capul de sus al scării şi asculta cum se îndepărtează fericirea lui, visul lui, tinereţea lui nesăbuită care îşi închipuise că în această lume de fiare mai exista, totuşi, şi un mic colţişor pentru dragoste.

Ecoul tocurilor se stinse, unchiul se înapoie în odaia lui, se aşeză pe scaun şi, cu mintea stoarsă de orice gînd, privi absent la sticla goală.

„Doamne", îşi spuse el aproape cu voce tare, „acum ce mă fac? Ce ţel să-mi găsesc în viaţă? De ce să mă agăţ?"

Avea sentimentul pustietăţii, în sufletul lui parcă s-ar fi înăbuşit un foc puternic ce-l încălzise neîncetat şi-i dăduse îndemn la fapte tot mai semeţe... „Şi-acum ce mă fac? Doar n-o să cutreier veşnic cafenelele, ca să flecăresc în societatea acestor nătîngi?"

Din adîncul disperării i se strecură deodată în minte ideea că, în cel mai rău caz, ar putea să se întoarcă la

studii. Îl trecură însă fiori de gheață amintindu-și de plictiseala sălilor de cursuri, de studenții silitori ce învățau pe dinafară anatomia calului. Calul e un animal frumos, dar atunci cînd îl împarți în oase, ligamente și mușchi te cuprinde groaza. Nu, omul își poate agonisi existența în preajma cailor fără să-i despice în bucățele.

Se smulse din perplexitatea lui și se apucă să deretice; restitui proprietăresei carafa de cristal șlefuit și, în sfîrșit, luă hotărîrea să se mute într-o odaie modestă. N-avea nici un rost să mai facă pe tînărul baron, proprietar al unor grajduri bogate, pline cu cai de rasă, și să plătească o cameră scumpă pentru a putea oferi ospitalitate unei contese care nu era contesă.

„Sînt cu o iluzie mai sărac, dar cu un gulden pe săptămînă mai bogat, cel cheltuit pe buchetul de flori", își spuse el suspinînd și, totuși, cu oarecare mulțumire.

*

Numai că, între hotărîre și ducerea ei la îndeplinire se cască o prăpastie, necunoscută încă unui tînăr neîncercat. După plecarea Victoriei, i se păru că femeia iubită ieșise nu numai din odaie, ci și din viața lui. Și răsuflă ușurat. A doua zi, însă, își dădu seama că și-o putea scoate din minte, dar nu și din inimă. I se întîmpla ceva supărător: cu cît mai mare era înverșunarea lui de a o da uitării și de a o înmormînta cu blestemele cuvenite, cu atît mai puternic creștea în inima lui sentimentul iubirii, iar Victoria îi apărea nu numai în vise, cînd nu i se putea împotrivi, ci și în viața de toate zilele.

Să ne gîndim numai la faptul că bătrînului și bunului domn Altmayer, proprietarul școlii de călărie, îi veni năstrușnica inspirație să cumpere o iapă roșcată, destul de bătrînă, dar spre uimirea tuturor bine făcută, pe care o declară roib englezesc și, în consecință, îi dădu numele de Victory. Acest amănunt neînsemnat avu darul să-i accelereze pulsul domnului student și deopotrivă felcer veterinar de ocazie. Bătea animalul pe crupe, îi mîngîia coama și era gata să creadă în basmul despre originea englezească a mîrțoagei. Rostea întruna numele iepei și, în acest timp, se gîndea la șoldurile gingașei și înșelătoarei Victoria. Cu cît e mai slabă inima omului, cu atît mai adînc încolțește în ea sămînța dragostei, care prinde rădăcină cu atît mai tare, cu cît e vorba de o buruiană.

Și astfel bunul meu unchi avu parte în anii fragedei tinereți de amărăciunea suferinței din dragoste și-i mai fu dat să cunoască și slăbiciunea omenească. Zadarnic se strădui să nu se mai gîndească la Victoria. Îi fu greu să părăsească pînă și camera aceea plătită scump, fără nici un rost, căci aici, cel puțin, ori de cîte ori își mijea ochii mai putea s-o zărească pe Victoria îndepărtîndu-se, și să-i simtă parfumul atrăgător... Spuneți-i nebunului că de mult s-a risipit, spuneți-i! În cele din urmă și-o spuse singur, dar inima tot nu-i dădea crezare.

Îi venea să se mute înapoi de unde venise; asta ar fi însemnat să se întoarcă la credincioșii săi pacienți și, ceea ce ar fi fost și mai rău, la delicata, dar suferinda Anežka. Nu era o fire nerecunoscătoare, Anežka îi dăruise o mare trăire, dar simțea că umbra urîtă a falsei Victoria avea să întineze imaginea ei curată mai mult decît ar fi

fost el în stare să suporte, și nu voia să îngrămădească prostie peste prostie.

Știa că fata se stinge, bănuia că se gîndește la el, și-o putea închipui stînd pe palier și trăgînd în piept aerul proaspăt al nopții. Dar nu avea puterea să se ducă la ea, de teamă să nu trezească iar în sufletul ei acel sentiment pe care el, acum, îl evita. Situația era de fapt ridicolă : o dragoste îi murise și el o reînvia fără încetare, cealaltă era vie și el o omora. Dar ce altceva poate să comită omul pe această lume decît nesăbuință ?

În cele din urmă, spiritul de economie înnăscut ieși biruitor și unchiul își găsi totuși o cameră modestă, tot într-o casă de raport cu paliere, pentru că acestea binecuvîntau din belșug cartierele vieneze, și din nou începură să-l frecventeze prietenii de acasă, care-i aduceau vești despre cele ce se întîmplă în orășelul lor de provincie, căci unchiul nu fusese încă pe acasă. Pe de o parte n-avea de ce, iar pe de alta nu putea. Cum să-i fi explicat mamei întreruperea studiilor ? Pe bătrîn, mă rog, l-ar fi mințit, pe ea însă n-ar fi fost cu putință... De ce să semene vrajbă în casa părintească ? se gîndi acest copil cu inima atît de sensibilă.

Și în vremea aceea, cînd nu era capabil să ia nici o decizie, în vremea aceea cînd viața omenească părea să se fi oprit în loc, unchiul Josef hotărî deodată să treacă la acțiune. Să lupți împotriva dezamăgirii în dragoste printr-o muncă creatoare e numai aparent un act de nesăbuință. Spiritul neastîmpărat al legendarului Ulise prinse din nou viață în sufletul tînărului student și mintea lui întreprinzătoare era dornică să acționeze.

Se punea doar chestiunea încotro să-și îndrepte atenția. Ca întotdeauna, și de data asta pașii săi fură conduși de întîmplare.

La o întîlnire cu prietenii lui îi cîntară cu toți același cîntec : erau lefteri. Ceilalți nu primiseră nimic de acasă, iar el simțea cum mica sa avere i se fărîmițează între degete. Onorariul modest de la școala de călărie nu-i acoperea nici pe departe nevoile. Toți vedeau situația în negru și nici sticluța de alcool, distilat cu spirit de abnegație de studentul în farmacie, nu izbuti să-i înveselească.

— Dacă ai face și tu mai mult spirt din ăsta, ca să avem și de vînzare ! se aprinse medicinistul. Ce bine ar fi.

— Da. Ne-ar băga la închisoare. Vînzarea alcoolului e interzisă prin lege, se întunecă la față severul jurist.

— Am dat lecții de matematică, oftă viitorul inginer, dar n-a ieșit mare scofală.

— Dacă medicinistul nostru ar fi om de ispravă, am putea amenaja, de pildă, un mic sanatoriu particular, interveni unchiul. Eu, ca să zic așa, am și făcut practica de medic.

— Horrible dictu ! izbucni, cu dezgust, instruitul medicinist.

— Așa ceva nu e cu putință, pentru asta există o lege foarte drastică, ținu să sublinieze juristul, ridicînd arătătorul în semn de avertisment.

Pe unchiul meu îl pufni rîsul :

— Dacă în calitate de avocat o să le spui oamenilor ce nu permite legea, o să mori de foame. Misiunea ta în

viață va fi aceea de a le înlesni oamenilor să facă ceea ce nu-i îngăduit. Altfel n-ai să fii bun la nimic.

Viitorul inginer sorbi cu poftă de cunoscător ultimele resturi de alcool :

— Eu cunosc un birou mare de proiectare unde o să intru foarte curînd să-mi fac practica. Sînt în stare să pariez că acolo au nevoie de oameni pentru tot felul de munci auxiliare.

— Prietene, ești un bou, îi spuse unchiul meu, cu amabilitate. Ce, noi avem timp să fim angajați ? Noi aveam nevoie de bani și atîta tot. Ascultați-mă, *socii mei*, mi-a venit o idee, o adevărată revelație divină. Pentru a cîștiga un ban ca lumea e nevoie de vederi largi și spirit de inițiativă. Asta presupune îmbinarea artei comerțului cu secretul de fabricație. Și cum stăm aici cu toții laolaltă, am impresia că știu și ce am putea întreprinde. Inginerul ne-ar încropi mașina, medicinistul ne-ar furniza expertiza științifică, farmacistul ar face rost de materia primă, iar juristul ar renunța să ne mai spună că n-avem concesiune și în loc de asta ar alcătui o rețea de desfacere. În sfîrșit, eu mi-aș asuma răspunderea de a conduce întreaga afacere. Ce ziceți ?

În liniștea ce se așternu, patru perechi de ochi stăteau ațintiți asupra lui.

— Ideea mea e simplă ca orice idee, în schimb garantează succesul, continuă să-i ademenească unchiul Josef, stîrnindu-le treptat curiozitatea, aceasta fiind, fără îndoială, calea cea mai sigură spre izbîndă. Cinstit vorbind, așa cum e alcătuită formația noastră am fi capabili de lucruri remarcabile, de-a dreptul fantastice, pricepeți ?

Pentru început însă aș recomanda ceva mai modest. Popor roman, a spus Julius Caesar, ascultă-mă ! Propun să fabricăm în regie comună un preparat folositor întregii societăți.

După rostirea acestor cuvinte, tăcerea deveni de-a dreptul apăsătoare. Unchiul își luă un răgaz, apoi exclamă pe un ton înălțător :

— Propun să fabricăm un praf împotriva ploșnițelor ! Arătați-mi un singur loc unde nu există ploșnițe ! Arătați-mi omul care n-ar dori să se descotorosească de ele ! Eu am început să și văd cutiuțele cu inscripția INSECTIN, produs al societății noastre... Le văd cum se vînd ca pîinea caldă.

Și unchiul Josef își miji ochii ca să vadă mai bine viitorul, iar medicinistul profită de această clipă spre a se trînti pe pat, unde începu a se tîngui în gura mare :

— A înnebunit ! Ce mai, e limpede, delirium tremens ! Asta i se trage de la alcool ! Ascultă, fabricant de alifii, n-a fost cumva spirt denaturat ?

Studentul în farmacie ridică doar două degete în semn de jurămînt, dar numaidecît i se adresă unchiului meu :

— Cunoști vreo substanță capabilă să nimicească această insectă supărătoare ?

— Nu, răspunse unchiul pe un ton cît se poate de firesc. Ba, mai mult, sînt încredințat că așa ceva nici nu există.

— Și atunci cum vrei să produci ceva ce nu există ? Treaba asta ar putea fi calificată escrocherie și urmărită potrivit codului civil ! interveni juristul cu o voce ridicată, în semn de luare-aminte.

— Tu n-ai ce căuta în fabrica noastră. M-am gîndit că ai fi fost bun de director comercial, dar acum te tai de pe listă. O să găsim pe altcineva — oftă unchiul oarecum exagerat.

— Ce fel de mașină ți-ar trebui ? întrebă, la obiect, politicianul.

— Deocamdată, de nici un fel, prietene, dar într-o bună zi s-ar putea să avem o hală întreagă de mașini. Malaxoare, pîlnii, transportoare...

— Scuzați. Asta nu e delirium, ci paranoia, se corectă medicinistul. Povestea asta nu i se trage de la spirtul acela nenorocit, ci din născare.

Nici nu bănuia cît de aproape era de adevăr. Fără îndoială, de la naștere se ascundea în unchiul meu spiritul de inițiativă, din leagăn nu i-a fost teamă de obstacole. Acum îi privea cu dispreț pe înspăimîntații săi prieteni.

— Sînteți ca Toma necredinciosul, niște suflete mărunte, lipsite de fantezie, *animae timidae,* pe șleau spus, niște căcăcioși. Eu mă omor să vă schițez tabloul minunat al îmbogățirii noastre, și vouă vă e frică.

— Timeo Danaos ! ținu să sublinieze instruitul medicinist. Mi-e teamă de Danaide, chiar dacă ar fi să aducă și praful împotriva ploșnițelor, ca să nu mai spun că odaia mea e curată. Nu, nu, eu, unul, mai bine mor de foame...

Inginerul i se alătură, spunînd că n-are timp pentru asemenea năzbîtii. El privește lumea cu luciditate de aceea preferă biroul de proiectare, unde capătă cinci guldeni pe lună...

— Cinci guldeni ? sărmanul de tine ! Cinci sute, cinci mii — astea sînt cifrele pe care trebuia să le visezi ! izbucni unchiul Iosef, de-a dreptul amețit de ideea lui.

Prietenii săi însă nu se arătau deloc înflăcărați.

Marii gînditori rămîn adeseori izolați ; de partea unchiului se mai afla acum doar studentul în farmacie, dar și acesta, spirit mediocru, n-o făcea de dragul aventurii, ci din simplă curiozitate profesională.

— Spune drept, tu cunoști un praf anume ? insistă el.

— Nu cunosc nimic, îi răspunse unchiul Josef.

— Atunci de ce vrei să-l prepari, de vreme ce praful tău nu poate fi decît, cel mult, cretă măcinată și asta tot nu-ți ajută la nimic. Dacă ploșnițele s-ar linge, mă rog, ar mai fi o speranță ca adaosul de stricnină să aibă un oarecare efect... Dar oare se ling ?

— Nu știu, nu le-am urmărit obiceiurile. Dar à propos, ideea cu creta măcinată mi se pare excelentă. Creta trebuie să fie ieftină, nu-i așa ? Și dacă ar fi saturată cu o esență... De pildă cu un pic de mentol... Ei ce zici, ne apucăm amîndoi de treabă ?

— Pentru nimic în lume ! Eu nu sînt șarlatan !

— Și vrei să spui că eu sînt ? întrebă unchiul Josef cu amărăciune. Mă rog, voia dumneavoastră. Dar bagă de seamă, eu nu declar că praful meu stîrpește într-adevăr ploșnițele.

— Bine, bine, dar dacă după folosirea lui nu crapă nici o ploșniță, oamenii vor depune împotriva ta plîngere pentru înșelăciune, întrucît printr-o practică vicleană, spunînd că praful ajută, ai dobîndit bani pentru un lucru lipsit de valoare sau de o valoare considerabil mai mică

decît prețul de vînzare, spuse juristul, mîndru de peroraţia sa.

— Cine ţi-a spus că praful meu va fi scump ?

— Şi atunci cum vrei să cîştigi, aiuritule ? ! ! răcni juristul.

— Cum ? Foarte simplu. Prin aceea că praful va fi foarte ieftin şi cît se poate de ineficient. Iar oamenii care îl vor cumpăra vor înţelege, pe bună dreptate, că pe bani puţini şi muzica e puţină. Unul va ridica din umeri nepăsător, altul, dimpotrivă, se va înfuria, jurînd să nu mai cumpere în viaţa lui asemenea ciuruc. De povestea asta însă, se poate ţine seama, întemeind întreaga afacere tocmai pe aceste considerente. Pentru un praf de zece creiţari n-o să facă nimeni plîngere împotriva noastră...

— Nu spune a noastră, ripostă juristul cu trufie. Afacerea e numai a ta.

Şi ieşi din cameră atît de ţeapăn, de parcă ar fi semnat împotriva unchiului o sentinţă pronunţată de un complet de judecată.

Studentul în farmacie o şterse şi el, ca un laş.

Unchiul se trezi părăsit, dar nu se descurajă. Dimpotrivă, ceva îi spunea că se afla pe drumul cel bun; totul era să meargă înainte. Şi astfel, se apucă de treabă de unul singur. Îşi procură o cantitate mare de cutiuţe rotunde, din acelea în care farmaciştii pun pilulele şi dacă prietenii săi ar fi venit să-l viziteze, aşa cum s-ar fi cuvenit din partea unor adevăraţi prieteni, l-ar fi surprins amestecînd, într-o ladă, căpătată de la un negustor, cretă rasă, îmbibată cu mentol şi cu o soluţie acidă ce dădea preparatului tărie. În locuinţa unchiului stăruia un

miros înţepător şi, minunea-minunilor, ploşniţele îl părăsiră, mutîndu-se în altă parte căci, într-adevăr, duhoarea aceea era insuportabilă.

Să fi avut pînă la urmă praful acela vreun efect ? Cine ştie ! Unchiul umplea zi şi noapte cutiuţele, lipea pe ele, cu cocă de făină făcută de mîna lui, etichete cu inscripţia : „Insectin, praf împotriva insectelor supărătoare, discreţia folosirii garantată, cine a încercat o dată nu mai renunţă. Preparat de Dr. F., după o verificată reţetă indiană.“

De fapt, false în această reclamă nu erau decît cele două litere Dr. Dar cine putea să afirme, cu certitudine, că asta trebuie să însemne neapărat doctor ? Oare nu ne putem închipui că însemna, de pildă, Drahoslav F. ? Iar dreptul de a-şi înfrumuseţa numele de botez îl are oricine !

Cînd, în sfîrşit, îşi epuiză resursele fizice şi financiare (cutiuţele, etichetele şi ingredientele costaseră destule parale !), începu să-şi distribuie marfa prin prăvălii. Primit într-un loc cu neîncredere, în altul cu mofturi, negustorii luau praful, pe considerentul că era ieftin, iar pe cutiuţă nu scria preţul, şi astfel îl puteau vinde după bunul plac, în funcţie de cerinţe. În afară de asta purtarea aleasă a unchiului sugera că furnizorul nu-i un simplu voiajor comercial, ci un adevărat descoperitor.

Ideea, născută în timpul unei şuete prieteneşti, începu să dea roade. Unchiul plăti lada de cretă şi îşi cumpără alta. Banii începură să ruleze. Producţia să crească. Insectinul putea fi zărit în vitrinele drogheriilor.

Se înțelege că în condițiile acestei munci grele, problematica medicinii veterinare trebuia din nou amînată. Și astfel, în inima lui alunecă pe planul al doilea și dureroasa amintire a Victoriei.

Cumplită poveste, cinică, dacă vreți chiar rușinoasă, dar atunci cînd prepari prafuri pentru nimicirea ploșnițelor, ești nevoit să te gîndești mai mult la munca ta decît la o dragoste nefericită. Firește, metoda nu poate fi adoptată ca un leac pentru vindecarea unei inimi rănite, ci e pur și simplu aplicarea în practică a cuvintelor lui Ovidiu, care, împotriva dragostei cucernice față de divinitate recomanda activitatea fizică, adică „Boii la plug să-i înjugi și brazda s-o întorci".

Întreprinzătorul meu unchi nu rămase multă vreme singur. Proprietăreasa se oferi, pentru o mică recompensă, să-i dea o mînă de ajutor. După aceea se mai alătură și o vecină.

Făbricuța se puse în mișcare.

Șeful întreprinderii începu din nou să frecventeze cafenelele, și din nou vocea lui putea fi auzită pe la mesele în jurul cărora nobilii și tinerii ofițeri cochetau cu diversele conițe. Cu o astfel de ocazie o zări pe Victoria, agățată de brațul unui bărbat mai în vîrstă și mărunt de statură. Mergea nepăsătoare, iar unchiul se opri doar o clipă ca să-și ducă mîna la inimă, nu de alta, dar o cam luase razna. Situația nu fu însă atît de gravă, pe cît se așteptase. Inima sa se liniști mai repede decît și-ar fi închipuit, în schimb domnul cu pricina nu-și putu stăpîni mult timp iritarea, intrigat de privirea obraznică a filfizonului care nu-și mai dezlipea ochii de pe chipul

cucoanei sale. Iar cucoana, fidelă tradiției feminine, îl asigură, firește, că-l vedea pentru prima oară.

Cînd unchiul se întîlni din nou cu prietenii săi, aceștia îl întrebară dacă s-a lăsat păgubaș de ideea lui năstrușnică.

— Desigur, le răspunse unchiul, care între timp începuse să înțeleagă ce înseamnă secretul de fabricație.

Și totuși săvîrși un lucru nemaipomenit : plăti berea pentru toți.

De îndată ce omul ajunge fabricant, îl unge la inimă să fie un Mecena al studenților săraci.

*

Binefacerea, băiete, e recomandată de toate religiile și de toate asociațiile filantropice, inclusiv de aceea ai cărei membri se întrunesc la restaurantul „U Choderu". Este recomandarea cea mai firească pe care o poți născoci și, în plus, oamenii o acceptă cu plăcere, fiindcă a face bine e o treabă cît se poate de agreabilă. În felul ăsta omul crește în proprii săi ochi, și cine nu-și dorește din cînd în cînd acest lux ? ! ! Te sfătuiesc să te comporți la fel în viață. Comiți o faptă bună și-ți încălzești sufletul mai mult decît pe al celuia căruia i-ai făcut binele. Crede-mă că atunci cînd am plătit cele cîteva halbe de bere, eu m-am bucurat mai mult decît cei ce le-au căpătat, căci ei habar n-aveau pentru ce le capătă. Bineînțeles, cu trecerea timpului, îți dai seama că nu în toate împrejurările binefacerea presupune risipirea banilor. Mai sînt multe procedee și tot atît de frumoase ; poți, de pildă, să ajuți pe cineva să ocupe un post, sau, cel puțin, să-i promiți tot sprijinul, să-l recomanzi într-un

loc unde ar putea fi necesar, ori să-i faci o legătură, ca pe urmă să tragă singur foloasele. Aş spune că un asemenea bine e mult mai preţios decît cel întemeiat pe ajutorul bănesc, pe care, pînă la urmă, oamenii îl dispreţuiesc. Binefacerea e bună în sine, iar cel ce face binele spre a se asigura de graţia cerească e un păcătos şi pe deasupra şi un prostănac, căci, află de la mine, certul este acea instituţie pe care omul se poate bizui cel mai puţin, tocmai atunci cînd are nevoie de ea. Eu, de pildă, ca să revin la praful în discuţie, am asigurat existenţa celor două femei care, altfel, ar fi stat acasă să-şi bîrfească vecinii ; cu praful acela le-am dat multor năpăstuiţi o speranţă, speranţă, desigur, zadarnică, şi nici nu tăgăduiesc acest lucru, dar pînă şi speranţa deşartă, oferită cu generozitate, e o faptă bună, căci ea înalţă, măcar pentru o clipă, gîndul omului spre un viitor mai luminos. Ar fi trebuit, oare, să merg mai departe cu binefacerea şi să nu mă fi oprit la cele cîteva halbe ? Ar fi fost cazul să-i invit la o cină bogată pe cei patru pierde-vară, care n-au avut încredere în ideea mea ? Îţi mărturisesc sincer că povestea asta m-a frămîntat un timp, dar curînd mi-am mutat gîndul, ca să nu-mi dau vanitatea în vileag. Îţi vei spune, eventual, că aş fi putut să le fac propunerea de a lucra cu mine în afacerea gata lansată. La ce bun ? Întreprinderea mea nu avea să dureze o veşnicie, ştiam că într-o bună zi oamenii vor înceta să mai cumpere praful. Ba, mai mult, mi-era limpede că va trebui să întrerup producţia înainte de a se întîmpla acest lucru. N-aveam inima să-mi hrănesc prietenii cu o speranţă deşartă, n-aveam inima să-i obişnuiesc cu bunăstarea şi pe urmă să-i lipsesc de această fericire. Mulţi dintre oameni nu ştiu să piardă şi să treacă de la bogăţie la sărăcie cu acea uşurinţă care le stă bine filozofilor. Iată de ce mi-am limitat binefacerea doar la acele cîteva halbe de bere, binefacere care pe mine m-a uns oricum la inimă, iar lor le-a folosit ca să-şi stingă setea. Socotesc un asemenea act de filantropie eficient, bine venit şi adecuat din punct de vedere moral. Asemenea acte de binefacere să comiţi, şi vei trăi bine pe acest pămînt.

*

Timp trecător !

Unchiul Josef depăşise anii fragedei tinereţi, cu toate acestea scurgerea timpului tot nu era capabil s-o perceapă. Îi adusese uitarea, îi furnizase noi experienţe de viaţă şi — ceea ce nu era de neglijat, îi adusese chiar şi un cîştig bănesc, căci, după scăderea cheltuielilor, îi rămăsese, pentru existenţă, mai mult decît îndrăznise să afirme iniţial. Se întîmplă un lucru nemaipomenit : mica sa avere încetă deodată să se mai subţieze şi unchiul începu să trăiască din venitul dobîndit de pe urma comerţului său neobişnuit. Era cunoscut de toţi droghiştii şi de toţi negustorii ambulanţi şi, în multe dintre prăvăliile pe care le frecventa, nu-l mai primea acum patronul, ci uneori o fiică drăgălaşă, alteori, una mai ofilită, căreia îi căzuse cu tronc frumosul şi elegantul producător, şi de aceea se arăta dispusă să cumpere o cantitate mai mare de prafuri. Unele se dovediră a fi mai viclene decît unchiul meu, care investise în comerţ pînă şi farmecul său neîntrecut. Acestea îi spuneau :

— Distinse domn, acum nu pot lua mai mult de cinci cutii. Mai veniți însă peste o săptămînă, tot la ora asta, cînd tata doarme sus și eu sînt singură în prăvălie. Două ore!

Unchiul făcea pe nedumeritul, încercînd să-i sugereze domnișoarei că nu-i decît un simplu agent, că fabrica e cu totul în altă parte și deci el nu reprezintă o partidă așa cum arată aparențele. Ah, doamne, greu mai scapă omul de ispite mai ales atunci cînd ele se ascund în prafurile pentru stîrpirea ploșnițelor.

Printre aventurile demne de remarcat nu pot fi socotite însă șiretlicurile mărunte ale fiicelor de negustori, dornice de măritiș. O experiență de viață, într-adevăr impresionantă pentru unchiul meu, a fost cunoștința lui cu domnul Fidibus, un geniu multilateral. Evenimentul s-a produs într-o cîrciumioară unde se servea bere bună de la butoi și se gătea un gulaș ceh cu găluște (în Viena cosmopolită se prepara firește și gulașul unguresc dar cu pîine) și unde veneau să se odihnească deopotrivă negustorii ambulanți, distribuitorii de cărbune și ucenicii brutari care, după ce transportau în spinare ultimele coșuri cu chifle împletite, tînjeau după o dușcă de bere, înainte de a se înapoia, veșnic nedormiți, la cuptoarele încinse.

Domnul Fidibus era cunoscut aici, pe de o parte, pentru faptul că rămînea mereu dator, iar pe de alta pentru că povestea asta nu-l deranja cîtuși de puțin, ci dimpotrivă. Spre uimirea cîrciumarului, zăpăcit cîndva de elocvența acestui mușteriu, care de cele mai multe ori uita să plătească, datornicul venea cu încăpățînare în

amintita cîrciumioară pentru a urmări cu grijă cum îi creștea datoria. Și se părea că făcea această treabă cu o satisfacție nu lipsită de mîndrie.

— Odată îți plătesc eu totul, domnule cîrciumar. Odată, cînd statul va cumpăra invenția mea, care va întoarce lumea cu picioarele în sus. Schița am și trimis-o direct corpului profesoral al Institutului politehnic. Deocamdată o cercetează și sînt sigur că nu știu unde le e capul, căci vă dați seama ce înseamnă să te înalți în văzduh ca o pasăre la o simplă învîrtire a butonului.

Îl asculta cîrciumarul, îl ascultau și clienții, căci inventatorul Fidibus oferea la amiază un fel de program distractiv.

Unchiul Josef, se înțelege, disprețuia profund invențiile în stare să transforme lumea, dar incapabile să reducă datoriile inventatorilor. Om practic pînă în măduva oaselor acorda întîietate lucrurilor mărunte. De persoana domnului Fidibus începu să se intereseze abia după ce află că, în afara butonului a cărui învîrtire înlesnește zborul, mai născocise un alt patent ce permitea să-ți prinzi bretelele chiar dacă pantalonii nu dispuneau de nasturii respectivi. Unchiului i se păru a fi o treabă infinit mai importantă.

Inventatorul Fidibus discută bucuros cu tînărul student această problemă.

— Între noi fie vorba, tinere domn, e o tîmpenie. Spune și dumneata? În acest oraș în care minoritatea cehă e asuprită după bunul plac, în această țară guvernată de un stăpînitor nătîng și de o birocrație putredă, printre acești oameni cu gîndul numai la burta lor, dar

incapabili de un avînt creator, ce altceva îi rămîne omului de geniu decît să inventeze tîmpenii ?

Unchiul ţinu să se asigure că prin preajma lor nu trage nimeni cu urechea, dar, pentru a fi mai sigur, spuse cu voce tare că nu poate fi de acord cu părerile domnului Fidibus privind guvernarea statului, în schimb îl interesează patentul de prins bretelele, inventat de dumnealui.

— Eh, făcu geniul dînd din mînă plictisit, porcării din astea aş putea născoci cu duiumul !

— Spuneţi-mi, cum arată în realitate invenţia dumneavoastră, interveni unchiul meu, la obiect.

— Aşa, replică geniul, descheindu-şi vesta.

Fireşte, aşa cum îi stă bine unui geniu, sub vestă n-avea cămaşă, ci doar un plastron alb lipit de pieptul gol. N-avea bineînţeles nici nasturi la pantaloni, aceştia însă erau prinşi cu nişte clame, confecţionate destul de grosolan, care îşi înfingeau zimţii în marginea pantalonilor, ca un fel de maxilare.

Unchiul Josef clătină din cap, cu admiraţie :

— Nu-i păcat să le puneţi numai la cozondracii dumneavoastră ? Nu credeţi că ar trebui fabricate în serie ?

— Ba da, cum să nu. Dealtfel se şi fabrică. Un nebun din Linz şi-a făcut schiţa şi zicea că are de gînd să le facă. Ah, pe mine nu mă interesează aşa ceva, şi nu vreau să mă acopăr de glorie cu asemenea nimicuri. Mie îmi stăruie în minte un buton...

— Da, ştiu, prin a cărui apăsare omul începe să zboare, îl întrerupse unchiul Josef precipitat. Şi totuşi pe mine mă interesează lucrurile mai mărunte.

Din acestea născocise destule genialul Fidibus, dar n-avusese cu ele succes. De pildă, un patent interesant, cu ajutorul căruia cîrpa putea fi stoarsă direct pe mătură, fără a fi atinsă de mîna omului. Din păcate, însă, atunci cînd s-a prezentat cu el la oficiul de brevete, invenţia n-a funcţionat cum trebuie şi, probabil dintr-o greşeală de construcţie, s-a întîmplat ca, în loc de cîrpă, resortul metalic să apuce degetele funcţionarului examinator şi acesta a trebuit să fie transportat de urgenţă la spital. După care domnul Fidibus a fost dat afară, ba mai mult, azvîrlit chiar pe scara unei instituţii atît de distinse. Şi asta a însemnat o înfrîngere gravă în viaţa sa.

— Şi totuşi, insistă unchiul meu, mie mi se pare că ar fi cazul să reveniţi la aceste mărunţişuri. Oamenii au mai curînd nevoie de capse la pantaloni sau de storcătoare de cîrpe, decît de un perpetuum mobile. Eu, de pildă, am descoperit un praf împotriva ploşniţelor.

Inventatorul Fidibus îl privi cu ochii întunecaţi. Nu-i plăcea concurenţa.

— A fost vorba doar de o chestiune măruntă, de ordin strict economic, se grăbi să spună unchiul Josef, întrucît nu dorea să şi-l facă duşman.

— Ei, din astea se pot inventa cu ghiotura ! replică geniul dînd din mînă plictisit în timp ce sorbea din berea proaspăt adusă.

— Vreau să spun, reluă unchiul, că v-aţi plăti datoriile la circiumă mai repede dacă v-aţi apuca serios de lucruri mărunte. Eu m-aş îngriji personal de răspîndirea lor şi amîndoi ne-am alege cu cîştig.

— Nu mă omor după bunurile materiale, ripostă geniul cu mîndrie. Dar dacă tot veni vorba despre produsele chimice, ce-ai zice de un praf, eventual împotriva transpirației picioarelor ?

Unchiul căscă ochii mari. Ideea era simplă, dar genială. În clipa aceea nu-l admira pe inventator pentru invenția în sine, ci pentru această idee de-a dreptul genială. Bineînțeles, praful împotriva ploșnițelor nu putea fi înlocuit decît de praful împotriva transpirației picioarelor, de nimic altceva !

— Cred că o să luăm un gulaș, ce părere aveți ? spuse el binevoitor. — În contul meu, firește, ținu apoi să precizeze. Ideea dumneavoastră este remarcabilă.

În timp ce mîncau, desfătîndu-se deopotrivă cu deliciosul sos ce scălda din belșug găluștele — căci și geniul și omul de rînd se bucură uneori de aceleași plăceri — unchiul îl întrebă pe inventator cum vede el compoziția prafului amintit.

— Care din ele ? Acela împotriva pistruilor ?

— Nu, era vorba de transpirația picioarelor.

— A, da, bineînțeles. Am uitat... Am atîtea în cap că nu-i de mirare !

(În sinea sa, unchiul înregistră : praf împotriva pistruilor, nici ăsta nu-i de lepădat !)

— Împotriva transpirației picioarelor ați spus... Lăsați pe mine, născocesc eu ceva, dar nu acum, după ce-am mîncat atît de bine...

Unchiul pricepu numaidecît că făcuse o greșeală ; omul acesta inventa, probabil, numai atunci cînd era

flămînd și nu trebuia privat de bucuria invenției pentru simplul motiv de a i se oferi o masă.

Așa se face că abia a doua zi geniul îi aduse rețeta de preparat praful împotriva transpirației picioarelor. Excelentă compoziție, dar conținea atîtea ingrediente, încît era prea costisitoare.

— Domnule Fidibus, ăsta nu-i praf împotriva transpirației picioarelor, ci praf pentru longevitate, virilitate și, știu eu, împotriva altor boli. Trebuie făcut mai simplu, cu alte cuvinte, mai ieftin. Cît se poate de ieftin. Ăsta-i principiul meu. În fond, eu sînt un binefăcător al omenirii, căci nu pretind decît foarte puțin pentru produsele mele. Prefer efectul mai slab în condițiile unor prețuri scăzute. De aici decurge o serie întreagă de avantaje.

Genialul Fidibus al cărui spirit rătăcea din nou printre misterele cineticei și pe valurile perpetuumului mobile, cedă pe loc și, fără nazuri, reduse ingredientele la jumătate.

Pe urmă se lăsă înduplecat și mai șterse și altceva. Cînd, în sfîrșit, rețeta ajunse la proporții rentabile pentru producția de casă, unchiul îl întrebă :

— Doriți plata ideii în întregime acum, ori vreți să suportăm împreună riscul întreprinderii, participînd astfel deopotrivă la beneficii și la eventualele pierderi ?

Aceste pierderi avură, de bună seamă, darul să-l sperie pe bunul și blajinul Fidibus care, arborînd o mină distinsă ridică mîinile în sus și spuse cu voce tare :

— Nici nu vreau să aud de asemenea treburi negustorești, am în cap o mulțime de invenții, și de toate categoriile : un dispozitiv automat de introdus ața în acul

mașinilor de cusut, o lanternă de buzunar acționată manual, un perforator dentar cu două mii de turații...

— În cazul ăsta, eu v-aș cumpăra ideea, cum se zice, așa, la botul calului. Pe zece guldeni.

— O sută, avarule! exclamă inventatorul cu o voce dramatică.

— Cincisprezece, nebunule! îi replică unchiul Josef pe un ton mai potolit.

— Nouăzeci, tîlharule!

— Douăzeci, aiuritule!

— Optzeci, hrăpărețule.

Inițial, oaspeții localului crezură că domnii joacă domino, apoi cînd pricepură despre ce-i vorba, întreaga cîrciumă începu să vuiască de atîta rîs. În cele din urmă interveni cîrciumarul:

— Douăzeci, tinere domn, dar aici, în mîna mea!

Ceea ce era un preț destul de rațional, chiar dacă forma de plată îi făcu să înmărmurească în aceeași măsură pe unchiul Josef și pe inventator.

Îi numără deci douăzeci de guldeni cîrciumarului și, după ce acesta scăzu o sumă considerabilă din datoria inventatorului, unchiul îi spuse cu tristețe nefericitului om de geniu:

— Vezi, prostule, dacă n-ai fi răcnit în halul ăsta, am fi avut acum fiecare cîte zece guldeni în buzunar.

Și, cu sentimentul omului păcălit, unchiul Josef părăsi localul.

Păstrînd cutiuțele rotunde, gata introduse, bunul meu unchi se apucă să ticluiască doar altă etichetă. Desenă

un turist deasupra căruia răsărea soarele; turistul ridica în sus un picior și presăra pe el un praf a cărui denumire împodobea cealaltă jumătate a imaginii: ANTI-SUDOR. Cuvînt latin ce împrumuta produsului măreția necesară. Prepară apoi acest praf întocmai cum îl preparase și pe cel anterior, dar, spre marea sa uimire, proprietăreasa îl folosi mai departe pentru stîrpirea ploșnițelor, deoarece semnificația denumirii latine nu-i fusese destăinuită. Iar unchiul se îmbogăți cu o nouă și remarcabilă experiență, constatînd că, de fapt, mai mult contează ambalajul decît conținutul. În consecință, epuiză rezervele vechii producții cu spiritul de economie care-l caracteriza și-l înnobila, și lansă pe piețe o nouă invenție la care, din păcate, de data aceasta nu era singurul participant. Cei douăzeci de guldeni îl frămîntară multă vreme; generozitatea nu constituia temelia virtuții sale, și, la urma urmei, praful îl inventase, în esență, singur, tocmai prin aceea că-l simplificase și-l ieftinise substanțial.

Ideea în sine însă, își spunea el, e genială și deci am cumpărat-o convenabil. Dacă oamenii au azi în casă ploșnițe cu grămada, se vor găsi cu siguranță în număr și mai mare din acei cărora le transpiră picioarele și intenționează să scape de această pacoste. În perioada cursurilor de dans, Antisudorul se vîndu ca pîinea caldă și unchiul se văzu silit să reducă și mai mult ingredientele, întrucît nu pridideа să le amestece pe toate. Pînă la urmă, praful rămase doar o pudră de talc cu un mic adaos de floare de sulfină măcinată.

Își aduse aminte (dealtfel toate ideile noastre mărețe izvorăsc din retrăirea copilăriei) că samsarii de cai, care uneori nu-și scoteau cizmele zile și nopți în șir (căci, vorba ceea, trebuiau să stea încălțați ca niște adevărați gentlemeni în timp ce jucau cărți la circiumă), își presărau, din cînd în cînd, floare de sulfină în ciorapi ca să-și mențină picioarele în puteri și buna dispoziție de joc. În consecință nu vedea de ce această floare n-ar fi fost de folos și pentru filfizonii vienezi.

Fiicele droghiștilor vienezi, atît cele tinere cît și cele pe cale de a îmbătrîni, puteau să se bucure în continuare de apariția chipeșului și fermecătorului agent care venea întotdeauna cu geanta încărcată de cutiuțe și cu un zîmbet dezarmant pe buze.

Dacă nesăbuitul s-ar fi apucat să prepare, de la bun început, un praf pentru înflăcărarea dragostei, ar fi devenit bogătaș. Dar el acordă întîietate lucrurilor temeinice, presimțind desigur că dragostea nu trebuia aruncată în joc nici măcar pe tărîmul comerțului. De aceea a rezistat el căsătoriei, și nici una din fetele droghiștilor n-a izbutit să-l vîneze, ori să-l dea gata cu farmecele sau cu negoțul tăticului lor.

I-a fost sortit să mai plutească peste multe mări și să fie zgîlțîit de multe valuri, pînă să ajungă pe insula nimfei Calipso.

*

Asta s-a întîmplat într-o zi cu totul obișnuită. Vremea nu era nici frumoasă nici urîtă, pe cer nu se arătase nici un semn mai deosebit, o zi din acelea cu care ne

întîlnim de atîtea ori în viață, și care toate, pînă la urmă, iau calea uitării.

Se afla în dugheana unuia dintre clienții săi, tocmai își lăsase pe tejghea servieta în care ținea, frumos rînduite, cutiuțele cu Antisudor cînd, deodată, din spatele peretelui despărțitor al prăvăliei auzi rîs de femeie, puternic și fermecător, răsunînd ca o momeală.

Apoi, perdeaua, nu prea curată, se dădu într-o parte, și patroana, însoțind o doamnă oarecare, răspunse doar pe jumătate la salutul serviabilului agent. În schimb necunoscuta, pe al cărei chip rotund mai stăruia încă freamătul rîsului, se uita la tînăr cu atenție și se opri, cu aerul că ar fi zărit un cunoscut.

N-ar fi fost el unchiul Josef dacă n-ar fi făcut pe loc o nouă plecăciune, adresată, firește, necunoscutei, a cărei corpolență dezvăluia atîtea forme, încît nu puteau fi cuprinse toate dintr-o singură privire. Unchiul meu, deși educat la școala înaltă a distinselor cafenele vieneze, uită pentru o clipă de purtarea sa aleasă și lăsă ochii să-i rătăcească mai mult decît s-ar fi cuvenit pe trupul acela nurliu, dar, spre surprinderea lui, doamna nu se arătă cîtuși de puțin ofensată ci, mai curînd, măgulită. Încercă doar să-și ocrotească fața cu mîna îmbrăcată într-o superbă mănușă ajurată.

În sfîrșit, unchiul își reveni și, curtenitor, îi făcu loc să treacă ; o mai auzi apoi pe soția patronului luîndu-și rămas bun de la necunoscută, care, la rîndul ei, îi făgădui din prag, să păstreze o fundă maron pentru tînăra *frailain*.

În acelaşi timp însă, necunoscuta aruncă o privire fugară spre tejgheaua unde se află servieta deschisă şi pe bietul unchi îl năpădi pe neaşteptate sîngele în obraji. Avea impresia că doamna se răzbună pentru privirea lui insistentă; făcu la iuţeală un gest, ca şi cînd ar fi vrut să închidă servieta, dar necunoscuta îi zîmbi acum patronului care tocmai îşi făcuse apariţia în prăvălie şi, cu glas ciripit, le spuse să nu se deranjeze. Apoi porni spre uşă, în timp ce în dugheană răsună puternic vocea negustorului :

— *Koşamstrdinr !*

Unchiul îşi scoase pălăria, dar în clipa aceea se auzi clinchetul clopoţelului de deasupra uşii, care se închise în urma necunoscutei, şi, deodată, parcă s-ar fi lăsat cortina în faţa unei scene emoţionante. Da, era pauză.

— Lasă-mi şi dumneata, să zicem, cinci cutiuţe mai mult nu, afacerile merg prost. Aşteaptă cu praful ăsta să vină vara, poate mai mişcă ceva. Cui să-i transpire acum picioarele, pe frigul ăsta pătrunzător ? mormăi patronul.

Şi, ciudat, unchiul Josef nu încercă deloc să-l convingă, ceea ce îl intrigă nespus de mult pe limbutul negustor. Se uita la el cu gura căscată în timp ce acesta îi număra doar cinci cutiuţe şi, fără să mai adauge o vorbă, luă infima sumă ce i se cuvenea.

Căci unchiul Josef simţi deodată nevoia imperioasă de a o regăsi pe necunoscută şi, eventual, de a-i cere scuze pentru privirea sa, fără îndoială, impertinentă. O zbughi deci în stradă, uitînd să mai discute cu negustorul despre afacerile sale proaste, iar gestul lui avu darul să-l decidă pe bătrîn ca data viitoare să ia cel puţin cinci-

zeci de cutii, căci bunăvoinţa cu care domnul voiajor închisese valijoara, nu putea să însemne decît un singur lucru şi anume : îşi asigurase în altă parte un loc mai bun de desfacere.

Necunoscuta stătea în faţa unei mici cuţitării, aflată în imediata apropiere, şi se părea că lamele cuţitelor din vitrină constituiau, în momentul acela, obiectul interesului ei major.

Unchiul fu atît de surprins, încît abia izbuti să-şi domolească pasul.

— Cred că am avut plăcerea să vă întîlnesc acum cîteva clipe, distinsă doamnă, în drogheria domnului Hofnagl, rosti el cu voce distinsă, făcînd o mică reverenţă.

— Da ? ! ? Spuse ea mirată. Într-adevăr, şi mie mi se pare că v-am văzut. Am uitat cumva ceva pe-acolo ?

— Cred că nu, sau, ştiu eu, poate cel mult pe mine. O bagatelă, nu-i aşa ? replică unchiul cu cochetărie şi răspunsul lui stîrni din nou, în gîtlejul necunoscutei, acel rîs puternic, mulţumit, aproape triumfător, ce aducea a muzică sau a chemare.

— Ştrengarule, i se adresă ea, apoi, ridicînd un deget.

Poşeta, împletită din lănţişoare de argint, i se legăna pe braţ şi unchiul Josef avu din nou prilejul să aprecieze înfăţişarea necunoscutei.

— Dacă aţi avea un pachet, distinsă doamnă, fără îndoială m-aş oferi să vi-l duc. Dacă aţi fi fără umbrelă şi ar ploua v-aş oferi o umbrelă. Dar vremea e straşnică, pe cer nu se arată nici un nor mai deosebit, dum-

neavoastră n-aveți nimic de dus, și atunci ce-mi rămîne de făcut decît să vă prezint omagiile mele și să vă rog să mă iertați că v-am inoportunat. Și, firește, să aștept cu bucurie și nerăbdare să vă revăd.

Doamna îl privi cu interes, aprecie cursivitatea și spiritualitatea limbajului său dar, mai cu seamă, îi plăcu chipul acestui tînăr dezinvolt. Manierele lui elegante dovedeau că trecuse de mult pragul fragedei tinereți și deci ar fi fost un act de nesăbuință să-l gonească de lîngă ea.

Și, iată-i acum mergînd împreună, unul lîngă altul, pe o străduță vieneză din cele mai obișnuite, care deodată nu mai era obișnuită întrucît cei doi jucau acum străvechiul joc al cuvintelor și al tăcerilor, al atingerilor și al îndepărtărilor, în timpul cărora scăpărau, deopotrivă, cuvintele și ochii.

În cele din urmă, poposiră într-o micuță cafenea, la o masă lîngă fereastră și, aici, pe scaunele îmbrăcate în stofă de catifea roșie, aplecați deasupra plăcii de marmoră cenușie, stătură de vorbă despre nimicuri și despre lucruri importante.

Unchiul Josef se jenă multă vreme din pricina servietei, căci nu se putea ca doamna să nu-și fi dat seama la ce servea ; din păcate n-avea cum s-o convingă că avea cărți în ea, dar după ce convorbirea lor se prelungi, îi mărturisi că, de fapt, el e un fel de inventator, de producător și negustor în același timp. Era pregătit s-o audă rîzînd și dispus să-i declare că-și alesese această ocupație numai din neastîmpăr și plictiseală.

Doamna se dovedi însă a fi o femeie cu picioarele pe pămînt și-l ascultă pînă la capăt, cu interes :

— Bravo, e un lucru minunat ! E foarte bine că aveți spirit comercial ! Îmi pot permite să vă întreb ce anume oferiți ?

Descumpănirea tînărului crescu acum și mai mult :

— Cum să vă spun... Un fel de medicamente... Știți, există anumite boli de piele pentru care eu am descoperit un fel de preparat... Știți, împotriva transpirației, dacă nu vă supărați...

— Doamne, dar nu văd nimic greu de înțeles, interveni necunoscuta. Un praf împotriva transpirației picioarelor, nu-i așa ?

Unchiul încuviință rușinat, în schimb doamna se aprinse :

— Da, e un lucru foarte interesant ! Și folositor ! Și, desigur, rentabil !

Își ridică privirea, cu recunoștință, și surîse :

— Da, într-o foarte mică măsură. Asta însă nu înseamnă că într-o zi n-o să mă apuc de ceva mai important, mai important și mai substanțial !

Doamna își încreți fruntea.

— Desigur n-am dreptul să mă amestec în treburile altuia, dar după părerea mea n-ar trebui să lăsați din mînă această afacere. Am și eu concepția mea, pentru că eu însămi sînt negustoreasă. Un articol introdus trebuie păstrat cu orice preț. Eu mă ocup cu articole de mercerie.

— Adevărat ? izbucni unchiul Josef uluit, și deodată avu senzația că femeia asta i-ar fi luat din spinare o povară nespus de grea.

Era atît de obișnuit cu falsele contese sau cu acele cuconițe care-și ascund cu atîta grijă profesiunea, încît fu aproape înduioșat.

— În cazul ăsta, am impresia că vă rețin, distinsă doamnă. Poate chiar acum trebuie să deschideți prăvălia ? ! ?

— Da, aveți dreptate ! Dumneavoastră vă pricepeți să întrețineți omul într-un mod atît de șarmant, încît îl faceți să uite de toate. E pentru prima oară cînd mi se întîmplă așa ceva.

Cu un gest autoritar, unchiul Josef îi făcu semn chelnerului să se apropie.

— Cafeaua mi-o plătesc singură, ținu să precizeze doamna, fără echivoc, și unchiul meu se înclină în fața acestei hotărîri. Sînt o femeie care cîștigă, se grăbi ea să adauge, după ce chelnerul se îndepărtă.

— Cum văd, distinsă doamnă, sînteți o femeie frumoasă și voluntară.

— Nu, cîteodată mă simt slabă și părăsită dar, ce-i drept, numai cîteodată... Și, ca să aflați totul, sînt văduvă și pînă nu de mult m-ați fi găsit încă în doliu. Soțul meu a fost un om cumsecade, a avut o prăvălie la Praga, iar aici a stat numai din pricina medicilor. Mi-a deschis, firește, la dorința mea, un magazin, pentru că mi s-a părut prea puțin pentru mine să stau acasă și să-mi îngrijesc bărbatul. Și acum putem pleca...

Mergeau și strada li se păru din nou a fi alta, sărbătorească. Unchiul Josef vorbea cu ușurință și simțea că această femeie, atît de calmă, nu-l mințea cu nimic. Simțea în cuvintele ei acea trăinicie sigură, pe care în societatea întemeiată pe ifose, frecventată de el, n-o întîlnea. În timp ce unchiul fusese înclinat să-i tăgăduiască micul său negoț, ea îi vorbise despre această îndeletnicire cu admirație, pentru că oamenii de felul ei consideră negoțul un lucru onorabil, și onorabil orice cîștig.

Cînd, mai tîrziu, ea îi povesti cum își comandă mărfurile și cum trebuie să fie informată la zi cu problemele modei, deoarece nu-i tot una dacă are sau nu în depozit cutare sau cutare firet, desprinse din cuvintele ei torentul puternic al vieții și, la un moment dat, avu impresia că nu-i povestea toate astea de florile mărului. Și se gîndi cum ar putea să-i fie de folos, și cum ar putea să pătrundă împreună cu ea în onestul torent al micii burghezii vieneze. Îl ungea la inimă faptul că în preajma ei nu trebuie să se jeneze de valijoara lui și era încredințat că în fața ei nu s-ar fi impus dacă n-ar fi știut cum să-și plaseze marfa.

De aceea nu i se păru deloc nepotrivit să ia din mîna ei plinuță bățul de tras oblonul și să împingă în sus grilajul de fier al prăvăliei unde, pe geamul de cristal al vitrinei, sclipea o inscripție aurie : *Zwirnhandel — Posamten*[1], *Lotte Fuchs.*

— Loty e un nume frumos, spuse el făcînd o plecăciune. Iar eu sînt Josef Frajvald, în parte student al Fa-

[1] Articole de mercerie și galanterie (n.t.).

cultății de medicină veterinară, în parte voiajor comercial cu mărfuri proprii.

— Peprl, rosti femeia într-o vieneză de toată frumusețea ; Peprl...[1]

Duioasă scenă, și plină de gingășie, dar apariția unei cliente în magazin îi împiedică pe amîndoi să-și mai admire numele, iar unchiul Josef rămase ceva mai retras pînă cînd i se ivi prilejul de a întinde la iuțeală mîna spre raftul de sus, ca să-i înlesnească astfel munca doamnei Loty.

Și, precum Ulise, atunci cînd pluta șubredă i se risipi sub picioare și cu un oftat de ușurare simți sub el uscatul, la fel și unchiul meu luă act cu satisfacție că din clipa aceea ființa lui începea să aparțină magazinului de mercerie al văduvei Loty Fuchs.

*

Adeseori, băiete, mi-am pus întrebarea ce înseamnă, de fapt, căminul, ce semnificație are sentimentul că nicăieri bucătăria nu miroase seara mai frumos ca acasă, că nicăieri plușul canapelei nu e mai frumos tocit ca acasă, că nicăieri lucrurile nu sînt mai armonios rînduite, sau mai împrăștiate ca acasă. La noi acasă nimeni nu se omora cu ordinea. Mama, suferindă, nici nu se putea gîndi la așa ceva, tata mai mult nu dădea pe acasă, iar surorile care probabil ar fi trebuit să strîngă și să deretice nu făceau acest lucru. Și totuși mi-era dragă această dezordine. Acum, cînd mă aflam atît de departe de casa părintească nu duceam dorul familiei, ci mai curînd al

[1] Josef, în jargon vienez (n.t.).

lucrurilor și al felului cum erau ele rînduite. Căminul înseamnă un anume parfum — dar uneori poate fi și un miros urît. La noi nu se găsea o carne de bună calitate, tata nu dădea mare importanță acestui fapt, și, mai cu seamă, nu dădea bani, de aceea aducea acasă tot ce era mai prost. Și totuși, acel parfum al casei părintești mi-a tulburat adeseori somnul în camerele de student de la Viena și de oriunde în altă parte. Căminul reprezintă un anume sentiment ceva ce nu poate fi descris nici exprimat, dar, înainte de toate e amintirea copilăriei. De ce-ți spun acest lucru ? Ca să înțelegi mai bine ce s-a petrecut în sufletul meu după ce am cunoscut-o pe acea respectabilă doamnă căreia eu îi spuneam Loty. Căminul... Te vei mira poate, dar lîngă această femeie cu mulți ani mai în vîrstă ca mine și în consecință, mai înțeleaptă, l-am regăsit. Căminul... Portul... Certitudinea... Alege care vrei dintre aceste cuvinte. În inima mea ele vor avea întotdeauna același ecou : Loty.

*

Erau, desigur, o pereche aparte : un bărbat tînăr și o doamnă în floarea vîrstei, amîndoi frumoși, amîndoi îmbrăcați după ultima modă, el curtenitor, iar ea ușor marcată de grijile gospodăriei. Dacă din anumite considerente trebuia oricum să mănînce într-un restaurant costisitor, unchiul Josef nu punea preț pe calitatea mîncării. Nu se ducea acolo pentru mîncare, ci fiindcă dorea să-și petreacă timpul cu doamna lui, într-o ambianță excelentă. Loty însă nu împărtășea aceeași părere. Deprinsă cu menajul, era veșnic chinuită de grija de a ști dacă

bucata de carne din farfuria lui Peprl e tot atît de bine friptă ca a ei. Devenise un fel de lege nescrisă a lor obiceiul de a-și comanda întotdeauna același fel de mîncare și asta numai pentru ca Loty să nu-i mai impună, de față cu toți clienții localului, să consume măcar două înghițituri din porția ei și, bineînțeles, nici ea să nu guste din farfuria lui, spre a se convinge că banii nu erau aruncați de pomană.

În privința acestor bani, unchiul meu era cît se poate de înțelegător: îl impresionase de la bun început faptul că Loty insistase ca notele de plată să fie făcute separat și curînd, deoarece nu-i scăpase din vedere că unchiul Josef cu greu și-ar fi putut permite luxul de a lua în fiecare seară masa la restaurant, iar ea nu mai avea chef să rămînă singură acasă, curînd, deci, găsi modalitatea de a plăti cina pentru amîndoi. Și făcu acest lucru cu atîta discreție, încît pînă și unchiul meu, om, desigur plin de sensibilitate, accepta gestul ei fără fasoane.

Spre cinstea lui trebuie spus că nu urmărea să mănînce pe gratis, ci dimpotrivă, la numai cîteva zile după ce se cunoscură, cînd devenise limpede că amîndoi doreau să fie împreună în fiecare seară, o invită, din toată inima și fără nici o intenție perfidă să-i viziteze locuința care, ce-i drept, nu era prea somptuoasă, ci, mai degrabă, săracă în toată puterea cuvîntului, dar unde, proprietăreasa, mai exact, salariata lui, cu greu și-ar fi îngăduit să emite obiecții împotriva unui oaspete de sex feminin.

Dar, spre uimirea lui, Loty se înspăimîntă la această propunere:

— Cum așa? Am înțeles oare, bine: Drept cine mă luați, distinse prieten?

— Iertați-mă, vă iau drept o femeie fermecătoare și independentă; nici eu nu sînt legat de nimeni și, în măsura în care am fost, totul s-a sfîrșit de mult și irevocabil. Deci, nu înțeleg...

— Cum puteți să nu înțelegeți!? Vă închipuiți oare că sînt din acelea care umblă prin apartamentele bărbaților?...

Avea, într-adevăr, ochii umeziți de lacrimi și unchiul Josef îi ceru scuze, descumpănit. Nu se gîndise la nimic rău, crezuse, pur și simplu, că serile acelea petrecute în restaurante costisitoare nu sînt întotdeauna cele mai agreabile, nimic altceva nu-i trecuse prin minte. Dacă vrea, poate să jure acest lucru.

Loty suspină ușurată, îl mîngîie pe obraji și-i spuse:

— Știu că ești un om cumsecade, Peprl, dar, crede-mă, nu se poate. Sînt văduvă și n-aș vrea să-mi periclitez bunul meu renume.

— Și oare nu-l periclitezi arătîndu-te cu mine în societate?

— Bineînțeles că nu. Societatea pe care o frecventăm e o societate aleasă, iar mesele sînt acolo atît de scumpe, încît sîntem scutiți de orice bănuială, dar mai cu seamă de orice clevetiri. Și de astea, sînt sigură, n-aș fi scutită la voi în bloc.

Să fi fost oare unchiul meu, ca orice îndrăgostit, înduioșat de această delicată prudență, ori, mai degrabă, dezamăgit. În definitiv, cum poate fi ispitită o femeie să păcătuiască, dacă nu reușești s-o aduci la tine acasă?

Să fi mers împreună într-un șantan de noapte, de unde se trece apoi direct la hotel ? Cu firea ei, nici vorbă nu putea fi de așa ceva. Cum se va desfășura în continuare legătura lor ? Să fi avut ea însăși niște planuri ascunse sau să fi fost aici voința zeilor care hotărăsc soarta eroilor fără să-i consulte și pe aceștia, și adeseori împotriva lor ?

Loty, de bună seamă, nu trebuia să fie amăgită cu singurătatea unei camere închiriate. Dar el, cu ce trebuia să fie amăgit ?

Se înțeleseseră să frecventeze restaurante mai ieftine, acele cîrciumioare vieneze, cu atmosferă aproape familială. Și să zăbovească mai des în Grinzing, pentru ca în drum spre casă să se poată îmbrățișa mai mult și mai în voie, sau să ia un fiacru, care oferea, într-adevăr, mai multe posibilități mîinilor neastîmpărate ale bărbaților și sînilor umflați ai femeilor încorsetate la maximum.

Să le fi sortit, oare, consiliul zeilor numai frecventarea unor restaurante mai puțin distinse ? Și de ce ?

Ca să nu rețin prea mult atenția acelora ce ascultă povestirea mea, iată de fapt cum au stat lucrurile : într-o asemenea cîrciumioară le-a fost sortit celor doi să-l întîlnească pe însuși Josef Frajvald senior.

Doamne, asta zic și eu înțelepciune divină, asta zic și eu sfîntă întîmplare ! De fapt însă ce spun eu nu e nimic, pentru că numai fulgerul magnificului Zeus, care l-a atins pe zburdalnicul Faeton în timp ce-o luase razna cu trăsura solară a părintelui său, i se poate asemui.

Unchiul Josef încremeni, ceea ce nu i se mai întîmplase niciodată pînă atunci. Dar nici despre bătrînul Frajvald nu se poate spune că s-ar fi simțit mai bine. Două stane de piatră și între ele o femeie durdulie ! Pe cinstea mea trebuie să fi fost o priveliște grozavă pentru amatorii de situații dramatice.

*

Desigur, e timpul să spun cum anume s-a produs evenimentul, să desfășor tot ghemul întîmplărilor care i-au momit pe tată și fiu într-un loc atît de nepotrivit. Întîmplarea nu e niciodată un fenomen izolat, ea nu este deci rezultatul unor acțiuni și, în ultima instanță, vorba filozofului, e însăși divinitatea.

Ei bine, la început a fost Fama, zeița calomniei.

Acasă, tuturor le fusese limpede, de la bun început, că Josef n-avea să se întoarcă prea des în sînul familiei, și asta nu din pricina neîndeplinirii făgăduințelor, ci, pur și simplu, pentru că era fericit că plecase. Toți, ce-i drept, afirmau despre el că ar fi fost un ingrat, dar, în esență, îl înțelegeau și-l aprobau. Singura care se plîngea de fiul ei era maică-sa, deoarece socotea că, în ciuda tuturor necazurilor, băiatul ar fi trebuit să vină și el pe acasă, să se mai fălească și el așa cum făceau colegii lui, care apăreau în oraș de două ori pe an, se plimbau pe strada mare, se repezeau pînă la Libosad și toată obștea afla îndată că au sosit și cum arată, iar fetele nu mai știau unde le e capul și aveau despre ce să vorbească. Despre tînărul Frajvald nu se mai auzea nimic. Se pier-

duse la Viena ca un pietroi cufundat în adîncul fîntînii, iar scrisorile erau din ce în ce mai rare și mai scurte.

Așa se face că, în cele din urmă, studentul în drept, fire fățarnică, dojenit odată de ai săi fiindcă își amînase examenele, s-a grăbit să le spună părinților că puteau fi mîndri de vlăstarul lor, căci, vorba ceea, tînărul Frajvald, care plecase la Viena odată cu el, cu chiu cu vai făcuse pînă atunci două semestre, și pe acelea bineînțeles, fără examene.

Vorbărie tipic avocățească, afirmație, ce-i drept, deloc mincinoasă, dar cu atît mai mult imorală. Juristul, firește, nu era atacabil pentru declarația lui, putea oricînd să susțină că făcuse acest lucru într-un moment de supărare și asta, la el acasă, iar pe amintitul Frajvald nu-l înfățișase nici în batjocură, nici bagatelizîndu-l, ca să existe temeiul chestiunii de fond al calomniei.

Într-adevăr, potrivit prevederilor legale studentul în drept era nevinovat.

Numai că această afirmație nu rămase doar taina unei singure familii, ci se răspîndi mai departe, ca apoi, cu mari ocoluri, să ajungă într-o bună zi la urechea bătrînului Frajvald, care tocmai se certa cu partenerii săi de joc, iar unul, mai îndrăzneț, îi aruncă în obraz că face pe grozavul la cărți, dar că mai bine s-ar uita ce se petrece în ograda lui.

Ca orice tată, bătrînul se gîndi mai întîi la fetele lui și-l apucă pe clevetitor de grumaz, amenințîndu-l că-i mută fălcile dacă se mai leagă de cinstea lor.

Omul însă îi declară gîfîind că nu era vorba de cinstea fetelor, ci de studiile feciorului, iar el nu bîrfea pe nimeni, ci spunea doar ce auzise de la alții...

Vedeți, asta-i zeița calomniei : are pasul ușor, iar drumul ei e atît de întortocheat, încît cine poate ști de unde a pornit și unde va ajunge ?

— Feciorul meu poate să facă ce vrea, — răspunse, întunecat, bătrînul samsar. Și-a căpătat partea lui, să arate ce știe.

Și totuși în suflet i se stîrni mînia. Se confirmau deci presimțirile sale mai vechi și ceea ce, din comoditate, nu voia să admită : anume, că băiatul avea motive al dracului de temeinice să nu se arate pe acasă. Poate că n-avea dreptul să-i ceară nimic feciorului și, cu toate că acesta nu era dator să-i dea vreo socoteală, în bătrînul samsar se trezi deodată instinctul adormit de tată și, ca un vierme, începu să-i roadă sufletul. Izvorul mîniei sale nu erau atît studiile amintite sau știrbirea prestigiului, cît faptul că ticălosul risipise averea familiei cheltuind ca un pierde-vară, iar într-o bună zi cînd va fi pe geantă, ferească sfîntul, se va întoarce acasă unde se așteaptă ca bătrînul său tată, aidoma celui din biblie, să taie în cinstea lui vițelul cel gras ! Hoho ! Așa ceva nu se va întîmpla, băiete, chiar dacă biblia ar pomeni de o sută de ori acest lucru : pentru că una e sfînta scriptură și altceva e bătrînul Frajvald. El nu poate să-și calce pe inimă cu una cu două, atunci cînd banii sînt azvîrliți în halul ăsta, și nimeni n-o să-i spună lui că la Viena se poate trăi cu bani puțini. Banii, pesemne, s-au dus pe apa sîmbetei și, cine știe, te pomenești că fiul risipitor

plănuiește să se întoarcă acasă. Bătrînul se temea că dacă băiatul s-ar ivi acasă pe neașteptate nevastă-sa avea să facă un circ cum numai femeile se pricep să facă, și pînă la urmă avea să-l înduplece ca să-l ierte pe pocăit. Mă rog, fie. Și pe urmă ?... Moștenirea făcută praf și feciorul acasă ! Ei bravo, mulțumesc frumos de așa succese !

În asemenea împrejurări, bătrînul avea obiceiul să se repeadă acasă și să facă un tărăboi nemaipomenit. Dealtfel întreaga familie era destul de gălăgioasă. De data aceasta însă îi veni în minte altceva : un gînd zămislit mai de mult, dar care, dintr-o dată, i se păru nespus de atrăgător.

Nu era în el numai dorința de a-și certa feciorul. Mai era și altceva. I se năzărise deodată că îmbătrînește și că viața lui era din ce în ce mai îngrădită. Că, de fapt, nu cunoștea alt drum decît acela ce ducea de acasă spre încăperea din spate a hotelului Hamburk, unde se întîlneau cartoforii, și, din cînd în cînd se mai repezea și prin satele învecinate pentru a aduce acasă cîte o mîrțoagă șchioapă pe care o punea iute pe picioare și, după ce o lustruia lună, o vindea drept armăsar nărăvaș. Dar, de la o vreme, pînă și treaba asta i-o încredința de cele mai multe ori lui Vincenc. Undeva, însă, în spatele lui se întindea mereu o lume în care lăsase cu prea mare ușurință să-i plece băiatul mai mare (afurisitul, parcă tot e păcat de banii ce i-am dat !), o lume de care el personal nu se bucurase niciodată. Iar printre aceste reflecții nu lipsea nici cea mai sumbră, adică închipuirea că, pînă la urmă, viața omului se încheie tot sub teii ci-

mitirului municipal. Și chiar dacă familia lui avea aici loc de veci frumos, în imediata vecinătate a porții, pentru un om în viață asta era o mîngîiere mult prea mică. „Mi s-a răcit sîngele, ar fi cazul să-mi dezmorțesc vinele, să-mi fac un pic de cap, ca să simt și eu că trăiesc. Îmi trebuie ceva să mă zgîlțîie nițel. Nevasta, de ani de zile îmi zace bolnavă, gospodăria e în parte vîndută, în curtea noastră nu mai vin fetișcane cu coapse goale, sîngele mi s-a îngroșat, iar eu nici nu mai știu ce gust are pîinea din secară străină."

Într-o zi le spuse pe scurt celor de acasă că se duce să-l vadă pe Josef. Nu-i place că de atîta timp băiatul nu mai dă nici un semn de viață, iar scrisorile lui despre starea vremii la Viena și că el e bine sănătos nu-l mai mulțumesc. Nu scrie nimic despre studii, nu scrie cum trăiește, și asta nu se poate trece, ani în șir, sub tăcere.

Fratele Vincenc rînji răutăcios, bănuind că povestea nu se va sfîrși cu bine ; nu de alta, dar nu putea să uite trădarea lui Josef. Surorile șușotiră pînă noaptea tîrziu, spunînd că treaba asta se lasă cu o ciomăgeală zdravănă. Era de presupus că Josef nu se va supune bătrînului — și asta nu e rău — dar oricum e un ticălos că nu s-a ținut de făgăduială ; unde-i șiragul de granate, unde-i scrisoarea prin care anunță că a găsit pentru sora lui un loc pe cinste, undeva, într-un birou, sau la niște stăpîni bogați ?

Numai mama, care acum nici nu se mai dădea jos din pat, mai adaugă de la ea în noaptea aceea, dinaintea plecării bărbatului, trei rugăciuni pentru fiul ei pierdut, adînc încredințată că băiatul avea în fața lui un viitor

frumos, numai să-i treacă gărgăunii tinereții și să-și afle un rost în viață. „Dă-i, Doamne, timp, dă-i Doamne un loc sub soarele tău, nu-l lăsa ca pe mine să-și dea duhul în bucătărie unde seara numai bezna e lăsată să doarmă și unde fetele mele nu zăbovesc mai mult decît atît cît trebuie. Și întunecă-i, Doamne, calea bătrînului ca să nu-l găsească pe Josef, să se împiedice în drum spre gară de un ciot rătăcit, și să nu săvîrșească vreun fapt nechibzuit, căci, dacă se iau la harță ăștia doi, nici o putere din lume nu mi-l aduce acasă pe fiul meu rătăcitor."

Bătrînul, în schimb, se simți în noaptea aceea ca un armăsar nerăbdător în fața căruia se deschid, deodată, ușile masive ale grajdului. „Armăsarul tropăie, n-are astîmpăr, în sfîrșit își croiește drum afară și vai de acei ce nu se dau în lături ; pe toți îi strivește sub copitele sale, pentru că, undeva, în fața lui, se deschide lumea largă... În cazul de față, firește, nu-i vorba de un armăsar, ei, drăcie, dar în definitiv, pînă și juganul șchiop nechează cînd e lăsat să iasă în curte. De ce, la urma urmei, n-aș fi și eu odată nerăbdător ? Anii ? Nu înseamnă nimic, asta e o treabă a calendarului, hotărîtor e ceea ce are omul aici, în suflet, și eu tare am chef să ies în lume. De voi avea și prilejul să-l dojenesc pe fiul meu, cu atît mai bine."

În drumul lui trecu prin Praga și trebuie să precizăm că nici el nu se comportă altfel decît se comportaseră, cu ani în urmă, acei tineri studenți care apucaseră pe aceeași cale. E cazul însă să adăugăm că atitudinea lui fu mai puțin prevăzătoare decît a fiului său și, dacă în cele din urmă se trezi și el lîngă o Miți oarecare, treaba asta îl costă o grămadă de bani.

Așa se face că la Viena sosi cu o zi sau două mai tîrziu și chiar din gară expedie familiei o carte poștală. Spre uimirea tuturor, cei de acasă citiră că la Viena vremea era acceptabilă, iar el, bătrînul se simțea bine. Se pare că, într-adevăr, de la Viena nu se poate scrie nimic altceva, își spuseră ei în sinea lor.

Cînd ieși din Franz-Iosef Bahnohf, se opri. Mai toți vizitatorii făceau la fel, pentru că deodată zăreau orașul mult visat, animația nemaipomenită a străzilor, — de neînchipuit în satele de unde veneau, — și trebuiau să stea o clipă nemișcați ca să-și tragă răsuflarea.

Numai că pe bătrînul Frajvald nu-l surprinse marele oraș. Lui îi tăiară respirația șirurile nesfîrșite de trăsuri și cupeuri, puzderia aceea de cai din piața gării. Îi văzu pe birjari stînd pe lîngă trăsuri în pelerinele lor largi și cu țilindru pe cap, văzu atelaje cu doi sau cu un singur cal, bălani, roibi, rotați, jugani și iepe, tinere și bătrîne șchioape și frumoase, văzu cai cu fruntea boltită și spatele lat, căluți flocoși aduși de undeva din răsărit, lipițani ce-și trăiau ultimele zile, și zări și cai superbi înhămați la trufașe trăsuri particulare.

Toți acești cai nu puteau fi cuprinși cu ochii dintr-o dată, de aceea bătrînul sta și privea, și privi pînă cînd, ostenit, trebui să se sprijine în baston, așa cum se sprijinea acasă, la iarmaroc, atunci cînd i se înfățișau mîrțoagele, să aleagă și să spună prețul.

Trăia adevărate clipe de voluptate : trăsurile porneau încărcate de pasageri și toate se grăbeau să vină cît mai

repede înapoi, să mai facă o cursă, în timp ce el, cu ochii întredeschişi, urca şi cobora preţul cailor, se certa în gînd cu vizitiii, mai făcea cîte un rabat, ori se împotrivea. „Doamne, parcă ar fi în paradisul cailor. Ia te uită, ăla de colo ar putea fi, într-adevăr, de rasă englezească, dar roibul ăsta, ce-o fi cu el de ridică mereu picioarele în sus ? Aha, e o şmecherie a birjarului, îl struneşte, trage de hăţuri ca să pară calul mai plin de viaţă, dar pe mine, prietene, nu mă duci, nasul meu nu mă înşeală, cincisprezece galbeni şi nici o leţcaie în plus... În schimb în faţa acestui bălan pălăria jos, asta zic şi eu exemplar clasa întîi. Ce soartă l-o fi pedepsit oare să tragă la trăsură ? Pesemne că a dat cineva faliment şi i-o fi vîndut birjarului calul cu harnaşament cu tot. Cumpărătorul trebuie să fie un bun cunoscător. Cu aşa unul mi-ar face plăcere să stau de vorbă..."

Apoi străbătu încet şirul de birjari aflaţi în aşteptarea clienţilor, cei din faţă se descoperiră respectuos, invitîndu-l cu o mişcare a biciului în trăsurile lor, dar ciudatul personaj cu pardesiu de culoare închisă nu se lăsă momit, ci trecu de la unul la altul uitîndu-se la cai cu ochi de îndrăgostit şi dacă i s-ar fi permis le-ar fi desfăcut la toţi buzele, căci abia după aceea se dumireşte omul ce şi cum ; părul, copitele mai pot fi vopsite, dar dinţii tot dinţi rămîn !

Sosise de bună seamă un alt tren de departe, pentru că deodată dădură buzna în stradă atîţia călători şi atîtea trăsuri plecară, încît pentru un timp piaţa gării se goli iar bătrînul se uită în jurul lui de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis frumos.

— Boierul caută pe cineva ? se auzi deodată pe alee vocea cuiva, şi bătrînul îşi întoarse privirea.

De pe capra unei trăsuri îi zîmbi un bărbat rumen în obraji, şi el mai în etate, care, lovindu-şi uşor cu biciul borul pălăriei, îl întrebă :

— Vă pot fi de folos ?

— Cum v-aţi dat seama că sînt ceh ? se minună bătrînul.

— Asta se cunoaşte numaidecît. De cînd vă tot ochesc ! Şi ce mi-am zis : e cineva de la noi care nu se poate descurca în babilonul ăsta. Hai, urcaţi-vă, şi vă duc eu unde doriţi.

— Caut pe cineva ? ! ? Da, de fapt am venit să-mi văd feciorul, dar deocamdată mă uit la cai. Juganul dumneavoastră nu e de lepădat, cred că e o corcitură... Pare a fi un cal reformat din armată, dacă nu mă înşel ăştia erau daţi pe vremuri la trenurile de luptă, dar după mine ar fi bun şi de călărit. Acum trebuie să aibă vreo zece ani şi parcă-i anume făcut pentru trăsură.

Domnul Houba, birjarul, căscă ochii mari, căci omul acesta nimerise totul la ţanc şi, de atîta uimire, îşi împinse pălăria pe ceafă. Pe aproape nu se vedea nici un client. Domnul ăsta, cu siguranţă, preferă să meargă pe jos, dar, ce-i al lui e al lui, la cai se pricepe..."

— Dumneavoastră binevoiţi a fi de meserie, nu-i aşa ? Din branşă... Sînteţi birjar la Praga, nu-i aşa ? Am şi eu acolo un văr, stă de obicei în staţia muzeului, are doi bălani frumoşi, şi ăştia fac, mai cu seamă, nunţile.

Pe urmă, cei doi vorbiră pe îndelete despre cai şi despre meseria de birjar care, bineînţeles, se duce de

rîpă cum se duc, dealtfel, toate şi asta pentru că împăratul a îmbătrînit şi toţi îl duc de nas. Cît a fost în puteri totul a arătat altfel. Ce să-i faci, l-au doborît şi pe el anii. Cînd era tînăr cine ar fi îngăduit să-şi ia avînt prin Viena automobilele astea puturoase ? De altfel, împăratul nici nu s-ar fi urcat în aşa ceva. De vină e numai Kaiserul Wilhelm, ăsta e duhul lui rău, ăsta îl îndeamnă să facă asemenea lucruri, ca să nu mai vorbim de faptul că untul e şi el din ce în ce mai scump, iar dările, da, dările înghit totul şi asta pentru că va fi război.

Onorabililor cetăţeni ai Vienei de altădată le plăcea să facă politică şi erau vestiţi prin aceea că priveau lucrurile cu sfîntă simplicitate dar, în acelaşi timp, cu înţelepciune. Într-adevăr e la mintea cocoşului : dacă împăratul ar fi mai tînăr, dările ar fi mai mici.

Bătrînul Frajvald nu mai auzise o asemenea afirmaţie, în schimb o acceptă cu entuziasm. În afară de asta era flămînd şi-l rugă pe domnul Houba să-l ducă într-o cîrciumioară, unde ar fi putut să mănînce ceva. Domnul Houba pocni din bici şi căluţul porni voiniceşte.

— Frumosului ăsta al dumneavoastră ar trebui să-i prindeţi mai bine potcoava de la piciorul stîng din spate, — spuse cu ochi de cunoscător geambaşul. Uitaţi-vă ce greu merge în galop ! De data asta domnul Houba nu-şi mai ascunse admiraţia faţă de pasagerul său şi, în faţa cîrciumei, declară că ia şi el un papricaş, iar pe domnul nu l-a luat ca pe un client, ci numai aşa, din prietenie pentru un cunoscător de cai.

Era cîrciuma birjarilor unde aceştia se repezeau din staţie uneori şi între două curse. Toţi muşterii miroseau aici a cai şi bătrînul se simţea ca la el acasă. Papricaşul era bine pregătit, zgîrciurile de viţel erau delicioase, berea avea guler. În definitiv ce-şi mai putea dori omul în plus de la această viaţă ? ! Iar dacă băiatul nu-şi vedea de studii, asta, pe deoparte, îl privea personal, iar, pe de alta, mai era destul timp ca să-l caute şi să-l ocărască aşa cum se cuvine.

Domnul Houba ţinu să le amintească muşteriilor că a dus cu el un adevărat profesor în materie de cai, care, despre prinţul lui i-a spus totul, chiar şi ceea ce el însuşi n-a ştiut pînă acum. Aşadar, dacă cineva ar dori...

Aşa se face că bătrînul nici n-apucă să comande a doua halbă, şi avu de lucru cu o copită crăpată, după care se oferi la doi birjari să le facă, personal, o alifie împotriva rîiei.

Ce să mai lungim vorba, într-o cîrciumă înecată de fum ? Pe scurt, bătrînul înţelese că aici, la Viena, un om ca el ar avea din ce trăi ; ar fi de ajuns să se ocupe cu negoţul de cai printre atîtea sute de birjari. De fapt, aici ar fi avut mult mai mulţi clienţi ca acasă. Pînă seara puse la cale cîteva afaceri promiţătoare, cu cîştiguri destul de interesante.

Cînd începu să se întunece, domnul Houba îl întrebă pe boier unde ar dori să meargă şi, spre uimirea sa, află că deocamdată feciorul mai putea să aştepte, şi n-ar strica, de pildă, ca mai înainte să dea o mică raită prin oraş. Mă rog, speră că domnul Houba înţelege ce vrea să spună. Domnul Houba, fireşte, a înţeles. Bătrînul

ștrengar se instală comod în trăsură și porniră să dea gata cîțiva guldeni. Și astfel, o luară ușor dintr-un frumos șantan aflat în inima orașului și o ținură așa, pînă la periferie. Cînd ajunseră acolo se tutuiau, iar într-unul din localuri fetele trebuiră să danseze un frenci cancan numai pentru ei doi, iar vioristul obosit prinse puteri și le cîntă un cîntec de-al lor: „Hai căluț, să te încalec..."

Ei însă nu mai încălecară și se pomeniră acasă într-o strînsă și duioasă îmbrățișare, și de n-ar fi fost calul domnului Houba, vienez înnăscut, nici n-ar fi nimerit acasă. Se înțelege că bătrînul Frajvald dormi în noaptea aceea la domnul Houba, și dormi acolo și în ziua următoare, cînd se apucă de afacerile contractate în ajun. Ce mai, adevărată mană cerească, birjarii din Viena, categoric, nu prea se pricepeau la cai, îi interesa mai curînd o cursă grasă pe străzile metropolei cu niște domni și domnișoare vesele. Astfel bătrînul Frajvald găsi aici un cîmp larg de desfășurare a talentului său deosebit. Ținînd seama de doamna Houbová, se mută de la simpaticul său prieten, dar găsi o cămăruță la un mic hotel din apropiere. Avea sentimentul că la Viena nu-l adusese fiul său nepricopsit, ci însuși destinul cel bun. Doamne, de ce n-a plecat el în tinerețe la Viena, așa cum a făcut băiatul lui ??? Unde n-ar fi fost el acum cu atîția cai în jurul lui, cu posibilitatea de a-i cumpăra și a-i vinde pe toți, de a-i schimba, a-i lecui și de a-i lustrui pînă să vină cumpărătorul. Doamne, ăsta zic și eu oraș frumos. De cînd mă aflu aici am și cîștigat atît, că toată călătoria nu mă costă nimic!

În cele din urmă se văzu nevoit să-și îndrepte cu sila gîndurile spre fiul său denaturat.

Umblă toată ziua prin stațiile birjarilor, iar seara îl așteaptă din nou pe domnul Houba, căruia, în treacăt fie spus, bătrînul ștrengar îi făcuse rost de un faeton pe bani puțini. Îl convinse că pentru lunile de vară și mai ales pentru ieșirile în afara Vienei faetonul e trăsura cea mai convenabilă. Îi plasă vehiculul la un preț acceptabil, firește, fără cîștig. Știa doar ce se cuvine. Și dacă totuși cîștigase ceva din afacerea asta, banii îi azvîrliră oricum împreună la „Papagalul de aur", unde, după miezul nopții, fetele erau gătite numai cu pene de papagal.

Și cum nopțile și le petrecea mai mult în picioare, își cumpără într-o drogherie un praf împotriva transpirației picioarelor. Era o cutiuță rotundă cu o etichetă colorată, înfățișînd un turist deasupra căruia răsărea soarele, în timp ce el zîmbea ridicînd în sus piciorul tratat cu miraculosul Antisudor.

Trecu o săptămînă. Între timp scrisese acasă a doua ilustrată în care îi anunța pe ai săi că vremea s-a stricat, dar că în rest el se simte bine. Începu chiar să-și pună întrebarea cum să procedeze cu feciorul său. Ba, mai mult, într-o zi își luă inima în dinți și se repezi pînă la el acasă, unde află că tînărul domn nu mai locuiește acolo de multă vreme. Unde s-a mutat, nimeni nu știe.

Și sta bătrînul în stradă și animația din jurul lui creștea și clocotea ca valurile, iar el simțea că misiunea lui în capitala imperiului se terminase. Și era aproape bucuros. Căci, în definitiv, nici el nu știa prea bine ce anume se cădea să-i spună băiatului. De fapt era chiar

mai bine că nu trebuia să-și piardă vremea cu el. Făgăduise doar să mai vîndă bălanul acela...

Chinuit de aceste gînduri, se duse seara singur la restaurant, înainte de a se lăsa întunericul, cînd urma să iasă cu domnul Houba să bată străzile, așa cum obișnuiau ei să spună. O doamnă părăsită îi zîmbi bătrînului de la o măsuță rotundă aflată lîngă fereastră. Îi făcu un semn politicos și femeia se așeză la masa lui. Apoi îi comandă un pahar de porto.

Ei, da, își spunea el în sinea lui, viața e, într-adevăr, tare plăcută, dacă omul mai evadează un pic de acasă. Femeia era drăgălașă, avea părul roșcat și unghiile lucioase. Era o cocoană autentică, din acelea ce se plimbă seara cu duiumul pe străzile Vienei. Bău un pahar și mai ceru unul. După aceea se scuză spunînd că se duce să se aranjeze un pic.

În timp ce o aștepta, în restaurant își făcu apariția o pereche, — un domn și o doamnă. Mai întîi, privirea lui fu captivată de ținuta majestuoasă a doamnei. Pe urmă se uită la însoțitorul ei și simți că i se tulbură vederea. Nu de alta, dar domnul cu pricina nu era nimeni altul decît propriul său fecior.

De emoție, și băiatului i se muiară picioarele. Doamna Loty trebui să arate singură o masă liberă căci, dintr-o dată Peprl al ei rămăsese încremenit. Apoi, după ce se așezară, doamna Loty văzu cum de la o măsuță rotundă se ridică încet un bărbat mai în vîrstă, îndesat și rumen în obraji, de sub al cărui nas ascuțit țîșnea semeț o mustață răsucită în sus. Cei doi bărbați se priveau fără să clipească și într-o muțenie desăvîrșită.

În fine, bătrînul își reveni în asemenea măsură, încît izbuti să facă acel gest magistral, adresat mai curînd unui cîine supus, decît propriului fecior. Iar gestul acela însemna : vino aici, imediat !

Dar iată că tînărul domn nu stărui nici el în starea sa de apatie. Cu un gest de o eleganță indescriptibilă, ridică din umeri plictisit, lăsînd impresia că ar vrea să îndepărteze de lîngă el un creditor pisălog.

Doamna Loty nu mai știa ce să creadă.

— Un client ? întrebă ea în șoaptă.

— Tata, răspunse tînărul în surdină.

— Dar bine, asta e o întîmplare fericită, se entuziasmă femeia, nebănuind nimic.

— Întîmplare e, într-adevăr, dar nu știu dacă fericită, replică unchiul.

Bătrînul se pregătea să explodeze. Pe buze i se îngrămădiseră fel de fel de reproșuri de toată splendoarea, înflorite de tristețea inimii distruse de părinte dornic să-și revadă băiatul, pe care însă îl găsește întîmplător în circiumă !

Numai că această frumoasă și solemnă alocuțiune nu se mai produse.

În local se reîntoarse doamna, al cărui pahar de porto neconsumat rămăsese pe masa lui.

Nebănuind la ce se expune, învîrti din șolduri și zîmbi satisfăcută. Era gata-gata să-și mîngîie binefăcătorul pe obraji, cînd ochii lui aspri o făcură să se oprească ; deprinsă totuși cu atîtea se grăbi să-l întrebe :

— Ei, ce s-a întîmplat, domnule director, de ne-am zbîrlit așa ?

Bătrînul ar fi vrut să spună : „Nu te cunosc, cucoană...

Dar femeia luă loc la masă și, bineînțeles, începu să soarbă din vinul ei. În asemenea condiții era greu să mai joci rolul părintelui jignit.

Fiul îi zîmbi cu dispreț :

— Nu vreau să-l tulbur acum cînd se află într-o societate atît de simpatică. Cînd va fi mai liber, îmi voi permite, scumpa mea, să te prezint. E un moșulică amuzant.

Bătrînului i se muiară picioarele și abia izbuti să se așeze pe scaun. Femeia, cochetînd cu el profesional, îi ceru să-i aprindă țigara. Bătrînul privea undeva sub masă, dar pe ea n-o deranja cîtuși de puțin, căci vinul de Porto era într-adevăr excelent, iar domnii nu-l oferă fetelor în fiecare seară.

Feciorul se distra de minune, văzînd că bătrînul nu-i în stare să se descotorosească de partenera lui. Ca să-l scuze, îi spuse doamnei Loty :

— Tata e un om lipsit de experiență și nu știe cine-i femeia de lîngă el.

— Nu pare chiar atît de inocent, replică Loty. Acum înțeleg cui îi semeni !

Și zîmbi fericită. Comandară cina și mîncară în tihnă. Abia după aceea se decise fiul să-și scape tatăl de chinuri. Cunoscător al uzanțelor subtile, îi ceru chelnerului să-i dea a înțelege cucoanei că bătrînul domn are aici o întîlnire de afaceri.

Pentru acest gen de cucoane chelnerul reprezenta o persoană importantă, pe care n-ai voie s-o contrazici. Se retrase deci, foarte cuviincios, nu înainte însă de a-l

asigura pe bătrînul domn că e o ființă foarte simpatică și, dacă-i face plăcere, o poate găsi aici în fiecare seară, acesta fiind localul ei preferat.

Pe urmă fiul se duse la tatăl său, acum îmblînzit de-a binelea, și-l conduse solemn spre masa unde se afla doamna Loty...

— Ai venit, desigur, să mă vezi, spuse feciorul pe un ton dulceag în timp ce străbăteau încăperea.

— Am venit să te întreb cum stai cu studiile, șuieră bătrînul printre dinți.

— Ai să vezi. Doamna căreia vreau să te prezint e o văduvă onorabilă. Bogată și...

— Te întreb de studii ! Ești aici de atîția ani și nimic...

— Am față de ea și ea față de mine cele mai bune intenții...

În clipa aceea ajunseră în dreptul mesei și bătrînul o cercetă pe doamna Loty scurt și temeinic, cu acea privire de expert obișnuit să cîntărească bine calul, înainte de a începe să discute despre el. Sprîncenele îi săltară de admirație. Mustața lui răsucită în sus părea acum și mai bătăioasă. Doamna Loty se ridică în picioare și-l întîmpină cu cinste pe *papa*, și bătrînul avu din nou prilejul să-i admire rotunjimea trupului și plinătatea formelor. „Dumnezeule, pe asta s-o bați așa nițel peste fund, îi trecu prin minte ! Băiatul ăsta are noroc, ticălosul ! Așa rasă zic și eu !"

Își strînseră mîna, iar bătrînul așteptă pînă ce doamna luă loc. Nu se înșelase : acum i se vedea și decolteul și priveliștea era într-adevăr îmbucurătoare.

Nu zăboviră mult, unchiul propuse o mică vinărie, dar doamna Loty își lăsă mîna ei plinuță pe mîna lui și spuse :

— Probabil că doriți să stați de vorbă între patru ochi. Cred că ar fi mai indicat să mergem la mine într-un mediu familial. E drept că n-am cu ce să vă tratez, dar o să mă iertați.

Bătrînul îi aruncă băiatului o privire plină de suspiciune, bănuind că acesta cunoștea mult prea bine drumul spre casa distinsei doamne, dar unchiul meu, inocent ca întotdeauna, se arătă surprins în cel mai înalt grad de această invitație.

Se urcară în prima trăsură ce uruia pe străzile întunecate și se opriră la locuința doamnei Loty Fuchs. Îi conduse într-un salon elegant în care se află un bufet mare cu oglindă, îi pofti să se așeze la o masă sub o lustră de metal cu arzătoare de gaz, apoi se retrase în grabă.

Bătrînul clătină din cap, admirativ :

— Casă nobilă, nu-i așa ? Cîte odăi are ? întrebă el pe un ton practic.

— Ai să te miri, tată, dar nu știu, răspunse unchiul Josef cu sinceritate.

— Minți. De studiat nu studiezi, în schimb minți.

— Nu studiez, dar nici nu mint. În momentul de față prepar un praf împotriva transpirației picioarelor, — ripostă unchiul, cu demnitate.

Bătrînul își miji ochii :

— Dacă îmi mai spui că e vorba de niște cutiuțe rotunde... află că nu ajută la nimic !

— Da, e vorba de niște cutiuțe rotunde și, într-adevăr, nu ajută, încuviință unchiul Josef liniștit. Dar poartă denumirea latină : Antisudor.

— Tîlharule, explodă bătrînul. — Ți-ai jefuit propriul părinte ! Am cumpărat și eu o cutiuță din asta !

Feciorul izbucni într-un hohot de rîs nestăvilit, și rîse mult și din toată inima. Avea sentimentul că se împlinește aici un destin cu totul neobișnuit : să păcălești pe oricine nu e mare lucru, dar să-l duci de nas pe bătrînul Frajvald, iată, zău, o ispravă demnă de vicleanul Ulise !

— Trebuie să mă iertați, se auzi din prag vocea sonoră a stăpînei, care intră în salon cu o tavă uriașă. E tot ce am găsit prin casă. Și tocmai azi îmi lipsește și servitoarea, ținu ea să adauge.

Unchiul Josef se repezi curtenitor s-o ajute și peste cîteva clipe masa fu încărcată de platouri și farfurii, de tacîmuri și ceșcuțe — iar o friptură de porc rece și tot felul de alte bunătăți așteptau să fie servite. Curînd se iviră pe masă și trei carafe de cristal șlefuit, pline cu lichior de casă și, în timp ce doamna se grăbi să mai aducă alte tăvi, cu alte gustări, bătrînul cîntări cu pricepere tacîmurile în mînă și după ce le cercetă în bătaia luminii, spuse :

— Argint marcat ! Și ce greutate ! Toată cinstea.

Unchiul Josef îl aprobă foarte vag. Totul în această casă era respectabil, plin de demnitate și de strălucire. În salon domnea un parfum agreabil și intim, și cînd ridicară primul pahar cu lichior de nuci făcut în casă, pentru a începe într-un fel ospățul, unchiul își simți

sufletul atît de senin, încît o privi îndelung pe doamna Loty, cu admirație și duioșie. Femeii nu-i scăpă din ochi această privire. Se uitară unul la altul, fără a mai ține seamă de sorbitul zgomotos al bătrînului gurmand, care tulbură lirica lor tăcere cu o observație la obiect :

— Mda, asta zic și eu gust, distinsă coniță.

Zîmbind de fericire, doamna Loty îi mai umplu un păhărel.

— Dacă aș fi bănuit că veniți aș fi preparat și eu o cină modestă... Mai mare rușinea să primesc niște oaspeți atît de dragi, ca pe niște rude sărace.

— De sărăcie, eu unul n-aș vorbi, distinsă coniță, iar cît privește înrudirea, personal, aș saluta cu bucurie acest eveniment.

Întrucît al doilea pahar îl trase pe gît dintr-o înghițitură, iar doamna Loty i-l umplu numaidecît pe al treilea, unchiul Josef pricepu că în seara aceea lucrurile aveau să ia o întorsătură rapidă și neașteptată. Îl cunoștea bine pe tatăl său și dragostea lui pentru lichiorurile tari. Și mai cunoștea și urmările acestei dragoste. Cînd ajunseră la desert și la „airconiacul“[1] de casă, bătrînului începu să-i pice capul și, spre surprinderea unchiului Josef, de fiecare dată pe umărul durduliu și strălucind de albeață al doamnei Loty, care zîmbea îngăduitor, făcîndu-i din ochi fiului niște semne promițătoare.

Pe urmă ceasul bătu miezul nopții și fiul se ridică, spunînd că deranjul e mult prea mare și e cazul să se

[1] Coniac de ou (germană stricată în original) (n.t.).

retragă, iar tatăl său dorește cu siguranță să ajungă cît mai repede la hotel.

— Ticălosule, nu sînt dornic de pat ca tine, ripostă bătrînul, clătinîndu-se un pic.

Și pentru că mersul lui nu era prea sigur, hotărîră să-l însoțească amîndoi. Îl dădură cu bine jos din birjă, fiul îl conduse cu bine în odaia lui, unde bătrînul îl asigură că a doua zi dimineață pleacă acasă, lăsînd baltă negoțul cu cai, misiunea lui fiind îndeplinită, întrucît își dă seama că feciorul duce o viață cumpătată și cel mai bine ar face să vină acasă cu doamna Loty cu tot.

— Aș fi vrut mai întîi să mă căpătuiesc.

— Păi, se pare că te-ai căpătuit, îngăimă bătrînul, răsturnîndu-se în pat.

Doamna Loty aștepta jos în trăsură. Porniră înapoi pe același drum, căci acum se cuvenea ca unchiul s-o conducă acasă. Era într-adevăr o noapte aparte, și bizară în felul ei.

— Ai un tătic simpatic și foarte neastîmpărat, îi spuse doamna Loty în timp ce feciorul o strîngea în brațe.

— Ai observat, desigur, că nu-i seamăn, se grăbi unchiul să-i răspundă, apoi o sărută cu pasiune.

— Serios ? Asta ar fi păcat, dragul meu, murmură doamna Loty, căci și ea băuse un pic mai mult din propriile sale lichioruri. Am trăit prea sobru pînă acum și sînt dornică de viață.

În fața casei unchiul dădu drumul birjarului, după ce-i plăti nota cu un gest de galanton. Intenționa s-o mai sărute o dată pe Loty, de despărțire, dar aceasta descuie ușa și-i făcu semn să intre. Se duse sus și, în

timp ce ea deschidea ferestrele salonului înțesat de fum, el se instală în birou. Pe un perete atîrna fotografia, colorată de mînă, a unui bărbat respectabil cu țeasta pleșuvă. Culorile erau stridente, iar domnul avea o înfățișare nătîngă. „Predecesorul meu — își spune unchiul, fără pic de sentimentalism. Scuzați-mă, distinse necunoscut, dar asta-i viața. Într-adevăr, viața e încă minunată și veșnic nețărmurită. Adio, frumoasă și înșelătoare Victoria, adio lume ireală. Aici e liniștea, aici atîrnă pe perete portretul predecesorului meu, aci platourile și farfuriile sînt din porțelan vechi, de cea mai bună calitate iar tacîmurile din argint masiv, aici domnește ordinea desăvîrșită și solemnă, calmul și siguranța. Aici omul nu trebuie să prepare prafuri care nu ajută, aici e lăcașul cinstei și al trăiniciei."

Cînd își făcu apariția în cabinet, doamna Loty avea pe ea o rochie de casă din mătase străvezie.

— Nici nu ți-am mulțumit pentru această seară minunată. Mai bine zis, pentru această noapte minunată, o întîmpină unchiul Josef radios.

— Din noaptea asta a mai rămas destul, îi răspunse ea delicat, arătînd spre ceasul cu pendulă.

— Și nu e, oare, un act de prea mare curaj să primești vizita unui bărbat în toiul nopții ? Sînt sigur că mîine dimineață vei dori să plec înainte de a se trezi cei din casă.

Îi puse cu cochetărie mîna la gură, dar, în același timp, îi spuse foarte concret :

— Acum, după ce l-am cunoscut pe tatăl dumitale, situația e cu totul alta. Casa mea, precum vezi, e destul de încăpătoare pentru doi.

Și astfel rătăcitorul Ulise își găsi adăpost în portul nimfei Calypso.

Pînă cînd, pînă cînd, pribeag etern, mînat de furtuni și hăituit de dizgrația zeilor ?

*

Multe vrea să facă omul în viață, dar de cele mai multe ori nu izbutește. Astfel, în ciuda faptului că doamna Loty luase în serios invitația bătrînului și își plănuise călătoria în Cehia cu toată seriozitatea ei de negustorească, această călătorie nu avu loc. Într-o bună zi sosi vestea că mama lui Peprl murise și unchiul Josef plecă singur, în mare grabă. Se întorcea acasă pentru prima oară de cînd părăsise orășelul și, probabil, pentru ultima, căci de-acum încolo nu mai avea nici un motiv să se gîndească la casa părintească. Dealtfel, pînă și surorile, deși se pregăteau de înmormîntare, mărturisiră că intenționau să plece de acasă, fiindcă se aflau în preajma măritișului și, odată cu moartea mamei, căminul părintesc s-a risipit. O îngropară cu gîndul parcă mai mult la grijile lor, și nici n-avură timp să se întristeze. Dar cînd se înapoiară acasă, unde bătrîna zăcuse atîția ani, mai curînd ca o povară, simțiră cu toții casa pustie.

Seara, bătrînul îl trase pe fiul mai mare deoparte și-i spuse calm și răspicat, așa cum era obișnuit :

— Nu vreau să rămîn singur aici, cu Vincenc. Mă însor.

— Și eu, îi răspunse fiul.

Bătrînul clătină din cap, în semn de încuviințare :

— Înțeleaptă hotărîre... Am văzut-o și pot să spun că e rasă bună. Are dinți frumoși.

Şi spunînd asta îşi subţie ochii, iar băiatului îi fu limpede că bătrînul vedea în faţa lui o iapă de mare clasă. Iar această imagine, stîrnită de doamna Loty, nu putea fi decît un semn de înaltă cinste, fireşte, pentru ea...

Pe urmă se repetă ceea ce se întîmplase în urmă cu ani. Pînă să apuce dimineaţa, veniră pe rînd, să stea de vorbă cu unchiul Josef, cele două surori şi fratele Vincenc. De data aceasta însă — poate din pricina doliului, sau fiindcă ştiau că Josef nu mai avea nimic — nu-i mai ceru nici unul bani, ci, pur şi simplu, se plînseră de tatăl lor. „Nici nu s-a uscat pămîntul peste răposata mamă şi nebunul ăsta bătrîn vorbeşte de însurătoare !"

— Ce ruşine, se tînguiră surorile, împreunîndu-şi mîinile.

— Să nu-şi închipuie că o să ia o tîrîtură şi asta o să moştenească pe urmă totul, se indignă fratele Vincenc.

— Lăsaţi-i această bucurie — pronunţă verdictul în disputa de familie, fratele Josef, cel mai în vîrstă şi mai înţelept dintre toţi. În definitiv nu-i daţi nimic de la voi. Pînă la urmă o să ne luăm cu toţii tălpăşiţa, iar el o să rămînă singur. Şi ce viaţă o să aibă aici ?

Tăcură. Căci de la un timp, din motive întemeiate, începuseră să-l respecte şi să-l preţuiască pe Josef. Pe de-o parte plecase de acasă cel dintîi, pe de alta îi făcuse bătrînului o pagubă luîndu-şi partea lui de moştenire, şi, în sfîrşit, lucrul cel mai important, aflaseră că soarta îi dăruise o partidă excelentă. La drept vorbind ajunsese

departe şi fără studii. Iar faptul li se părea cu atît mai meritoriu.

Cînd a doua zi dimineaţa plecă înapoi spre Viena, se uită îndelung pe fereastra vagonului ca să vadă pentru ultima dată turla bisericii şi zidul cimitirului, căci zidul acesta de piatră nu e doar graniţa dintre viaţă şi moarte, ci totodată o părticică din locul natal pe care omul o ia cu el în lume. Poate pentru a şti unde trebuie să se întoarcă.

Era întristat şi simţea gravitatea momentului. Lîngă el, în compartiment, şedea o mamă cu fiica ei, care avea o voaletă nostimă la pălărie, mănuşi de aţă pe mînă (aşa cum îi stă bine unei domnişoare de lume) şi, bineînţeles, o talie subţire şi atrăgătoare. Fireşte, nu era cazul să cocheteze cu ea. Dar, cine ştie, poate că odată o să vină în prăvălia doamnei Fuchs să cumpere nişte fire-turi sau panglică, şi el o va servi cu plăcere. „Da domnişoară, mă însor şi devin om aşezat. Nebuniile aparţin trecutului. E trist, poate chiar plicticos, dar asta-i situaţia".

Se simţea pe neaşteptate stăpînit de ideea temeiniciei şi de intenţiile cele mai bune. Aşa se face că la Praga schimbă trenul numaidecît pentru a nu zăbovi nici măcar un minut în plus.

Pe peron însă, îi făcu frumoasei o plecăciune cum scrie la carte, şi constată cu plăcere că domnişoara roşeşte de emoţie.

Doamna Loty îl întîmpină regeşte. Organiză o cină îmbelşugată în timpul căreia nu ştia dacă trebuie să păstreze sobrietatea potrivită după recenta înmormîntare, sau să-şi dea frîu liber bucuriei de a-l avea din nou lîngă ea.

O cercetă cu atenție și era uimit de încrederea ei în sine și totodată de descumpănirea ei.

— Ești iar acasă, Peprl, tot timpul am tremurat de teamă că n-ai să mai vii.

— Cum aș putea trăi fără tine ? ! ! răspunse unchiul atît de simplu și cu atîta sinceritate, încît sînii doamnei Loty se umflară și mai mult de atîta înduioșare.

Stăteau amîndoi pe canapeaua de catifea cu spetează înaltă și ea se uita cum Peprl suflă cu îndemînare rotocoale de fum ce se înălțau încet spre tavan. Atîtea lucruri frumoase știa să facă Peprl al ei. Dar mai ales... Și în clipa aceea îi veni să-și dea singură peste gură ca să nu fie trivială !

— Cred că ar fi timpul să vorbim despre viitorul nostru, dragă Loty !

— Desigur... Dar nunta nu poate avea loc imediat, de vreme ce ești în doliu.

— Socoți că aceste două chestiuni sînt chiar atît de strîns legate între ele ? întrebă unchiul, cu mirare.

— Desigur. Ce-ar spune oamenii ! ? ! O lună trebuie să așteptăm, e termenul cel mai scurt pe care sîntem datori să-l respectăm.

Cumpătarea ei și insistența pentru păstrarea bunului renume erau demne de admirat. Și, în ciuda faptului că deschise ușa dormitorului, ochii ei priviră în jos cu pocăință.

*

Adeseori, băiete, am stat și m-am gîndit ce este de fapt morala. Nu mă refer la niște principii de moralitate. Mă gîndesc la morala care-i ajută pe oameni să

trăiască, la acea totalitate de norme, inventată de cineva nu știu unde și care se ține de oameni ca o umbră din generație în generație. Să faci atunci nunta considera a fi un păcat. Să petreacă noaptea cu mine i se părea un lucru firesc. Pe cît de adînci, pe atît de ciudate erau principiile ei. Deși, după acea primă noapte, am continuat să dorm la ea în mod obișnuit, considera că e absolut imoral să mă mut în casa ei înainte de cununie. Și astfel, spre marea mea tristețe, am fost nevoit să plătesc chiria de pomană pentru camera aceea de student. Purtarea ei mi-a amintit puțin de preotul nostru Podbaba, care de două ori pe săptămînă se ducea să joace cărți cu tata. Era un bărbat evlavios, fără de prihană și, potrivit canoanelor bisericești, avea dreptul să stea la cîrciumă să bea bere și să joace cărți numai pînă la miezul nopții. Niciodată nu încălca această lege, supunîndu-se întrutotul unei anumite morale : cu alte cuvinte, se îmbăta și pierdea tot ce se putea pierde, pînă la miezul nopții. Își scurta în felul acesta plăcerea jocului și a băuturii, bizuindu-se pe principiul că plăcerea poate fi prelungită atît cît se poate ; cu băutura pripită își scurta și viața și totuși era convins, ca dealtfel toți tovarășii săi de petreceri, că are șanse de canonizare. Inocența doamnei Loty era de același gen. Niciodată n-a dat jos de pe perete portretul primului ei soț, în schimb, mai tîrziu, l-a atîrnat acolo și pe al meu. Uneori îmi spuneam că, probabil, își amenajează o galerie particulară sui-generis. Morala ei îi impunea să vorbească despre dragoste, dar nu despre bani, deși căsătoria e mai curînd o tranzacție financiară decît una amoroasă. Nu mi-a

oferit niciodată prilejul să-i spun că, de fapt, n-aveam nici un mijloc de existență. Iar trei zile înainte de cununie nu mi-a îngăduit să dorm la ea. Asta n-am mai putut să înțeleg și îți mărturisesc că această prejudecată a costat-o scump. Mi-am petrecut acele nopți cu prietenii în niște localuri de o faimă nu prea bună. Cînd au aflat fetele ce anume sărbătoream, parcă le-ar fi apucat strechea și toate au vrut să-mi dovedească afecțiunea, cît mai eram holtei. A fost o despărțire agreabilă, dar, trebuie să-ți mărturisesc, destul de obositoare. Am ajuns la cununie palid și nedormit și Loty a interpretat faptul într-un mod cu totul eronat. I-a părut rău că m-a îndepărtat de lîngă ea trei zile, lăsîndu-mă să mă chinuiesc în halul ăsta! Ba mai mult, mi-a zis că am și slăbit! Judecînd, deci, după această experiență, morala, așa cum o înțelege omul de rînd, este o înșiruire de norme care ne ajută să ne acoperim propriile păcate și totodată să trecem peste păcatele altora. E un fel de basma ce acoperă cu generozitate cusururile frumuseții noastre și ale semenilor noștri, un voal, la al cărui adăpost orice mireasă arată într-adevăr ca o fecioară. În această concepție, morala e necesară pentru că, în felul ei, este o convenție bilaterală, încheiată între tine și lumea înconjurătoare. Altceva e moralitatea, însușire destul de rară, pe care întotdeauna am prețuit-o, dar cu care din păcate nu m-am întîlnit prea des în viață. Da, băiete, cu moralitatea lumile se mențin, iar morala le permite să fie accesibile omului.

CÎNTUL AL DOILEA

Cununia avu loc în primele ore ale dimineții, într-o bisericuță de la periferia Vienei. Fără invitați. Doamna Loty Fuchs era conștientă de faptul că diferența de vîrstă putea să pară mai multora un act de curaj și se feri să-și expună vecinele păcatului inutil de a cleveti. Deschise magazinul cu două ore mai tîrziu, și atîta tot.

Și totuși din ziua aceea se schimbară multe, căci așa impunea morala ei. Fostul student și producător de prafuri devenise deodată un soț onorabil și stăpînul casei. Putea, în sfîrșit, să nu mai plătească chiria pentru camera lui de student și să suprime producția de Antisudor. În prăvălie însă nu trebuia să se arate deloc. Dacă peste zi dorește s-o vadă, va fi binevenit în pauza de prînz; vor merge braț la braț să ia masa undeva, la un restaurant, va fi minunat și, întrucît el e un nebunatic, dulce și scump, îi va aduce un buchet de violete, și asta va avea darul s-o înduioșeze pînă la lacrimi... Iar seara... Ah, da! Seara e liber să facă ce vrea, pentru că

e stăpîn, iar ea, se înțelege, va sta acasă. Dacă dorește, e liber să-și aranjeze, întocmai ca răposatul, două zile pe săptămînă în care să lipsească de acasă, eventual numai una, dacă se poate...

Pe Josef îl cuprinse o ușoară amețeală și prima zi de căsnicie o petrecu în noua locuință, ocupîndu-se cu tot felul de treburi. Printre altele, cu garderoba domnului Fuchs, din care însă nu era nimic de folosit. Bufetul, înțesat de porțelanuri vechi și scumpe și de tacîmuri de argint masiv, părea mai interesant.

Seara nunții o petrecură acasă, băură vin și toate aparențele indicau o idilă amoroasă. Dar nu se întîmplă așa.

La un moment dat, doamna Loty împinse paharul într-o parte și începu :

— Ai vrut, dragă Peprl, să discutăm chestiunile financiare înainte de nuntă. Cred că abia acum a sosit momentul. Dorești, desigur să afli, în ce constă averea noastră.

Se înțelege că dorea, dar se grăbi să respingă propunerea ei, firește, cu precauție :

— Nicidecum, și, în orice caz, nu în această clipă. Voiam, dimpotrivă, să-ți spun, înainte de nuntă, cu alte cuvinte, din timp, care e situația mea... N-aș fi dorit să ai impresia că ți-am ascuns ceva. Situația mea financiară nu e deloc strălucită, dar, bineînțeles, în viitor...

Unchiul era pregătit să țină o adevărată prelegere mai lungă, din care să reiasă perspectivele sale luminoase. Se trezise în el bătrînul Frajvald, tot neamul lui,

veșnic vînător de noi succese răsunătoare, succese care, cu o sumbră regularitate, nu se arătau.

Soția sa însă îl întrerupse zîmbind :

— Un moment, scumpul meu bărbat, cunosc situația ta, și am cunoscut-o de la bun început. În privința asta nu mi-am făcut nici o iluzie. Și, ca să fie clar, nu te-am luat pentru bani.

Unchiul suspină. Nu știa ce să facă : să se bucure, să se socotească jignit.

— Situația ta financiară, reluă Loty, e foarte simplă. Ce-ai cîștigat abia ți-a ajuns de cheltuială, dar o anumită sumă ai izbutit totuși să salvezi, și ai depus-o la casa de economii a municipiului.

— Asta-i partea mea de acasă... Cum ai aflat de ea ? izbucni unchiul, uluit.

— Foarte simplu, dragul meu Peprl. Pentru ce crezi tu că există tot felul de birouri de investigații ? Ca să descopere tot ce te interesează. În altă ordine de idei, am impresia, judecînd după uimirea ta, că tu n-ai procedat la fel în ceea ce mă privește. Chiar nu te-ai interesat de averea mea ?

— Dar ce-ți închipui despre mine ! strigă unchiul și indignarea lui magistrală avu un efect uluitor. — Eu să fac așa ceva ? ! ?

Cine îl cunoștea mai bine ar fi surprins în cuvintele lui o anumită rezonanță de amărăciune : mare prost mai sînt, de ce nu mi-au dat prin minte lucrurile cele mai elementare ! ? !

Doamna Loty era însă femeie și pe deasupra și îndrăgostită de tînărul ei soț și așa se face că strigătul lui

avu darul s-o înduioşeze şi de aceea se grăbi să-l îmbrăţişeze :

— Eşti cel mai dulce nebun din cîţi am cunoscut vreodată. Şi chiar dacă ai fi făcut acest lucru eu una te-aş fi înţeles. Şi sper că vei înţelege şi tu că m-am interesat de situaţia ta numai ca să mă cruţ de sentimentul că te-am cumpărat.

— Nu ştiu ce să cred... Doar că ai fost dezamăgită cînd ai aflat adevărul despre mine.

— Dimpotrivă, am fost fericită. Ştiu să apreciez oamenii care se descurcă în viaţă. Nici magazinul meu n-a fost întotdeauna prosper... şi, fiindcă tot vorbim de afaceri, încă de atunci mi-am spus că, probabil, te-ai simţi jignit dacă ar trebui să trăieşti din banii mei, aşa că, am hotărît să te scutesc de acest necaz...

De data asta nedumerirea ce se citea pe chipul unchiului Josef era reală pentru că, într-adevăr, nu pricepea din ce anume avea să trăiască. Trase îngîndurat o înghiţitură de vin şi spuse :

— Ai un suflet fin şi delicat, dar totuşi nu înţeleg de ce fel de necaz vrei să mă scuteşti. Ştii bine că producţia de prafuri am întrerupt-o... Nu-mi rămîne, deci, decît să încerc altceva...

— Nu vreau să încerci nimic, şi nici nu vreau să mai faci pe felcerul la şcoala de călărie. Da, şi asta ştiu. Vreau să trăieşti bine, în calitate de soţ... Nu vreau să apari prea des în magazinul meu, acolo e treabă de femeie şi prezenţa bărbatului nu face impresie bună asupra clientelor. Dealtfel, trebuie să-ţi spun că am cîteva cliente foarte drăguţe, unele mai tinere, altele mai vîrstnice, şi n-aş vrea ca ele să te impresioneze prea mult. Nu, nu, să nu spui nimic, acum sîntem soţ şi soţie şi putem vorbi deschis despre multe lucruri. Ţi-am spus cîndva că primul meu soţ, domnul Fuchs, a avut la Praga un magazin, ori, ştiu eu, poate că i s-ar putea spune mai curînd afacere... Sau, şi mai bine, întreprindere... După moartea lui n-am renunţat la ea, cu toate că asta nu era o treabă pentru mine... Soţul meu avea acolo un administrator, iar eu l-am păstrat, cu condiţia să-mi plătească o cotă parte lunară. Iar această cotă parte reprezintă tocmai acea sumă pe care aş dori să ţi-o cedez cu toată bucuria ca să dispui de banii tăi şi să nu depinzi de nimeni. Nu e mult, dar mă gîndesc că o mie de guldeni pe an sînt totuşi nişte bani.

Auzind cifra unchiul micşoră ochii apoi mai trase o duşcă de vin ca să-şi umezească gîtlejul.

— Cu alte cuvinte, vrei să spui că eu... cu banii ăştia aş putea să întreprind ceva ?...

— De ce să întreprinzi ? Ştiu că te bucurai de mare cinste în cofetăria hotelului Sacher, că veneai în contact cu societatea cea mai aleasă... Te rog nu mă întrerupe, ştiu acest lucru şi pentru mine a fost cea mai bună recomandare. Doar n-aveam să mă căsătoresc cu un june care n-are poftă de o viaţă mai bună ! Banii aceştia te rog să-i consideri venitul tău. Oricum i-am depus la bancă şi sînt ai tăi. Eu mă descurc perfect cu magazinul meu. Nici nu ştii ce articol bun sînt mărunţişurile.

Unchiul Josef simţi nevoia să se ridice. Pe de o parte, ca să tragă aer în piept, iar pe de alta fiindcă îl cuprinse o nelinişte cumplită la gîndul că va avea banii lui.

— Un moment te rog, aş vrea să înţeleg bine... Va să zică, asta înseamnă că eu voi dispune de optzeci de guldeni lunar... Numai aşa ? Fără nici o obligaţie ?

— Întocmai.

— Pentru mine ?

— Pentru tine.

Copleşit de această simplă luciditate comercială, împletită cu devoţiunea femeii iubitoare, unchiul Josef se aplecă spre soţia sa şi-i spuse :

— Jumătate din ei îi voi cheltui pe daruri pentru tine.

— Să îndrăzneşti numai ! ripostă ea cu severitate. Sîntem soţ şi soţie şi nu mai e cazul să ne ţinem de prostii...

— Bine, de acord, interveni unchiul Josef precipitat. Aşadar, voi căpăta de la tine un fel de salariu lunar pentru funcţia de soţ... Dar, bine, ideea asta mă înspăimîntă !...

— Mă aşteptam să spui acest lucru. Dar fii liniştit, am vorbit cu avocatul meu, şi chiar mîine mă duc la el să trec întreprinderea din Praga pe numele tău. E mai convenabil în ceea ce priveşte impozitele. În felul ăsta nu vei primi banii de la mine, ci de la administratorul propriei tale întreprinderi.

— Şi întreprinderea asta... sau cum îi mai spuneai... ce este în fond ?

— Aş dori să nu te consideri cumva jignit sau să nu te sperii... cum să-ţi explic... eu, ca tînără fată, cînd am aflat cu ce se ocupă de fapt domnul Fuchs, m-am îngrozit şi n-a lipsit mult să nu-l mai iau de bărbat. Desigur, eram o gîsculiţă proastă... Cum să-ţi spun, întreprinderea asta e oarecum ciudată, dar absolut necesară. Pe scurt, o întreprindere de pompe funebre...

— Dumnezeule, suspină unchiul... în viaţa mea n-am ştiut că există aşa ceva !

— E o afacere excelentă. Şi garantată. Pricepi ce vreau să spun...

— Desigur... Numai un lucru nu pot să pricep, că... începînd de mîine... voi fi — aşa cum tu singură ai spus — proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre. Asta e, într-adevăr, uluitor.

— Pentru început probabil că da. Cu timpul însă te obişnuieşti. Şi-apoi, ce-ţi pasă ţie de toată afacerea asta ? Vei primi de pe urma ei nişte bani şi atîta tot. Iar pe aceşti bani nu scrie de unde provin. Domnul Fuchs a avut un asociat, un oarecare Weinert. A murit şi el, dar întreprinderea se numeşte şi acum Weinert şi Fuchs.

Unchiul amuţi. Învîrtea în palmă paharul cu vin şi privea cum pe faţa de masă albă alunecau razele roşii răsfrînte din cristal. Deasupra mesei gazul aprins sfîrîia în surdină. Palmierul artificial, aflat într-un colţ al încăperii, proiecta pe perete nişte umbre complicate.

Întreprindere de pompe funebre... E cumplit. De necrezut. Ceva cu totul nou. Şi, într-un fel, interesant.

— Poate că n-ar fi trebuit să-ţi spun, rosti întristată doamna Loty. Era mai bine să-ţi fi adus la cunoştinţă că vei primi lunar o anumită sumă de la avocatul meu...

Unchiul meu dădu din mînă şi gestul lui parcă ar fi exprimat dorinţa de a fi lăsat să mediteze :

— Firește, nu-i ușor să mă împac cu gîndul că am devenit deodată... Ei, da, proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

Și din nou amuți.

— Peprl, dragul meu, te rog din suflet, nu te mai frămînta pe chestia asta, i se adresă femeia cu gingășie, încercînd să-l îmbrățișeze.

Îi îndepărtă mîna cu delicatețe și răspunse îngîndurat :

— Dimpotrivă... Lasă-mă să mă frămînt... Va să zică optzeci de guldeni pe lună. Te apucă groaza numai cînd te gîndești că, de fapt, ar putea fi prea puțin ! Da, da, la drept vorbind, individul te... adică ne... sau, dacă vrei, începînd de mîine *mă* jefuiește !

— Ah, Peprl, ești un băiat adorabil, — răsuflă doamna Loty ușurată.

Unchiul se ridică din nou în picioare și, apropiindu-se de fereastră, îi făcu semn soției să vină lîngă el ca apoi să-i arate jos forfota străzii ce se învăluia în negura înserării. Din cînd în cînd caldarîmul răsuna de uruitul unei trăsuri. Fascinat de această priveliște, unghiul murmură :

— Vezi ?

— Te referi cumva la oameni ?

— Da, încuviință el, impresionat, cu voce solemnă. Toți aceștia sînt viitorii mei clienți.

*

În fond, băiete, era explicabil de ce puteau unii s-o disprețuiască pe doamna Loty. Își cumpărase un bărbat tînăr, ea fiind cu zece ani mai în vîrstă ca el și, ca să-l cîștige, trecuse o întreprindere pe numele lui.

Dar a fost oare așa ?

Mai întîi să vorbim de vîrsta ei. Anii, ține minte, băiete, sînt cea mai mare nenorocire a oamenilor. În realitate nu înseamnă nimic, și totuși joacă un rol important, pentru simplul motiv că noi, oamenii, n-avem altă măsură decît timpul. Cînd un bărbat mai în vîrstă se căsătorește cu o femeie tînără, sîntem intrigați, cînd o femeie mai în vîrstă ia un bărbat tînăr, ne indignăm la culme. Dacă un bărbat deștept se însoară cu o prostănacă ne e perfect egal, iar dacă o femeie deșteaptă se mărită cu un imbecil, nici nu băgăm de seamă. Cînd un lungan ia o fată care-i ajunge pînă la brîu — sau viceversa — socotim asta o echilibrare rațională. De ce să fim, deci, atît de sensibili la diferența de vîrstă ?

În vremurile eroice ale legendarei Elade nu exista această măsură. Regele Oedip s-a însurat cu mama lui, fără să știe pe cine ia ; dar nu se putea să nu știe că aceea pe care avea s-o ia de soție și cu care avea să zămislească un copil era mai bătrînă ca el cu peste douăzeci de ani. Știau acest lucru și el și supușii lui, și totuși puțin le-a păsat.

De ce să-i luăm deci în nume de rău doamnei Loty faptul că m-a luat pe mine, un bărbat mai tînăr ca ea ? Iar în ceea ce privește cumpărarea... În fond n-a făcut nimic altceva decît făcuse cîndva domnul Fuchs care, venind la Viena să se trateze și întîlnind o fată tînără, plină de viață și fermecătoare, n-a ezitat o clipă să adauge, ca accesoriu la tratamentul său, acest medicament mult mai agreabil decît celelalte și, pe cît se pare, și cu efect mai puternic. Nimeni nu i-a reproșat că a

cumpărat-o, dimpotrivă, toți l-au socotit un bărbat și jumătate. Cînd i-a amenajat magazinul la Viena, gestul lui a fost considerat o manifestare de înțelepciune, un act de dragoste și chibzuință conjugală.

De ce ar fi trebuit, deci, să i se reproșeze acum doamnei Loty un lucru similar? A acționat așa cum fusese învățată să acționeze, și comportarea ei a fost cinstită. N-a vrut să aibă în casă un soț plătit și de aceea i-a oferit posibilitatea de a avea singur grijă de soarta lui.

Eu, ce-i drept, am avut grijă, cum am știut mai bine, iar ea, într-un fel, n-a avut decît de plătit oalele sparte, dar despre asta mai tîrziu și la timpul potrivit. Vreau să spun doar atît, că nu pot fi atît de ingrat, încît să-i fiu nerecunoscător, dar nici nu mă umflu de mîndrie. Îi port recunoștință pentru că mi-a înlesnit să mă pun pe propriile mele picioare. Gîndește-te și tu: mi-a dăruit o afacere care aducea un venit lunar de optzeci de guldeni, iar eu am sporit această sumă de cîteva ori. Optzeci de guldeni pe lună? Fii atent la ce-ți spun, și să nu consideri asta o lăudăroșenie: curînd, băiete, mi-am putut permite luxul de a cheltui acești bani într-o singură noapte...

*

„Viteazul Ulise nu-i de găsit la nimfa lui,
pe țărm el tînjește la alte depărtări...“

Așa spune Homer. Eu, însă, despre unchiul meu spun că stătea într-o zi tolănit pe fotoliu, în casa pustie a soției sale Loty și arunca pe jos ziarele citite doar de mîntuială. După ce-și scoase panglica pe care și-o punea

în fiecare dimineață peste mustața ceruită, așa cum se cuvine din partea unui bărbat proaspăt căsătorit, i se păru că viața în felul ăsta nu făcea nici cît o ceapă degerată. Nu era el prea dornic să muncească, dar nici nu putea să suporte ideea că, la Praga, cineva îl jecmănea numai pentru faptul că o femeie nepricepută în materie îl desemnase în funcția de administrator. În fiecare zi se pierdea acolo un cîștig gras, își spunea unchiul Josef în sinea lui. „În fiecare zi o persoană străină huzurește, (vai!) pe banii mei!“

Nu era chiar atît de hrăpăreț și nici dornic de plăceri cumpărate nu era. Avea tot ce poftea și, pe deasupra, și o femeie chipeșă și durdulie, dar se trezise deodată în el dorința ereditară de a se feri de orice cheltuială inutilă.

În cele din urmă, pînă și doamna Loty trebui să admită că, într-adevăr, e o naivitate să transferi cuiva o afacere fără să-i oferi și posibilitatea de a o conduce măcar de la distanță.

Afectată de neliniștea unchiului Josef, cedă insistențelor lui, înțelegînd, ce-i drept tîrziu, că luase nu numai un bărbat tînăr, dar și plin de inițiativă creatoare și a-l ține în casă ar fi fost cu neputință.

Pînă la urmă îl făcu să se lege prin jurămînt solemn că se duce să vadă doar întreprinderea amintită, că nu va face, deocamdată, nici o schimbare și se va întoarce acasă cît mai curînd, pentru că de serile în singurătate se temuse ea, cîndva, cel mai mult, iar acum cînd, în sfîrșit, avea un soț, o îngrozeau serile acelea pustii. Pe urmă se lăsă înduplecată și-i fripse ea însăși

doi pui, să aibă ce mînca, deoarece călătoria, pe care în general ea n-o agrea, se asocia în mintea ei cu consumul neîncetat de alimente. Îl conduse la gară, ceea ce lui i se păru o adevărată tortură; trenul nu mai pleca și el epuizase de mult toate cuvintele drăgăstoase și toate asigurările că-i va duce dorul. Începuse, de bună seamă, să facă risipă de ele mult prea devreme, încă din trăsură, în timp ce mergeau spre gară și asta fusese o greșeală.

Mai căpătă cîteva sfaturi în legătură cu timpul răcoros; i se aminti stăruitor să nu uite cumva să-și pună șalul, după care doamna Loty începu să plîngă, văitîndu-se că rămîne singură și astfel teama ca el să nu răcească și sincera ei tristețe se contopiră într-o singură jale. Unchiul Josef se uita acum fără să se ferească după șeful de tren, căci pînă nu răsuna goarna lui, trenul nu se urnea din loc.

În afară de asta, lacrimile doamnei Loty băteau la ochi, călătorii stăteau fără jenă la ferestrele vagonului și priveau spre peron, căci, dacă pe vremea aceea plînsul ținea de atmosfera gării și de plecarea trenurilor, totuși această doamnă cu forme robuste și tînărul bărbat stîrneau curiozitatea în jurul lor. Și fură amîndoi nefericiți, fiecare în felul său, pînă cînd unchiul avu, în sfîrșit, bucuria de a auzi semnalul mult așteptat și, în felul ăsta, putu să se urce cu inima ușurată în vagon.

Mai urmară și fluturările din mîini — de parcă s-ar fi despărțit pentru vecii vecilor și nu pentru cîteva zile, — pînă cînd totul se învălui într-un nor de fum. Casele de raport cu tencuială năruită goneau de o parte și de

alta a liniei ferate și unchiul avea senzația că în fața lui se deschidea un padoc.

Peisajul gonea în preajma lui, ducînd în direcția opusă pădurile și drumurile noroioase, eleșteele și berzele. Și mereu alte gări, micuțe sau mari, și oameni care veneau ori se îndepărtau. Pînă să ajungă la Praga, făcu cunoștință cu cîteva conițe (una îl invită tocmai la Boleslav), fumă cîteva trabuce străine și avu sentimentul că s-ar fi reîntors la vremurile trecute, cînd își mai putea permite să ia viața în joacă.

Dar cu cît se gîndea mai mult la ceea ce îl așteaptă, cu atît mai adînc simțea că joaca se terminase.

Se instală într-un mic hotel, deoarece nu intenționa să azvîrle banii fără rost, și trimise de la poștă o telegramă anunțîndu-și soția că a sosit cu bine și trăiește cu gîndul numai la ea. După aceea ieși pe străzile Pragăi, dar nu-și găsi liniștea. Curiozitatea îl împingea spre adresa propriei sale întreprinderi, trecută în bună regulă, prin avocat, pe numele lui.

Se zbătea între entuziasm și acel simțămînt de îngrijorare, frămîntat de un singur gînd : în ce stare avea să-și găsească proprietatea ?

Fu mai dezamăgit decît se așteptase. Strada Veneția era de fapt o fundătură, pe ale cărei trotuare vîntul împrăștia resturi de hîrtie și gunoaie. Zidul grădinii botanice de peste drum avea un aspect dezolant, tencuiala crăpată sau năruită, iar în preajma lui se furișau tot felul de cîini costelivi și jigăriți... Într-adevăr, tristă priveliște, potrivită poate pentru ultimele zile ale omului pe acest

pămînt, dar cu totul nepotrivită pentru o întreprindere, așa cum și-o închipuise el.

Ușa prăvălioarei era vopsită în negru, mă rog, probabil așa trebuie să fie, dar firma cu relief de argint era ciobită, iar în vitrina strîmtă se înghesuiau un palmier de hîrtie și două anunțuri mortuare, agățate cu o sfoară în așa fel încît să străjuiască fotografia unei înmormîntări pompoase.

Își aruncă o privire înăuntru, ba pînă la urmă apăsă pe clanță. Deasupra ușii răsună un clopoțel ca la băcănie și din clar obscurul încăperii își făcu apariția un chip palid. Unchiul Josef mai apucă să tragă în piept un damf aparte : era în el și izul de frunză putredă, împrăștiat de coroanele uscate, dar cel mai puternic se simțea mirosul de rom. Da, de rom obișnuit... Se scuză și ieși afară de-a-ndăratelea, închizînd ușa în urma lui cu aerul că ar fi greșit adresa, și dispăru în gangul clădirii, de unde urcă în grabă la etajul întîi, ca apoi să coboare la fel de pripit.

Nu izbuti însă să iasă din imobil, deoarece pe coridorul întunecat se afla o femeie cu mînecile suflecate și cu o găleată de apă la picioarele ei, de bună seamă credincioasa păzitoare a casei, care-l măsură cu suspiciune.

— Bună ziua, doamnă... Cred că sînteți intendenta imobilului, dacă nu mă înșel, ciripi unchiul Josef curtenitor.

Femeia își sprijini mîinile în șolduri și dădu din cap aprobator :

— Da. Și ce dorește domnul ?

Unchiul nu dorea nimic decît s-o șteargă afară, dar deodată îi veni în minte că această persoană ar putea să-i furnizeze informații prețioase.

— Caut intrarea în biroul întreprinderii de pompe funebre Weinert și Fuchs.

— Aici în bloc ? Asta ne-ar mai lipsi... E prea mult că în spelunca asta se intră și din stradă.

— Mi-am zis că prăvălia e una și biroul e alta, spuse unchiul meu și, scoțînd din buzunar portmoneul, scotoci prin el de așa manieră, încît femeia își șterse mîinile fără voia ei.

Apoi unchiul îi lipi în palmă o piesă nouă de douăzeci de creițari și continuă :

— Ați spus speluncă... Asta vrea să însemne întreprinderea de pompe funebre.

— Dar ce altceva, tinere domn ? Ca să vă dați seama, ar trebui să-i cunoașteți pe șnapanii de acolo. E de-ajuns să meargă pînă la closet, iertați-mă, aici, în capătul coridorului, și locatarii încep numaidecît să se plîngă ; murdăresc totul în asemenea hal, fiindcă veșnic sînt beți criță.

Unchiul Josef oftă :

— Va să zică așa... Și cum e cu clienții ? Vin mulți ?

— După împrejurări. De fapt, dumnealor își vîră nasul mai curînd prin spitale... Aici, cel mult dacă pică din cînd în cînd cîte unul să-i mai înjure... Vorba ceea, cine să se ducă la gropari cînd n-are nevoie, nu-i așa ?

— Fiindcă a venit vorba despre acești oameni, spuneți-mi : șef aici e un oarecare domn Zelinka, așa-i ?

— Da, ăsta, ca să zic așa, e cel mai cumsecade dintre ei. Dar ce folos, că tot beat e cît e ziulica de mare. Vă spun drept, eu una nu m-aș lăsa băgată în mormînt de derbedeii ăștia pentru nimic în lume. Căci vorba ceea, n-aș fi sigură că nu mă vîră acolo cu capul în jos !

— Dacă v-am înțeles bine, la Praga sînt întreprinderi mai bune pentru asemenea treburi.

— Mă rog, s-ar putea... Dar de ce mă întrebați ?

— Numai așa... știți, mă interesează să cumpăr...

— Cum, dumnealor au hotărît să vîndă ? ! ? Habar n-am avut ! Dar fiți atent, și asta să rămînă între noi, tinere domn, afacerea nu e a lor, sînt numai administratori, proprietar e cineva de la Viena ! Ce-i drept însă, persoana nu se prea ocupă...

— Mulțumesc pentru informație, doamnă intendentă, și pot să vă asigur că de acum încolo o să se ocupe, o întrerupse unchiul Josef, scoțîndu-și pălăria.

După care părăsi clădirea, uitîndu-se la întreprinderea lui doar de departe. Dar nici această priveliște nu era mai îmbucurătoare. Geamurile, de multă vreme nespălate, priveau spre stradă orbește.

„O să fac eu din dugheana asta o întreprindere de-o să le fie oamenilor mai mare dragul să-și dea duhul“, își spuse unchiul în sinea lui, și porni să bată străzile Pragăi.

Abia acum — după această vitează hotărîre — izbuti să perceapă mirosul lor fără seamăn, intimitatea lor la lumina felinarelor cu gaz și, deodată, i se făcu poftă să intre într-o cîrciumioară, apoi în alta, știind că dacă s-ar fi întors la hotel, s-ar fi perpelit în pat, pentru că inima

lui agitată n-avea să-și găsească liniștea cu una cu două. În astfel de situații, cel mai bine e să cutreieri localurile, să asculți orchestre de tot soiul și să vezi femei de toate taliile, blonde, brunete sau roșcate — la alegere. Și-i veni deodată un chef nebun să se dăruiască mulțimii fremătătoare ce se înghesuie prin cîrciumi, prin șantane și alte localuri de noapte și, după ce luă această hotărîre, se simți nespus de bine.

Așa se face că rău îi fu abia spre dimineață, după ce dormi numai un pic sub plapuma subțire de hotel, dumnealui care se deprinsese cu traiul bun din casa soției sale și cu gustările de dimineață îmbelșugate, însoțite de mîngîierile și giugiulelile ei lingușitoare.

•

Să-ți bagi ceva în cap e una, dar să pui ideea în aplicare e o treabă al dracului de grea, mai ales atunci cînd e vorba de arta îngropăciunii. Să te lansezi într-o afacere cu produse textile nu-i mare lucru. Ajunge să dai o raită prin cîteva prăvălii aparținînd concurenței ca să-ți dai seama ce articole merg și ce zace în rafturi ori pe tejghea. Sau să ai, de pildă, o băcănie cu vad bun, e suficient să ceri în orice magazin de delicatese să ți se facă un coșuleț frumos cu cadouri, și afli cu acest prilej o sumedenie de lucruri folositoare.

Dar comerțul cu moartea e cu totul altceva.

Încercați să descoperiți ce fel de mărfuri ține o asemenea întreprindere ? ! Ce reduceri de prețuri oferă ! Ce se cere ! Ce e modern și ce e perimat ! ? ?

Întrebări una și una, cu ecou nepotrivit, chiar și atunci cînd doar în sinea lui le rostește omul.

Să te duci în propria ta întreprindere şi să-l întrebi pe cel ce ţi-o administrează de atîţia ani, ar fi desigur, o prostie fără margini. Adevărul adevărat trebuie aflat în altă parte.

Unchiul era un om de lume şi cu multă experienţă. Ceru să i se aducă în camera hotelului cartea de telefoane şi îşi notă adresele tuturor întreprinderilor de pompe funebre din Praga şi din suburbiile cele mai apropiate.

Se întunecă la faţă de supărare, căci numărul lor întrecea cu mult aşteptările. Îngropăciunea era, de bună seamă, o profesie îndrăgită...

Îi veni în minte o idee profanatoare: să aibă, oare, toate destui răposaţi? Se anunţă, oare, bună recolta acestui an? Oamenii de pe străzi şi din localurile de noapte arătau ieri excesiv de sănătoşi. În aceeaşi clipă însă se ruşină de acest gînd urît. Într-adevăr, e foarte greu să reflectezi despre asemenea lucruri!

Şi cu atît mai greu îi va fi să facă investigaţii, ca să afle în ce ape se scaldă concurenţa!

Şi ca să afle măcar ceva, născoci o bunică decedată şi se apucă să ducă tratative în legătură cu înmormîntarea ei.

La prima firmă, funcţionarii îl primiră cu amabilitate şi-i exprimară adînca lor compasiune. La a doua, dimpotrivă, se grăbiră să-l felicite, întrucît moartea unei bunici e ceva firesc, iar moştenirea de pe urma ei e garantată. Bătrîna să se odihnească în pace, iar el să se bucure de partea de avere ce i se cuvine.

— Recunoştinţa dumneavoastră va fi exprimată cel mai bine prin organizarea unei înmormîntări cu adevărat grandioase, îi spuse, cu un aer profesional sobrul funcţionar. Lista noastră de preţuri e demnă de toată încrederea, şi ne vom strădui să vă creăm condiţii unice, ca să fiţi invidiat de toate rudele. Vă oferim cîntăreţi primissima, corul bisericii Sfîntul Ştefan. Ori, poate, preferaţi corul de fete de la biserica Cruciaţilor? Nici un ochi nu va rămîne neumezit, de asta vă asigur. V-am propune să se cînte „E hotărît în împărăţia cerului". Pentru răposatele mai tinere se cîntă „Zburat-a o porumbiţă albă"! Spuneţi-mi, vă rog, locul de veci îl aveţi?

În avalanşa aceea de cuvinte, unchiul izbuti să declare că nu ştie nimic şi ceru să i se facă devizul. I-l făcu aşa cum se face un deviz pentru construcţia unei case familiale, cu menţiunea că mormîntul va fi neobişnuit de trainic şi de confortabil...

La a treia întreprindere se interesă mai întîi de sicriu. În felul ăsta află preţurile sicrielor şi al înzestrării lor, lucru de care habar n-avea. Alese un sicriu de stejar probabil pentru faptul că-şi aduse aminte de cîntecul „Lada de stejar"...

La firma următoare însă îi spuseră, abia stăpînindu-şi rîsul, că sicriul de stejar e o stupiditate; oricum nu va fi decît o scîndură de brad umedă puţin băiţuită căci unde s-a mai pomenit în zilele noastre sicriu de stejar?... Asta groparilor nu le place, sicriul trebuie să fie simplu şi uşor, în schimb nu trebuie să facă economie în privinţa florilor, cu care vor acoperi tot sicriul. Dispun de o grădină excepţională de unde li se furnizează nişte coroane atît de frumoase şi atît de trainice, încît rămîn

proaspete pe mormînt vreme îndelungată. Au, de asemenea, la dispoziție un om care se duce să le stropească.

— Florile sînt flori, onorate domn, și nu văd cum ați putea să-i dovediți mai bine bietei bătrîne recunoștința dumneavoastră și să-i mîngîiați sufletul ei curat care de acolo, de sus, din înălțimile cerești, se uită și vă urmărește cu grijă, să vadă dacă ați ales bine întreprinderea de pompe funebre, în cazul nostru firma Habišek et co.

— Am auzit că o firmă serioasă ar fi Weinert și Fuchs, replică unchiul, cu sentimentul că aruncă o undiță cu momeală grasă.

Și, într-adevăr, se prinse, căci reprezentantul firmei, adică domnul Habišek-senior în persoană, dădu ochii peste cap și își desfăcu brațele în semn de uimire :

— Constat, distinse domn, că nu binevoiți a fi din Praga. Decît să vă lăsați îngropat de această firmă, mai bine vă înecați în Vltava. Asta nu e firmă, ci o asociație de șnapani în stare să vîndă de zece ori aceeași pernă de sicriu pentru că, după înmormîntare, dumnealor nu stau pe tînjeală, și nu se sfiesc să scoată perna de sub capul veneratului răposat. O bandă de tîlhari, asta sînt, și nicidecum o firmă serioasă. Înmormîntările organizate de ei sînt de-a dreptul caraghioase, și dacă domnul nu știe, atunci sînt îndreptățit să-i aduc la cunoștință, firește sub pecetea secretului, că au avut o dată un bucluc grandios : au mînuit sicriul cu atîta neglijență, încît l-au răsturnat pe răposat înainte de a ajunge la groapă, iar acesta zdruncinat de puternicul șoc s-a trezit din morți și a fugit din cimitir. Desigur, domnul nu dorește să aibă

parte de o poveste asemănătoare. Gîndiți-vă numai la situația bieților urmași care după ce l-au deplîns pe răposat, s-au pomenit deodată cu doliul zădărnicit, iar de moștenire nici să nu mai vorbim. Un răposat care se respectă ocolește o asemenea firmă deochiată !

Unchiul făgădui să cîntărească bine totul, și fu atît de distrus de cele auzite despre întreprinderea lui, încît nu lipsise mult să semneze nota de avans pentru cincizeci de guldeni pe care domnul Habišek i-o întinsese pe masă, și numai agerimea sa înnăscută îl salvă în ultima clipă ; zgîriind cu stiloul hîrtia, o rupse fără voia lui după care, cu scuzele de rigoare, îl asigură pe proprietar că avea să revină după ce se va sfătui cu întreaga familie. Și o rupse la fugă din prăvălia domnului Habišek, probabil tot așa cum fugise din cimitir acel răposat al firmei Weinert și Fuchs.

Din cele auzite, desprinse un lucru : în Praga sînt puțini răposați și pentru fiecare din ei se dă o luptă aprigă. Iar în această luptă, trebuie, pe de-o parte, să denigrezi concurența, iar pe de alta, s-o înlături. Mai întîi însă trebuie să pui mîna pe răposat. Da, asta e cheia și de îndată ce o ai, bătălia e cîștigată, pentru simplul motiv că nu mai e în puterea urmașului de a ți-o lua.

Era o idee pe cît de simplă, pe atît de genială, care-i veni în minte într-o mică mezelărie din strada Myslíková, în timp ce consuma o bucată de garf afumat și își rînduia gîndurile, alegînd, prin trierea experiențelor cîștigate, bobul de pleavă.

În cele din urmă porni spre Branik unde era o întreprindere condusă de o văduvă, contînd în mod justificat pe faptul că femeia avea să-i spună mai multe și că, în afara orașului, atmosfera era mai liniștită.

Era o întreprindere mică, un fost atelier de tîmplărie al cărui proprietar obținuse cîndva concesiunea pompelor funebre, iar văduva, femeie înțeleaptă, se lăsă păgubașă de tîmplărie, aceasta nefiind o profesie ocrotită de lege, și își păstră întreprinderea de pompe funebre, instituție pentru care, potrivit noilor normative ale municipalității, nu se mai dădeau acum autorizații de funcționare, Praga fiind socotită, de bună seamă, un oraș cu o populație mult prea sănătoasă.

Doamna Velínová îl primi așa cum se cuvine, își șterse ochii de lacrimi cînd auzi de moartea bunicii, declarînd că pierderea bătrînei o îndurera și pe ea și, în consecință, îi oferi unchiului Josef, pentru ruda lui, o înmormîntare frumoasă oriunde în Cehia, dar dacă ar fi preferat Branik, i-ar fi putut oferi posibilitatea de a alege un loc de veci unic în ambianța unică a cimitirului din localitate. „Mă mir că nu-mi recomandă un loc cu vederea spre Vltava !" — își spunea unchiul în sinea lui obosit de atîta alergătură și cu puterea de percepere slăbită. Se încurcă de cîteva ori, în timp ce doamna îl întreba de amănunte. Deodată, aceasta începu să rîdă și-i spuse deschis :

— Constat, tinere domn, că dumneavoastră n-ați venit să vă îngropați bunica ci, aș zice, pentru cu totul alt scop.

Unchiul Josef, care nu-și scosese mănușile, și astfel nu i se vedea inelul gros de cununie, răspunse cinstit.

— Da, doamnă, aveți dreptate, mi-am permis să vin pentru altceva. Am vrut să stau de vorbă cu dumneavoastră... Știți, e vorba de viitorul meu, dacă mă puteți înțelege...

— Numai de al dumneavoastră ? Ștrengar ce sînteți ! interveni doamna Velinova fericită, cu aerul omului inițiat. Va să zică dumneavoastră sînteți domnul acela din Zofin despre care vorbea Cilka noastră ?

Unchiul Josef nu știa cine e Cilka și nu știa nici dacă el e bărbatul cu pricina despre care vorbea această doamnă. Nu știa absolut nimic, începuse să-l doară capul și unica lui dorință ar fi fost să închidă ochii și să adoarmă. „De fapt toată povestea e curată nebunie", își spuse el posomorît.

— Trebuia să-mi dea numaidecît prin minte ! jubilă proprietara întreprinderii. Ați venit să tratați înmormîntarea bunicii și sînteți îmbrăcat ca de nuntă...

— Într-adevăr, aveți spirit de observație, distinsă doamnă, mărturisi unchiul cu sinceritate.

— Am experiență, și cînd e vorba de fericirea fiicei mele îmi pot explica multe. Chiar dacă s-ar fi cuvenit să vă prezentați mai întîi cu un buchețel de flori... Dar, ce să-i faci, așa-s vremurile, astăzi bărbatul se interesează întîi de zestre și abia, după aceea, de mireasă. Eu însă nu vă iau gestul în nume de rău... Ca să vorbim pe șleau, dumneavoastră ați venit să vă aruncați o privire prin întreprinderea noastră, este ? Eu una, vă aprob.

Unchiul căscă ochii cît cepele și în clipa aceea pricepu că picase într-o capcană cumplită : ori să ofere o bunică

răposată, ori să ceară mîna unei oarecare domnişoare Cilka.

Ideea că ar putea să se însoare încă o dată şi tot cu moştenitoarea unei întreprinderi de pompe funebre îl făcu pur şi simplu să înlemnească. Era o idee atrăgătoare şi sufocantă în acelaşi timp. „Ce se întîmplă oare de ispitesc asemenea femei ?“ se întrebă el cu un aer de martir.

— Doamnă, mi-e teamă că nu vă înţeleg, spuse unchiul Josef, scoţîndu-şi la iuţeală mănuşa stîngă, aşa fel încît stăpîna întreprinderii să vadă pe degetul său verigheta groasă de aur.

— Domnule !... izbucni doamna Velínová, pe un ton ameninţător.

Tocmai atunci apăru în încăpere o domnişoară înaltă şi uscăţivă, al cărui nas era cu mai bine de un deget peste lungimea admisă.

Mama îi aruncă o privire aspră :

— Îl cunoşti ?! ?

— Nu, răspunse fata, cinstit.

Unchiul Josef se ridică de pe scaun curtenitor şi-i făcu o plecăciune. Tăcerea glacială a celor două femei era atît de semnificativă, încît el mai făcu o plecăciune, adresată de data asta numai patroanei, după care ieşi.

— Dumnezeule, cum văd, fetiţa mea, tu n-o să te măriţi niciodată ! auzi în spatele lui glasul dezamăgit al mamei.

Şi, cum era un bărbat cu maniere fine, grăbi pasul. Nu de alta, dar nu era sigur dacă, pînă la urmă, doamna

n-avea să lanseze la adresa lui cîteva înjurături zdravene, sau dacă domnişoara n-avea să vină fuga după el, ceea ce ar fi fost mai grav. Se sui repede într-o trăsură care trecea pe acolo întîmplător şi-i porunci birjarului să dea bice calului.

Şi astfel, pierdu prilejul de a vedea cum, din dosul ferestrei, se uită multă vreme în urma lui, fata aceea uscăţivă, care-l zărea pe prinţul din poveste într-o trăsură ce, din păcate, se îndepărta.

Această întîmplare avu darul să-l lecuiască pentru totdeauna de dorinţa de a pătrunde în ţesătura mult prea complicată a comerţului cu morţii. Îi spuse birjarului să meargă direct în strada Veneţia, la întreprinderea Weinert şi Fuchs, încredinţat că va trebui să intre în joc cu mîna goală.

*

Ţine minte, băiete, că în apă se sare cu capul înainte, şi cu cît e apa mai rece cu atît trebuie făcută treaba mai repede şi fără cea mai mică şovăială. Dacă n-aş avea o fire norocoasă, aşa cum o am, şi dacă n-aş fi fost conştient de faptul că necazurile sînt un bun îndrumător în viaţă, crede-mă, m-aş fi urcat în primul tren şi m-aş fi întors la Viena. Aş fi fost întîmpinat cu dragoste şi duioşie, însuşiri cu care prima mea soţie era înzestrată din belşug, şi, dacă m-aş fi mulţumit cu optzeci de guldeni pe lună, aş fi dat din mînă plictisit de întreaga poveste şi singura mea grijă ar fi fost dacă să ies la plimbare în Prater sau să fac o excursie cu vaporul pe Dunăre. Dar aşa cum tatălui meu nu i-a fost lene să se

ducă și de zece ori la un țăran dornic să vîndă o iapă, ca apoi să-l curețe oricum de toți banii la jocul de cărți, tot așa și eu am simțit chemarea de a face curățenie și de a înlătura dezordinea din întreprinderea Weinert și Fuchs. O să revopsesc fațada magazinului, îmi spuneam în sinea mea, o să scot clopoțelul acela idiot de deasupra ușii și o să-l înlocuiesc cu unul care să scoată un clinchet îngeresc, o să arunc dracului palmierul acela de hîrtie plin de praf și o să fac o aerisire zdravănă, ca să dispară mirosul acela de rom ordinar, pentru că în întreprinderea mea se va consuma Cordon-bleu sau Steinhäger. Da, băiete, pînă la asemenea amănunte am mers cu gîndul, asemenea detalii mi s-au înfiripat în minte cînd am pus mîna pe clanța prăvăliei și am auzit sunetul clopoțelului.

*

Se întîmplă ca în ziua precedentă. Mai întîi îl izbi un iz nedefinit de coroane uscate, pe urmă însă deslușí că era fum de țigară de foi ieftină. Și, firește, peste tot prezentul miros de rom. Ori poate duhoare? Greu de spus: băutorului de rom i se pare, desigur, aromă, celui ce-l adulmecă doar i se pare mai potrivit cuvîntul din urmă. Categoric însă, nici unul n-avea ce să caute într-o întreprindere de pompe funebre, care ar fi trebuit să fie o insulă a liniștii și a contemplării.

Cît de naiv era acel tînăr, crezînd că întreprinderea de pompe funebre este locul de pregătire pentru eternitate! Curînd sosi și momentul cînd își dădu seama că pînă și aici proprietarul e nevoit să se ciorovăiască și să se tocmească la sînge cu urmașii care, după ce-și în-

gropau rubedeniile, uitau cu desăvîrșire nu numai de doliu și de reflecțiile despre viață și moarte, dar și de plata pentru prestarea serviciilor de înmormîntare.

Îți mărturisesc, băiete, că niciodată nu m-am supărat pe oamenii cărora nu le plăcea să plătească, pentru că, cinstit vorbind, și mie tocmai aceasta îmi displace cel mai mult dintre toate îndeletnicirile omenești. Iar sustragerea mi se pare la fel de dreaptă ca și obținerea plății prin constrîngere. Nici nu-ți dai seama, băiete, cît de searbădă ar fi viața dacă n-ar exista acest joc etern! Oamenii s-ar gîndi numai la ei, ori la eternitate și ar deveni plicticoși sau mohorîți. Duelul permanent dintre datornic și creditor face din lume o arenă interesantă. Se înțelege că sînt un păcătos, căci în ciuda faptului că, personal, nu-mi place să plătesc, îmi dau totuși silința să-i determin pe alții să-mi plătească bucuroși, iar uneori s-a întîmplat să-i oblig prin mijloace nu din cele mai onorabile, dar, ce să-i faci, așa-i regula jocului. Cel mai frecvent am folosit reproșurile oarecum exagerate, spunînd că pot avea înțelegere față de acel ce nu achită nota pentru o pianină livrată la domiciliu, întrucît pianina e un lucru de nimic și, pe deasupra, mai tulbură și liniștea vecinului, dar că e o atitudine absolut condamnabilă să nu plătești înmormîntarea unei mătuși, devenind în felul acesta datornic în fața eternității cerești. Atîta timp cît omul nu vinde pianuri, această reflecție i se pare, eventual, rațională. În realitate însă e o jumătate de adevăr înșelător, cu care ne întîlnim adeseori în viață.

*

Din obscuritatea prăvăliei răsări un bărbat mărunțel cu o înfățișare foarte greu de definit, care-l măsură îndelung pe proaspătul sosit, cu o privire adîncă și înțeleaptă. Nici nu-l întrebă ce dorește, căci, vorba ceea, ce-ar putea să dorească cineva în această dugheană amărîtă ?

De aceea unchiul Josef nu se supără pe el, dar nici lui, nu știu cum, nu prea îi venea să deschidă vorba.

Omul făcu o mișcare echivocă, ce putea să însemne deopotrivă „luați loc“ sau „cărați-vă“. Unchiul se așeză pe un fotoliu atît de șubred, încît abia se mai ținea să nu se risipească.

Se foi nemulțumit și spuse :

— Cum văd, aveți o mobilă nenorocită...

Și după ce își plimbă puțin ochii prin încăpere, se grăbi să adauge :

— În general e o atmosferă nu prea îmbucurătoare în magazinul dumneavoastră...

Salariatul îi răspunse zîmbind :

— În asemenea locuri n-are omul timp să se gîndească la lucruri deșarte. Ați binevoit să vedeți cum sînt înzestrate alte întreprinderi de pompe funebre ?...

Vorbele lui avură darul să-l intrige pe unchiul meu :

— Stimate domn, de fapt, nici nu știu cine sînteți, deci, stimate domn, hm...

— Numele meu e Šustr, rosti omulețul, așezîndu-se pe îndelete într-un fotoliu care, firește, aparținea unui alt gen de mobilă.

De scîrțîit însă scîrțîia la unison cu celălalt.

— Va să zică nu sînteți domnul Zelinka ! ? spuse unchiul oarecum surprins.

— Nu, sînt doar locțiitorul lui. Domnul administrator Zelinka e plecat cu o treabă ce nu suporta amînare...

Unchiul mai trase o dată în piept mirosurile acelea dezagreabile, apoi îl întrebă :

— S-ar putea să fie, întîmplător, acasă ?

— S-ar putea, admise domnul Šustr.

— Nu cumva e bolnav ?

— Nici asta n-ar fi exclus. Pe o vreme atît de... aspră, ținu să sublinieze domnul Šustr.

— Pe scurt, e beat criță, nu-i așa ?

Omulețul tăcu, ridicînd brațele în sus ca și cînd ar fi vrut să spună : „și asta se poate, dar nu e în căderea mea să-l judec“.

Unchiul își mai roti odată privirea prin dugheană, de data asta însă mai încet și mai temeinic :

— Așadar, în felul ăsta și în aceste condiții îi primiți dumneavoastră pe urmași... vreau să spun, pe clienți ! Rușine !...

Domnul Šustr se uită în jurul lui cu niște ochi plini de compătimire, de parcă ar fi vrut să-i împărtășească nemulțumirea.

— Cine credeți că sînt eu ? i se adresă deodată unchiul Josef cu o voce severă.

— Judecînd după comportament, nu binevoiți a fi un urmaș îndurerat care a venit să trateze o înmormîntare, răspunse domnul Šustr, zîmbind cu gingășie.

— Cum puteți ști ? îl întrebă unchiul Josef, repezit, vrînd să-l încerce pe omulețul din fața sa, care avea

darul să-l înfurie şi să-l intereseze în aceeaşi măsură.

— Asta se cunoaşte... Adică eu... cunosc, ştiţi, dacă îmi permiteţi, pentru treburi din astea am eu mirosul meu. Cînd e un mort pe aproape, îl simt numaidecît.

— Ce tot vorbiţi ? Cum, un asemenea lucru poate fi... mirosit ?

— Da, răspunse domnul Šustr cu o siguranţă calmă şi dezarmantă.

Pe unchiul Josef îl luă cu fiori reci şi renunţă să mai pună alte întrebări. Se plimbă un timp prin dugheană, descoperind la fiecare pas dezordinea şi murdăria.

— Va să zică, dumneavoastră sînteţi locţiitorul domnului Zelinka... şi staţi aici, toată ziua nu-i aşa ?

— O, nicidecum, onorate domn. În felul ăsta n-aş cîştiga nici pentru apă chioară şi cu atît mai puţin...

— Pentru rom ! interveni unchiul Josef cu glas tunător.

Omuleţul ezită un pic, apoi îi replică :

— Nu sînt împotriva romului, dar personal, prefer *alaşul*. Uneori nu dispreţuiesc nici „Ucigă-l toaca" mai cu seamă pe o vreme ca asta.

Unchiul trase din nou în piept mirosul din jurul lui şi spuse cu mirare :

— Cu alte cuvinte, aici se simte mirosul lui „Ucigă-l toaca" ? Pe ăsta nu-l cunosc...

— O băutură tare, v-o pot recomanda cu toată încrederea, se învioră deodată domnul Šustr.

Apoi sărind sprinten de pe scaun, se repezi spre o masă de scris veche cu sertare mari, scoase de acolo o sticluţă, nu mai mare de o jumătate de litru, aflată

fireşte la îndemînă, şi, după ce deşurubă dopul, îi oferi musafirului să bea direct din sticlă.

Buimăcit un pic, unchiul Josef apucă sticla şi, după ce o mirosi, clătină din cap :

— Nu, mulţumesc, nu-i pe gustul meu. Dealtfel, am venit aici cu alte treburi.

— Bineînţeles, încuviinţă domnul Šustr, şi, subţiindu-şi ochii, trase o duşcă zdravănă.

Apoi, punînd sticla la loc, în sertarul biroului, continuă :

— Mai întîi am crezut că sînteţi de la percepţie, dar domnii de acolo umblă altfel îmbrăcaţi. De aceea, mă gîndesc că sînteţi avocat. E vorba cumva de litigiul acela cu facturi neachitate din decembrie anul trecut ? Ori de afacerea cu monumentul măcelarului Kabourek de la cimitirul Olsany ? Nici asta ? Atunci...

— Sînt proprietarul firmei Weinert şi Fuchs, îl întrerupse unchiul, rostind aceste cuvinte cu toată solemnitatea de care era capabil şi cu hotărîrea pe care i-o impunea calitatea sa de proprietar deplin al unei întreprinderi, chiar dacă nu dintre cele mai importante.

Domnul Šustr îşi lăsă capul într-o parte, ca şi cînd l-ar fi înşelat auzul, pe urmă îl privi pe unchiul Josef cu acea compasiune care i se citea pe faţă ori de cîte ori stătea de vorbă cu un urmaş îndoliat :

— În cazul acesta vă rog să primiţi condoleanţele mele.

— Condoleanţe ? Pentru ce ? întrebă unchiul meu abia trăgîndu-şi răsuflarea.

— În primul rînd, așa-i obiceiul la noi. În al doilea rînd, întreprinderea asta suferă de multe boli, și dacă ar fi om și ar zăcea în spital, aș sta numai la căpătîiul ei, răspunse domnul Šustr cu fermitate și convingere în glas.

— Ascultă, domnule Šustr, dumneata ești beat ?

— Da, domnule șef, sînt, dar asta să nu fie o piedică în discuțiile noastre, pentru că pe mine rareori mă veți găsi treaz. Beția a devenit la mine un fel de obicei, iar soția mea, cea mai bună soție din lume, pretinde că atunci cînd sînt treaz, nu mai e de trăit cu mine, atît sînt de nesuferit... Așadar, dumneavoastră binevoiți a primi de la această întreprindere optzeci și trei de guldeni lunar...

— O batjocură ! strigă unchiul cu justificată mînie.

— Depinde, uneori ne dau serios de furcă pînă să-i vedem adunați grămadă, credeți-mă, domnule șef.

Unchiul Josef asculta cu mare plăcere această nouă formulă de adresare ; în gura domnului Šustr, de unde se revărsa mirosul de rachiu numit „Ucigă-l toaca“ avea chiar rezonanța blîndeții și a devotamentului.

— Dumneata crezi că această întreprindere nu-i în stare să producă optzeci de guldeni lunar ?

— Cum aș putea să cred așa ceva, domnule șef, dar... Ce mai, ne lipsește aici o mînă energică, se plînse domnul Šustr, cu sinceritatea oamenilor veșnic amețiți de băutură. Nouă ne trebuie un bici deasupra capului... De pildă, azi... Știți dumneavoastră cîte afaceri ne scapă ? La generală sînt cel puțin cinci cazuri sigure. Chirurgia n-o pun la socoteală, acolo e cu surprize, iar eu sînt

introdus mai curînd la bolile interne. Deci, cum spuneam, cinci cazuri, din care două pneumonii și un marasm senil, pe scurt, mergeam la fix... Iar eu stau aici și lîncezesc pentru că cineva trebuie să rămînă în prăvălie, cu toate că, între noi fie spus, nici dracul nu dă pe aici ! Dumneavoastră, se înțelege, binevoiți a fi o excepție. La spitalul din Vinohrady am, ce-i drept, un coleg, dar de ăsta nu sînt sigur dacă nu vinde cazurile noastre lui Habíšek fiindcă îi dă cu un gulden mai mult decît noi... La Filantropia azi nu moare nimeni, dar, oricum, ar trebui să fie acolo un om de-al nostru, ca să țină evidența...

— Cum adică ? Treaba asta... așa se face ? izbucni unchiul Josef înspăimîntat.

— Bineînțeles, domnule șef, azi nu mai e ca înainte, să aștepți ca oamenii să se prezinte singuri. Azi, orice întreprindere de pompe funebre trebuie să aibă cîteva „păsări negre“ [1]. Fără astea nu faci nici o treabă. Oamenii în zilele noastre se răsfață.

— Și dumneata ești... cum ai spus ?

— Așa cum ați auzit, o „pasăre neagră“, asta sînt. Așa a început să ni se spună de cînd pîndim în preajma spitalelor... Dumneavoastră ați binevoit să faceți aluzia că beau. Încercați, domnule șef, să stați o zi întreagă în fața generalei, lîngă gardul de fier, fără să beți ! Noi, păsările negre, am ajuns să bem aproape ca doctorii, căci, vorba ceea, vedem tot timpul numai răposați. Și asta, credeți-mă, nu-i un fleac, chiar dacă așa cum se

---

[1] Denumire argotică pentru agenții întreprinderilor de pompe funebre (n.t.).

spune, ăsta-i mersul lumii. Da, da, lumea e plină de morți. V-a dat vreodată prin minte, domnule șef, că atunci cînd doi oameni se întîlnesc ar trebui să se întrebe între ei : care din noi va merge la înmormîntarea celuilalt ? Altfel nici nu se poate pe această lume. Din doi, întotdeauna unul moare înainte. De pildă, dumneavoastră ați venit azi aici și stați de vorbă cu mine. Iar eu vă pun întrebarea : o să vă îngrop eu pe dumneavoastră, domnule șef, ori dumneavoastră pe mine ? Să nu mi-o luați în nume de rău, dar altfel nu se poate în această vale a plîngerii, și tocmai de aceea beau.

Unchiul Josef tăcu un timp mai îndelungat, ușor zguduit de perspectiva nu prea senină a întreprinderii sale, și foarte zdruncinat de acea adiere a veșniciei pe care domnul Šustr îl făcu s-o simtă.

— Mă rog, începu el într-un tîrziu, să zicem că e așa cum spui dumneata. Totuși eu sper să mai treacă încă multă vreme pînă să avem nevoie, ca să zic așa, de serviciul acela reciproc.

Domnul Šustr schiță un zîmbet de bucurie, lucru neobișnuit pe chipul său posomorît :

— Cum văd, sînteți într-adevăr un șef înnăscut. Ce mai, sub șefia dumneavoastră întreprinderea o să înflorească. De asta sînt convins. Și vă mai spun că o să trăiți mult și, credeți-mă, mirosul meu nu mă înșală.

După ce mai discutară un timp despre problemele vieții și ale morții și mai cu seamă despre tarifele stabilite pentru asemenea treburi, se ridicară și ieșiră din prăvălie, deoarece se făcuse ora prînzului. Unchiul Josef se dovedi a fi cavaler și-l conduse pe domnul Šustr la

cîrciuma cea mai apropiată, adică la Traicû, unde la amiază trăgeau căruțașii și cărbunarii, iar seara veneau cetățenii din cartierul învecinat, Podskali. Pentru începutul mesei festive în doi, unchiul comandă două coniacuri. Domnul Šustr însă refuză.

— Domnule șef, în ceea ce mă privește ar fi păcat, și-apoi, e și prea tare pentru mine. Dacă mi-ați îngădui, eu aș lua pentru stomac un pic de rachiu de chimen. Dealtfel, dumnealor mă cunosc și-mi știu obiceiurile...

Și astfel i se aduse unchiului un coniac pe care cîrciumarul îl servea din an în paște, iar domnului Šustr, într-un pahar gros, cu colțuri, din acelea din care beau birjarii dimineața, un rachiu de chimion pe care acesta îl dădu peste cap într-o clipită. După aceea ochii i se încețoșară un pic și dumnealui glăsui :

— Acum să mai vină și o ciorbă de burtă și omul începe să priceapă că viața e într-adevăr frumoasă.

Din gura păsării negre, cuvintele acestea răsunau neobișnuit de veridic...

*

Da, băiete, de ce să te mint, cînd am plecat spre Praga, îmi spuneam într-un colț al inimii mele — și asta cu toată modestia — că mă voi întoarce la Viena ca un strălucit învingător, că-l voi răpune pe acel domn Zelinka, făcîndu-l să se pocăiască și astfel să-mi majoreze cota ce mi se cuvenea din venitul întreprinderii. M-am înapoiat însă zdruncinat de starea deplorabilă a averii mele neașteptate, ca să fiu sincer, m-am înapoiat aproape învins.

Nici n-aş fi în stare să-ţi descriu întîlnirea mea cu administratorul întreprinderii, dar, mai cu seamă, n-aş izbuti să găsesc cuvintele potrivite pentru a-ţi zugrăvi chipul lui, căci o asemenea îmbinare de totală prostie şi jale nu mai văzusem în viaţa mea. Credeam că mă priveşte aşa, ca să mă intimideze şi, crede-mă, n-a lipsit mult să nu-i plîng de milă. Cu mutra lui nici nu putea fi altceva decît salariat la o întreprindere de pompe funebre. În realitate însă era un pişicher viclean uns cu toate alifiile. A refuzat categoric să-mi spună partea ce-mi revenea şi, în aceste condiţii, a trebuit să-i spun — cu tot regretul — că renunţ la serviciile lui.

Da, aşa i-am spus, şi cred că asta l-a făcut să se cutremure, căci, în esenţă, era un om simplu.

Numai că nici mie nu-mi ardea să rîd ; Loty începuse să-mi scrie scrisori urgente şi disperate, întrebînd ce se întîmplă cu mine, eu îi răspundeam scurt şi concis, uneori prin telegrame, asigurînd-o că o iubesc, dar, nu înţeleg de ce, ei nu i se părea de ajuns şi astfel, la un moment dat, m-am trezit cu fundul în două luntri şi nu ştiam de care să mă ţin cu ambele mîini. Averea, băiete, e un blestem şi cel mai rău e cînd ai o avere mică, aşa cum aveam eu în acel moment. Eşti sărac, dar nu te bucuri de acea splendidă seninătate a săracilor lipsiţi de orice griji. Suferi de boala bogăţiei şi, de fapt, n-ai nimic. Ai probleme, dar n-ai bani. Neplăcută afacere. Asta era, băiete, situaţia mea, şi mi-aş fi plîns eu singur de milă, dacă m-aş fi priceput să fac o mutră la fel de tristă ca vampirul acela de Zelinka.

Am cumpărat două sticle de „Ucigă-l toaca" şi una de alaş, şi am început tratative cu domnul Šustr, cerîndu-i să preia el treburile întreprinderii, fireşte pentru un timp, pînă la reîntoarcerea mea de la Viena. Mai întîi, domnul Šustr s-a îmbătat, pe urmă a căzut de acord, dar un asemenea acord e nesigur ca vîntul de dimineaţă. În acelaşi timp, mizerabilul mi-a spus că nu-mi poate garanta majorarea cotei pentru că numirea sa în funcţia de administrator al întreprinderii nu schimba cu nimic starea lucrurilor. Trebuia făcută o transformare radicală, afirmă el, şi pentru asta nu era nici timp şi nici cu putinţă, de vreme ce eu nu intenţionam să rămîn la Praga.

Imaginează-ţi, deci, cît de cătrănit am plecat din Praga! Ar fi fost cazul să mă bucur de revederea cu drăgălaşa mea soţie, mai în vîrstă, dar înţeleaptă, de grija ei faţă de mine, de liniştea onorabilei case de raport vieneze cu portăreasa agreabilă, care-mi spunea conaşule, de mîncarea gustoasă, pregătită de Loty de fiecare dată cînd venea acasă de la prăvălia ei. Pe mine însă, au început, deodată, să nu mă mai intereseze nici plimbările în Prater, nici frumoasele ocazii de a călări din cînd în cînd cîte un cal închiriat ; şi nici măcar ideea de a reveni în vechea societate a baronilor şi conteselor, false sau autentice, nu mă mai amuza. Pe scurt nu mă mai ispitea nimic, mă simţeam dezechilibrat, de parcă mă clătinam oscilînd între două femei. Dar, aş spune, că dezechilibrul meu era cu mult mai grav.

N-o să mă apuc acum să-ţi descriu toate simţămintele care m-au încercat. E mult de atunci, şi am trecut peste ele, iar dacă le pomenesc, e numai ca să-ţi fie de învă-

ţătură. Deci, ţine minte : nu poţi fi slugă la doi stăpîni şi, cu atît mai puţin la un stăpîn şi la o femeie. Iar stăpînul meu devenise comerţul. Am simţit deodată că eram predestinat să săvîrşesc lucruri mărețe, dar împrejurări nefericite m-au împiedicat de la îndeplinirea lor.

Şi, astfel, am stat tot timpul cătrănit în compartimentul de tren şi, închipuieşte-ţi, mi-a scăpat cu totul din ochi o fată neobişnuit de frumoasă, care se urcase undeva pe la Budějovice şi a coborît abia la Linz. Toţi călătorii se uitau la ea, iar un negustor grăsuliu din Tabor şi-a aranjat o întîlnire cu ea în timp ce eu stăteam în colţul meu, ţeapăn ca o bucată de lemn şi pe dinaintea ochilor mi se perindau toate necazurile. Şi azi socotesc că a fost păcat să las fata aceea să coboare, fără să aflu măcar cum o cheamă...

*

Primirea la Viena a fost grandioasă, şi trebuie spus că o asemenea primire ar fi netezit cutele de pe fruntea oricărui bărbat. Nu însă de pe fruntea unchiului, care, ca toţi eroii legendari, purta în el altă chemare şi alt destin. Mîna delicată a soţiei sale, care se întindea spre el cu gingăşie şi nerăbdare, n-a putut să-i estompeze halucinaţia întunecată din faţa ochilor. La Ulise era umbra pămîntului natal, Ithaka, la unchiul meu întreprinderea de pompe funebre ; la drept vorbind deosebirea nu-i esenţială, căci lucrul principal care-i dă imbold omului este dorinţa sa neîmplinită.

Sărutîndu-l pe amîndoi obrajii, cu obişnuita ei afecţiune şi pudoare, doamna Loty ar fi dorit să surprindă în ochii juvenilului ei soţ o sclipire de duioşie dar, în loc de asta, citi în ei doar nişte gînduri negre. Seara aştepta să audă declaraţiile lui furtunoase, că nu mai putuse de dorul ei şi ce minunăţie e acest *Wiener schnitzel,* servit cu cartofi prăjiţi şi compot, pe masa sărbătoresc împodobită cu lumînări (pe care, din spirit de economie, nu le aprinsese), dar nu avu parte nici de această bucurie. Lumînările îi amintiră unchiului de întreprinderea de pompe funebre şi, în timp ce mînca fără poftă, îi vorbi (în locul declaraţiei de dragoste) despre necazurile lui, şi despre afacerea de nimic pe care i-o cedase.

Orice femeie s-ar fi considerat jignită, ca să nu mai vorbim de faptul că doamna Loty era, pe deasupra, şi negustoreasă. I se păru că în spatele cuvintelor adresate de bărbatul ei auzea reproşul : ai trecut dinadins pe numele meu o afacere falimentară ! Şi chiar dacă înţelegea că, în decursul anilor de cînd primul ei soţ nu se mai ocupase deloc de comerţul său din Praga, multe lucruri s-au putut înrăutăţi, totuşi, acele culori cumplit de sumbre în care Peprl al ei îi zugrăvea situaţia de la Praga i se păreau exagerate. Şi începu să-l contrazică. Aşa se face că, pînă la urmă, cei doi soţi, uitînd de rangul lor, se luară la ceartă ca doi tarabagii, ceea ce, fireşte, nu putu să aibă decît un deznodămînt nedorit.

Doamna Loty îşi împinse sînii înainte, nicidecum din motive de dragoste pătimaşă, aşa cum s-ar fi cuvenit, ci de mînie, iar unchiul Josef începu să umble, de colo pînă colo, furios ca un tigru păcălit, prin odaia în care sfîrîiau arzătoarele candelabrului cu gaz. În cele din urmă — şi asta avu darul s-o irite cel mai mult pe stă-

pîna casei — aruncă pe covor mucul țigării de foi nestinse.

Vai, iată ce face din om grija pentru averea lui!

În același timp, și asta era lucrul cel mai grav, doamna Loty simți că omul acesta înfiorător avea de fapt dreptate, afirmînd că întreprinderea nu poate fi condusă de la distanță. Și totuși ideea că-l pierde, dacă îl lasă să plece definitiv la Praga, îi întunecă mintea ei limpede de negustoreasă.

Și fu o seară furtunoasă și o noapte tăcută, căci pacea nu se ivi nici în patul cu tăblia din față gravată, și cu bile mari, rotunde, în loc de picioare. Iar demonul discordiei nu-i părăsi nici a doua zi, cînd amîndoi ar fi avut prilejul să-și potolească mînia, ea în prăvălia cu mărunțișuri, iar el în cafeneaua cu personal de sex opus.

*

În zilele acelea unchiul se întîlni absolut întîmplător cu unul dintre prietenii săi de studenție, acum om așezat și doctor în *medicinae universae* [1], și se așezară amîndoi într-o cafenea, ca să-și amintească de vremurile fragedei lor tinereți. Doctorul se arătă entuziasmat, aflînd ce devenise fostul student în medicină veterinară, și în timp ce ospătarul deschise din dispoziția lui o altă sticlă, exclamă cu însuflețire:

— Păi, vezi, de fapt noi tot colegi am rămas! Și unul și altul ne ocupăm, ca să zic așa, de soarta oa-

[1] Medicină generală (lat.) (n.t.).

menilor... Da, domnule ospătar, dumneata ar trebui să fii fericit, că încă n-ai încăput pe mîna noastră!

Domnul ospătar zîmbi, făcînd o ușoară plecăciune, și-i servi cu amabilitate.

Unchiul, meditînd apoi cu ochii ațintiți asupra paharului, spuse la rîndul său:

— Noi doi, ca să zic și eu așa, ne aflăm unul la începutul iar celălalt la capătul aceluiași proces. Tu, cu șarlataniile tale, îmi pregătești oamenii așa cum se cuvine, iar eu, după aceea, repar ce-ai stricat. Cu alte cuvinte, acopăr insuccesele tale cu munți de coroane.

Și discutară așa, umplînd mereu paharele, cînd, deodată, doctorul își aminti de fata aceea pe care, cîndva, unchiul i-o recomandase ca pacientă.

— Anežka, oftă unchiul cu duioșie, întorcîndu-se cu gîndul la dragostea lui îndepărtată și naivă, la lumina lunii, pe palierul sărăcăcios al bătrînei case de raport.

— Exact, era un TBC deschis și parțial cicatrizat. Fata asta mi-a devenit pe urmă pacientă la policlinică unde, mă înțelegi, veneau numai amărîții. Am vorbit cu ea de cîteva ori despre tine. Frumoasă făptură, străvezie însă, așa cum se întîmplă de obicei la boala asta.

— Și ce s-a întîmplat cu domnișoara Anežka? întrebă unchiul, suspinînd. (Îl cuprinse o ușoară melancolie; ah, Doamne, omul își aduce cu plăcere aminte de iubirile sale nesăbuite, mai cu seamă după ce a terminat de mult cu ele.)

— În primul rînd, nu mai era domnișoară, ci doamnă. Se căsătorise cu un fel de unchi rămas văduv, la care locuise.

— Va să zică pînă la urmă tot a avut parte de ea, destrăbălatul! mormăi unchiul cu senzația că doctorul îl păgubise de o iluzie din tinerețe.

— Nu știu cum era, dar interesant e că i-a supraviețuit! Ea, atît de bolnavă, și-a îngropat bărbatul!

— Așadar, e văduvă, rosti unchiul cu evident interes.

— Tu nu mă asculți și nu mă lași să vorbesc pînă la capăt, se supără doctorul amețit de băutură. Voiam să-ți spun că i-a mai supraviețuit cîteva luni, ceea ce înseamnă, mă înțelegi, că... și ea... Ei, da, *exitus*, prietene... Se pare că menajul acela i-a pus capacul...

— Cum? A murit? întrebă unchiul Josef, lăsînd paharul pe masă.

— Da, închipuiește-ți, alaltăieri...

— Dumnezeule, gemu unchiul copleșit de tristețe și părere de rău. A fost întotdeauna o ființă plăpîndă... așa... ca o adiere, ca strălucirea lunii.

— Așa e, pînă și pe masa de disecție era străvezie încuviință doctorul.

Unchiul era ispitit să se ridice în picioare în semn de omagiu, dar nu-l mai țineau bine picioarele și, în afară de asta, căzuse pradă amintirilor sale de demult. Și astfel, băură în continuare, întristați de zădărnicia vieții.

— Biata de ea, reluă într-un tîrziu unchiul Josef; merita o soartă mai bună, dar eu n-am fost în stare să i-o ofer. O să repar după moarte ceea ce n-am reușit în timp ce trăia. Da, prietene, o să-i fac o înmormîntare de-o să vuiască toată Viena, căci, vorba ceea, la

așa ceva mă pricep! Da, da, patru cai albi și coroane multe... Iar pe sicriu zăbranic alb, cu toate că a fost femeie măritată, fiindcă ea... era țesută... din razele lunii... da, din razele lunii...

Apoi, la lumina lunii ce începuse să pălească odată cu apropierea dimineții, porni cu o trăsură spre casă, încărcat de sentimente duioase și de remușcări, nu de alta, dar nu era deprins să bea atît de mult și capul îi pocnea de durere.

Doamna Loty îl întîmpină cu un aer mai mult decît glacial. Deși din prima căsnicie asemenea situații nu-i erau cu totul străine, acum vedea în asta un fel de dispreț și de aceea se consideră ofensată. Ca să nu mai vorbim de faptul că unchiul Josef ofta mereu, bolborosind ceva despre o fată tînără pe care moartea nemiloasă o secerase prea timpuriu, și doamna Loty îl suspectă, bănuind că beția lui ar fi fost de ordin sentimental.

Peste prăpastia dintre cei doi soți nu fu aruncată, deci, nici o punte, ba, dimpotrivă, prăpastia se lărgi și mai mult.

Nu cred că nimfa Calipso să fi fost, pe insula ei părăsită, într-o situație mai grea decît doamna Loty la Viena. Dorința de a pleca îl înstrăina pe Ulise de nimfa lui și nu-l țineau în loc decît apele umflate ale oceanului. Cu toate acestea, ea știa că într-o bună zi el se va urca pe pluta lui șubredă și va porni în larg. Doamna Loty simți că Peprl al ei pornise de pe acum în larg și, ceea ce era mai grav, pe marea vinului!

Desigur, uneori viața ne împiedică să dăm curs generozității noastre care ne îndeamnă să întreprindem acțiuni de mare anvergură, așa cum ne-am propus, și ne impune banalitatea ei, indiferent dacă asta ne convine sau nu. Așa i se întîmplă și unchiului meu atunci cînd îl vizita pe unul din colegii săi vienezi — proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre — căruia îi împărtăși hotărîrea sa de a organiza acolo o înmormîntare grandioasă. Află cu acest prilej că așa ceva nu era cu putință pe teritoriul Vienei, concesiunea lui fiind valabilă numai pentru Praga.

— Problema ar putea fi însă rezolvată printr-o colaborare colegială, îi spuse cu distincție și sobrietate proprietarul întreprinderii, în biroul său la fel de distins și de sobru.

Apoi sună și-i dădu dispozițiile corespunzătoare slujbașului care intră în aceeași clipă.

Pe unchiul Josef începu să-l roadă invidia profesională și își puse în gînd să-și instaleze și el la Praga o sonerie la al cărei auz domnul Šustr să-și facă apariția în încăpere.

Pe urmă se angajară într-o discuție despre dificultățile comerțului și se întreținură în felul ăsta pînă cînd se întoarse slujbașul care, fără să sufle o vorbă, îi întinse șefului un bilețel, ca apoi să dispară în aceeași liniște desăvîrșită.

Proprietarul își încruntă sprîncenele, arborînd un aer solemn :

— Domnule coleg, îmi pare foarte rău, dar aflu că doamna cu acest nume a fost înhumată ieri, în groapa

comună, ținîndu-se seama de precara sa situație materială. Treaba asta se face, bineînțeles, fără noi.

Unchiului nu-i rămase nimic de făcut decît să ofteze.

— Firma noastră ar putea totuși să vă vină în întîmpinarea doleanțelor dumneavoastră, organizînd depunerea unei coroane la locul unde sînt duși de obicei răposații în asemenea împrejurări.

— Și unde poate nici nu zace persoana în cauză, se grăbi unchiul Josef să-l completeze.

Proprietarul firmei admise și această posibilitate, printr-o ușoară strîngere din umeri, căci era de felul lui un bărbat cu o purtare aleasă.

— Vă mulțumesc respectuos pentru bunăvoința și am onoarea să vă salut colegial, adăugă unchiul meu și, în timp ce se retrăgea, domnul în negru îi făcu o plecăciune adîncă.

Străzile erau înțesate de lume, aerul împrăștia miresme îmbietoare, iar pe la colțuri stăteau fete tinere cu coșulețe de flori. Era primăvară și, la fiecare pas, unchiul Josef se descotorosea de apăsarea tristă a morții. În definitiv, pînă și cea mai pompoasă înmormîntare nu-i decît o mîngîiere destinată celor vii și nicidecum morților, își spuse el în cele din urmă, căci întotdeauna avusese înclinații spre filozofie.

Și, cum avea și înclinație spre dragostea de viață, lovi de cîteva ori aerul cu bastonul ca să-și întregească ținuta primăvăratecă și, după ce-i zîmbi cu drăgălășenie unei vînzătoare de flori, cumpără de la ea un buchet mai mare de violete. Ceru apoi să i-l lege cu o panglică frumoasă și-i lipi în palmă bănuțul așa fel încît fata roși de fericire.

Întrucît destinul îl împiedicase să cumpere o coroană pentru dragostea decedată, cumpără, cu înțelepciune, violete pentru soția sa în viață și, cu pas grăbit, se îndreptă spre magazinul ei. Galant, o ajută să tragă oblonul și-i sărută mîna. După aceea, porniră împreună, braț la braț, spre un mic restaurant. Pe străzi cameloții strigau ceva despre criza din Balcani, dar asta, la Viena nu mai stîrnea acum interesul nimănui.

Violetele își răspîndeau parfumul lor suav, și Zeul Amor prinse din nou să surîdă. Iar mai tîrziu, în noaptea aceea, peste patul conjugal se arcui curcubeul septicolor al împăcării.

Anežka, odihnește-te în pace!

*

Timpul trecător! Tămăduitor al durerilor și făuritor de altele noi! Prieten și ucigaș deopotrivă!

Se scurgea la Viena, pe străzile deasupra cărora coborau molatec serile de vară și cețurile toamnei, — colorînd frunzele din Prater, semănînd amărăciunea și aducînd uitarea. Timpul trecător, — agreabil și nesuferit, — mîna zilele înainte, lăsîndu-le să cadă ca frunzele uscate, iar oamenii, trăind de la o zi la alta, erau mulțumiți, deși, în realitate, ar fi trebuit să-i nemulțumească faptul că anul se scurgea atît de repede și ei nu făceau decît să așeze pe masă noul calendar, cu sentimentul că în acest răstimp nu se întîmplase nimic, ci, dimpotrivă, totul era în perfectă ordine.

Și totuși, fiecare an ce se scurge e în esența lui o tragedie: pentru însuși faptul că nu se mai întoarce niciodată.

Morții coborau în pămînt și în uitarea omenească, domnul Šustr îi trimitea unchiului Josef cu regularitate cota sa lunară, cu un spor neînsemnat, unchiul se repezea din cînd în cînd la Praga și iar se întorcea, și povestea era în felul ei frumoasă, pentru că în fond ce-i lipsea? Și ce-i lipsea doamnei Loty? Și în general, ce le lipsea oamenilor în acea vreme?

Timpul trecător, dulce și amar deopotrivă...

Știri sosite din îndepărtatul orășel de baștină îi aduceau la cunoștință unchiului că neastîmpăratul său tată a fost blagoslovit la bătrînețe nu numai cu o nevastă tînără, ci și cu o putere binecuvîntată și, drept urmare, soția lui aducea pe lume copil după copil, lucru considerat de surori un păcat, de fratele Vincenc o nenorocire. Dar unchiul Josef, departe de toate astea, se amuza și-i trimitea părintelui scrisori de felicitare, căci pe atunci nici prin minte nu-i trecea că toți acești copii erau rudele lui și într-o bună zi vor veni la el cu pretenții.

Supunîndu-se legii timpului, doamna Loty îmbătrînea. Deocamdată însă fenomenul se manifesta doar prin aceea că dimineața se trezea cu un ceas mai devreme, spre a se dedica mai mult îngrijirii tenului. Și în toată casa mirosea a apă de violete și a pomadă americană veritabilă, la mare modă în acele vremuri, iar sîmbăta, distinsa doamnă își prepara o mască specială, în care timp lui Peprl nu-i era îngăduit să se arate pe acolo. Potrivit unei rețete secrete a răposatei împărătese Elisabeta, doamna Loty își punea pe față felioare de carne de vițel.

Unchiul pleca bucuros de acasă, și nu numai sîmbătă, ci și în celelalte zile, căci între timp reînnodase o serie

de legături folositoare și putea fi văzut din nou la Sacher și la Operncafe. Ori de cîte ori privea în oglindă, trebuia să-și mărturisească în gînd că și pe chipul lui săpau colții timpului. Era tînăr alături de soția lui, dar june nu mai era. Cînd omul se află în pragul celor patruzeci de ani, mai poate fi un excelent amant și un fermecător om de societate, dar tinerețea e pe cale să apună.

Sărbătoriră a zecea aniversare a nunții și în felul acesta trecură cu bine semicentenarul doamnei Loty.

Totul era în cea mai perfectă ordine, viața se scurgea agreabil, alunecînd ca bărcile pe Dunărea albastră.

Pînă cînd, într-o frumoasă zi de vară, gingașul timp, încărcat de aroma grînelor coapte și de promisiunea unei recolte de vin îmbelșugate, sună alarma și izbucni războiul.

*

Întreabă-mă orice, băiete, numai un singur lucru să nu mă întrebi : cum a luat naștere războiul și cum se nasc războaiele, în general... Despre asta vei afla, poate, cîte ceva din cărțile scrise de obicei după decenii de acei ce n-au fost de față la desfășurarea lui. Eu însă am fost. Frecventam pe vremea aceea cafenelele Vienei și ale Pragăi, citeam ziarele și-mi spuneam destule în sinea mea (chiar dacă nu rosteam nimic cu voce tare așa cum s-ar fi cuvenit din partea unui cetățean onorabil), dar, omoară-mă, taie-mă, nu sînt în stare să realizez cum de s-a ajuns la situația ca într-o bună zi să ne trezim în fața comunicatului de mobilizare și curînd după aceea să citim în gazete proclamația solemnă în care se spunea că

majestatea sa imperială și-a dorit o viață liniștită, dar că Providența a hotărît altfel.

La înmormîntările simandicoase se cînta întotdeauna cîntecul : „La împărăția cerului așa s-a hotărît“. De fapt, dacă stai și te gîndești războiul e și el o grandioasă înmormîntare, atîta doar că, la înmormîntarea obișnuită, viii își îngroapă morții, pe cînd aici sînt îngropați și unii și alții laolaltă.

Bine, voi încerca deci să-mi aduc aminte cel puțin cînd anume m-am gîndit pentru prima oară că războiul putea să izbucnească... Știu și eu, poate atunci cînd împăratul nostru a avut mari dificultăți cu contele Tisza din Ungaria... Da, ar fi fost cazul să-mi dea asta prin minte — dar nu mi-a dat... Ori atunci cînd s-a constatat că acțiunile căilor ferate din Turcia orientală erau deținute de două bănci : cea vieneză și cea berlineză ! Dar, nu, nici atunci... S-ar putea ca pericolul războiului să fi fost mai evident pentru politicieni... și poate ei să fi bănuit pericolul din necazurile, destul de mari, cu prințul Wied, noul domnitor al Albaniei. Te asigur însă că nimeni n-a suflat o vorbă despre acest lucru, și probabil nici lor nu le-a trecut prin minte așa ceva...

Europa era pe atunci sătulă și îmbelșugată, ziarele scriau despre „calmul sibarit și divinizarea aurului“. Se părea că oamenii îndrăgiseră banii în asemenea măsură, încît nu se arătau dispuși să-i cheltuiască pentru propria lor pierzanie.

Și totuși, faptele s-au petrecut anapoda.

Probabil lucrurile stau așa : oamenii simpli nu se gîndesc cu plăcere la război, iar cei ce-l pregătesc nu sînt

oameni simpli. Dar, cine știe, poate că pînă la urmă și unii și alții sînt surprinși deopotrivă. Aidoma copilului care se joacă cu chibriturile, pînă dă foc la casă. În orășelul nostru trăia un cizmar pe nume Pína, care era înnebunit după chimie și, în loc de ghete, făcea mereu tot felul de experiențe. Odată a făcut să zboare toate geamurile casei, altă dată și-a pîrlit țăcălia și așa destul de rară, iar în cele din urmă a izbutit să încropească un fel de rachetă pe care s-a hotărît s-o lanseze în afara orașului, deoarece, spunea el, trebuia să fie ceva fără precedent. Nimeni nu credea că racheta își va lua zborul, probabil nici constructorul ei, dar într-o dimineață răsună pe neașteptate o bubuitură atît de puternică, încît la noi la școală s-au cutremurat toate ușile și ferestrele.

— Aha, va să zică domnul Pína tot și-a atins țelul, a izbucnit cu însuflețire profesorul nostru, văzînd racheta înălțîndu-se spre cer, căci dumnealui a fost întotdeauna de partea noului.

Numai că pe bătrînul Pína l-au găsit mort la marginea orașului ; făcuse un atac de apoplexie, uimit el însuși de reușita sa, împotriva tuturor așteptărilor.

Războiul s-a declanșat tot împotriva așteptărilor, ba, mai mult, la scurtă vreme după ce Europa fusese colindată de trimisul confidențial al președintelui Wilson, domnul House, care trecuse pe aici numai în scopul de a se convinge, cu proprii săi ochi, că în Europa războiul era imposibil.

Războiul o fi, probabil, ca ciuperca : mocnește multă vreme sub pămînt și nimeni nu știe de ea. Apoi, deodată,

pădurea se încinge și ciupercile țîșnesc la suprafață și cresc cu atîta repeziciune, încît omul rămîne uimit.

Așa am rămas uimiți și noi și întreaga lume, și abia după aceea oamenii și-au spus că totul era limpede, căci, vorba ceea, oprirea la Viena a Kaiserului Vilhelm, în călătoria sa spre Corfu, n-a fost ea de florile mărului, sau acea întîlnire de la Konopiště, în castelul arhiducelui Ferdinand ; sau faptul că Franța introdusese subit serviciul militar de doi ani, iar în reichul nemțesc fusese numit șef al statului major generalul Moltke... Toate astea și încă multe altele se adunaseră dintr-o dată în acea vreme, ca să nu mai vorbim de cometa pe care conițele o puteau privi, după ora opt seara, cu binoclul de spectacol, căci se afla în constelația carului mare...

Pe scurt, au venit, pe neașteptate, și cometa și războiul, și odată cu ele a început și marea înmormîntare...

*

În fond, unchiul Josef, ca dealtfel mai toți oamenii, nu socotise, la început, că războiul ar fi fost o mare tragedie, ci mai curînd un fel de tulburare dezagreabilă a liniștii și, de aceea, participa bucuros la manifestările entuziaste ale prietenilor săi, ofițeri din cele mai diferite regimente de cavalerie, atunci cînd aceștia ridicau cu însuflețire paharul, fericiți că, în sfîrșit, se isprăvise cu viața de cazarmă, și caii, nerăbdători, începură să necheze și să țîșnească, purtîndu-și călăreții la atac în zăngănit de săbii...

Conițele leșinau gîndindu-se la voluptatea despărțirii, și niciodată cocotele Vienei nu avuseseră mai mult de

lucru și nu fuseseră mai generoase cu clienții lor, ca în acele zile de început ale războiului. Steagurile fîlfîiau și tobele nu mai conteneau să bubuie, polițaii și jandarmii se aflau din zori și pînă noaptea tîrziu în stare de alarmă, căci trebuia pusă în mișcare o uriașă mașină și nu oricine era în suficientă măsură dispus să se lase înghițit de ea.

Pe unchiul Josef războiul îl surprinse în plin avînt creator. Întru început se părea că flagelul cu greu ar fi putut să amenințe un comerț atît de deosebit cum era al lui. Ba, mai mult, se punea întrebarea dacă nu cumva numărul clienților va spori...

În acea perioadă reuși să cumpere, la un preț aproape derizoriu, niște uniforme vechi de contraamiral și pe lîngă ele cîteva pălării negre de modă veche. Uniformele erau albastre, în schimb atît de ieftine, încît unchiul Josef, care avea concepția lui, nu se lăsă înșelat de culoare.

Puse să li se descoase toate vipuștile și toate podoabele, vopsi uniformele în negru și le tivi din nou, egal și din belșug cu bentițe argintii, din depozitul doamnei Loty, asigurînd astfel comerțului său un cadru familial. Uniformele fură presărate cu trese și fireturi peste tot unde acest lucru era cu putință, iar conducătorul cortegiului mortuar urmă să poarte peste piept o eșarfă lată pe care era cusută cu litere mari de argint inscripția : Weinert și Fuchs. Asta ca să turbeze de ciudă concurența de tipul lui Habišek și a celorlalți de teapa acestuia.

Era un lucru atît de neobișnuit, încît atunci cînd în cimitirele din Praga se lansară pentru întîia oară detașamentele de pompe funebre ale unchiului Josef, spectatorilor li se tăie pur și simplu răsuflarea. Pe urmă, cînd

cioclii părăsiră cimitirele, îndreptîndu-se potrivit obiceiului spre cîrciumă, toți băieții din preajma Olșanilor își închipuiră că a venit circul și se comportară în consecință.

Pînă și pasul bărbaților ce purtau fostele uniforme de contraamiral era, cu adevărat, marinăresc. Și dacă sub picioarele marinarilor se legăna puntea glorioaselor fregate, sub cele ale bărbaților conduși de domnul Šustr se legăna doar caldarîmul străzilor din Praga, astfel că mersul împleticit nu constituia pentru ei o dificultate, ci dimpotrivă.

Ce-i rămase, deci concurenței ? Mai întîi furia zadarnică și calomniile josnice, după aceea strădania nestăpînită de a-și cumpăra și ea uniforme asemănătoare. Se punea însă chestiunea, cine să i le furnizeze...

Aici se dezvălui caracterul curat al unchiului meu. Știind prea bine că pînă la urmă tot avea să și le procure, preferă să i le furnizeze el însuși, avînd însă grijă să aibă vipuștele mai înguste, iar calitatea stofei să nu fie prea grozavă, — așa fel încît să nu se poată măsura cu străluciții viteji ai unchiului, mai cu seamă pe vreme de ploaie.

Cu toate acestea, pitorescul Pragăi se îmbogăți atît de mult în timpul înmormîntărilor, încît povestea aducea cu o sumbră mascaradă a răposaților, la care cei vii se uitau nu fără să-i treacă fiori de gheață pe șira spinării. Îndeosebi atunci cînd pe la colțurile de stradă apăreau anunțurile de mobilizare a altor contingente.

Iată, aici ar trebui să se poarte războiul : care pe care ! Aici ar trebui să fie cîmpul de bătălie pentru împărat și potentați ! Nicidecum un măcel, ci o minunată întrecere

a uniformelor. Ce frumos ar fi dacă victoria ar fi de partea aceluia cu uniforma cea mai strălucitoare!

Deocamdată însă lucrurile se desfășurau altfel. La începutul războiului, străzile Vienei fuseseră străbătute de escadroanele de hulani și cuirasieri, de regimentele de cavalerie și artilerie care risipeau în jurul lor un superb amestec de culori, pe urmă însă triumfă albastrul și cenușiul de campanie și, pe măsură ce se împuținau egretele și culorile, se înmulțeau păduchii și morții.

Iar oamenii surprinși și păcăliți de faptul că, deodată, nimic din experiența lor nu mai avea valoare, se străduiau să afle viitorul din orice fleac. Niciodată nu fuseseră atît de aglomerate sălile de așteptare ale ghicitoarelor și niciodată nu se vînduseră atîtea ziare ca în primele zile ale războiului.

*

Doamna Loty își ștergea ochii de lacrimi. Citise tocmai în ziar știrea înduioșătoare că încercații copii ai regretatului arhiduce împușcat la Sarajevo, moștenitorul tronului, Franz Ferdinand d'Este și soția acestuia, Sofia, sălășluiesc în momentul de față cu aceeași nemîngîiată durere la reședința lor natală, castelul din Chlumec.

Chema peste capetele asasinilor toate blestemele, încredințată că războiul fusese provocat de studenții sîrbi. O mai liniști oarecum știrea că în cinematografele vieneze avea să se joace *Împușcătura misterioasă*. Era o simplă coincidență, filmul acesta n-avea nimic comun cu atentatul de la Sarajevo, fiind o dramă socială cu celebra eroină italiană P. Manichelli.

Unchiul remarcă un început de urcare a prețurilor. Citise o reclamă pentru automobilul Clement Bayarol, miracolul tehnicii contemporane, care ajunsese la 4500 coroane austriece! Nu se înșela, căci numai la o zi după ce Austria declarase război Serbiei, ziarele publicară o rubrică neobișnuită: *Reașezarea oficială a prețurilor.*

Îi dăduse dispoziție soției sale să cumpere făină și zahăr, și doamna Loty făcuse acest lucru cu destulă indiferență, ca să aibă apoi ce regreta tot timpul războiului.

Războiul, bineînțeles, se desfășura agale, ziarele continuau să se oprească asupra dezordinilor comise de sufragetele engleze, care deterioraseră portretul lui T. Carlyle, iar gazeta *Narodni listy,* pe care unchiul, din sentimente patriotice, o cumpăra și la Viena, atrăgea serios atenția că numărul scrisorilor pierdute la poștă creștea într-o proporție de-a dreptul îngrijorătoare. Poate că în felul acesta intenționau să-i deprindă pe onorații cititori cu ideea că în curînd vor începe să dispară și oamenii. În rest, la Praga era liniște și pace, pe Insula Pușcașilor cînta mai departe fanfara corpului de grenadieri municipali cezaro-crăiesc, sub conducerea vestitului capelmaestru Kovařík. Iar ca o mărturie a faptului că grija pentru supuși nu înceta, ziarele publicau un comunicat amplu și temeinic al guvernatorului cezaro-crăiesc pentru regatul Boemiei, prin care șobolanii de mosc erau declarați animale dăunătoare, și, în consecință, se impunea să fie nimiciți.

— Ai citit? întrebă deodată doamna Loty, cu emoție. La Žitomir, fiul unui milionar practica negoțul cu fete. Ăsta-i, cu siguranță, evreu!

— Firma Stein e tot o firmă evreiască, spuse unchiul îngîndurat, dar oferă spre vînzare fierbătoare cu spirt de buzunar, menționînd că sînt cele mai avantajoase pe timp de război. Și mai oferă pături din păr de cămilă, saci de dormit, indispensabili Jäger, genunchiere și glezniere groase... Cum văd, cineva a și aflat că războiul va ține și peste iarnă, chiar dacă glorioasele noastre regimente strigă prin gări că pînă la culesul prunelor vor fi acasă, căci vorba ceea, pe sîrbi îi doboară fluturînd din capelă. Ar fi cazul să te mai uiți la rezervele din prăvălie.

— Panglicuțele galben cu negru le-am terminat, s-au vîndut ca pîinea caldă, răspunse doamna Loty și se grăbi să adauge : Am și comandat un nou pachet.

— Greșeală, replică unchiul Josef, mare greșeală, o să zacă în depozit. Entuziasmul se duce curînd. Cum stai cu panglicile de doliu ?

Doamna Loty lăsă ziarul pe masă și își acoperi fața cu mîinile ei plinuțe :

— Te rog, Peprl, despre asemenea lucruri nici să nu vorbești.

— Bine, n-o să vorbesc, dar ascultă-mă pe mine și comandă zece pachete. Te asigur că n-ai să pierzi. Citește și tu ziarele cu atenție. Tare aș vrea să știu de ce, așa deodată, două firme oferă spre vînzare colaci de salvare ! Se pare că va trebui să trecem multe ape.

— Peprl, tu mă înspăimînți ! Războiul se va termina curînd !

— Nu știu, rosti unchiul cu prudență. Dar știu că ieri, la Sacher, cafeaua a fost mult mai proastă decît...

da, decît înainte de război, cu alte cuvinte, decît în urmă cu o săptămînă. Cred că mîine o să plec la Praga. Trebuie să aflu ce se întîmplă în prăvălia mea. Văd că au început să cheme sub drapel alte contingente, și n-ar fi exclus să-i nimerească și pe oamenii mei.

— Pe tine însă nu te amenință nimic, nu-i așa ? ! ? izbucni doamna Loty, îmbrățișîndu-și soțul cu pasiune.

— Deocamdată nu, o liniști unchiul, încîntat de această manifestare de dragoste. Dar dacă vom trece multe ape și vom trece și o iarnă, două, în indispensabili Jäger, atunci, cu siguranță, povestea o să mă lovească și pe mine.

— Aș înnebuni, spuse ea, cu fermitate în glas, drept care unchiul Josef zîmbi ușor și, fără să sufle o vorbă, se duse să deschidă fereastra.

Și cum fereastra era îndreptată spre miazănoapte putu să cerceteze bine constelația Carului Mare, cu pata încețoșată a Cometei — steaua războiului.

„Plec la Praga, nici vorbă că plec, își spuse el în sinea lui. Dealtfel, *Národni Listy* anunță că la cîrciuma «U Glaubicu» se servește în continuare vestita bere națională, specialitatea casei. Așadar, nu toate certitudinile sînt spulberate, ci doar serios zdruncinate."

*

Cea mai trainică și totodată cea mai zadarnică însușire a omului este aceea de a crede în ceea ce nu există și de a închide ochii în fața a ceea ce vine și nu poate fi evitat. Desigur, și eu am căzut victimă acestui păcat, chiar dacă m-am străduit foarte mult să privesc lucrurile așa cum sînt. Numai că lucrurile, băiete, arătau al dracului

de rău. Nici nu se scurseseră cîteva luni de la izbucnirea războiului și jumătate din omenire se luase la harță. Austria se mîngîia cu gîndul că o va scoate ușor la capăt cu Serbia și Rusia, dar, deocamdată, n-o scotea cu nimeni, ba, mai mult, se trezi în conflict cu Franța și Anglia (Dumnezeu s-o pedepsească, scriau ziarele, *Gott strafe England)* și cu Italia în ciuda faptului că pe aceasta din urmă nimeni nu contase. Iar turcul, aliatul nostru, era bolnavul de pe Bosfor al cărui ajutor nu făcea nici cît o ceapă degerată, în timp ce Germania își făcea jocul ei.

Situația se înrăutățea din ce în ce mai mult. La înmormîntări, unde înainte vreme cîntau fanfare stridente, numărul instrumentelor scădea mereu pentru că regimentele începuseră să cheme sub drapel heliconiștii și toboșarii... Am angajat un cor de învățătoare uscățive și triste, care cîntau deasupra mormîntului îndelung și înduioșător, dar nu era ceea ce trebuia. La militărie au fost luați și cîțiva dintre tinerii care mă ajutau la anumite înmormîntări, împrumutînd strălucire cortegiului de contraamirali, căci erau niște băieți chipeși și galanți, și le duceau de braț pe văduvele îndurerate. Am fost nevoit să caut pensionari, ceea ce scădea de la sine frumusețea înmormîntării.

Mi-am dat seama că era pierdere de vreme să stau cu doamna Loty în somptuosul ei salon, să citesc ziarele sub candelabrul cu gaz și să aștept să vină minunea. Am înțelese de asemenea că nu voi izbuti s-o determin să-și reprofileze magazinul pe articole de doliu, dealtfel era și prea tîrziu, deoarece concurența realizase asta mai de mult. Eram convins că ordinul de chemare pentru mine

n-avea să se lase prea mult așteptat și de îndată ce va sosi situația avea să se îngroașe. Să fi trăit cu speranța că nu vine, ar fi fost o nerozie. Ce-mi rămînea deci de făcut într-o asemenea împrejurare ? O să ți se pară poate caraghios, dar am înțeles atunci că trebuia să merg în întîmpinarea războiului, cu bravură și viclenie.

*

Oamenii mari au și ei micile lor defecte, iar din vorbele strașnicului meu unchi am înțeles că fleacul care-l stăpînea pe acest bărbat destoinic era frica. Faptul nu trebuie să ne mire, știrile de pe cîmpul de luptă nu erau din cele mai bune, iar spitalele din spatele frontului se aglomeraseră.

La decizia lui contribuise, de bună seamă, și vestea că fratele Vincenc, acum negustor de cai de sine stătător, zăcea rănit într-un spital din Praga. Inima lui de frate se înduioșă și astfel unchiul se duse să-l vadă pe Vincenc, gata să-i ofere cuvinte de mîngîiere. Fratele însă primi cu mai multă recunoștință o cutie cu țigări de foi.

— Cu rana asta să nu-ți faci nici o grijă, se închide și se vindecă. Ce mai, e o gaură curată, o simplă perforație a țesuturilor, îl încurajă unchiul Josef, amintindu-și de studiile sale în materie de medicină veterinară.

— Întîmplător, e un *durchschus* de toată frumusețea, îl liniști fratele. Dacă ai ști cîți mă invidiază pentru asta !

— Curînd o să-ți dea drumul, ai să vezi, își continuă unchiul cuvîntul său de mîngîiere, drept care, frățiorul îl trimise în... da, chiar acolo.

— Rana asta trebuie să mă țină pînă la sfîrșitul războiului, pricepi ! ? șuieră el, încet, printre dinți. E limpede

că nu m-ar ține, dar am eu aici ceva, și, din cînd în cînd, o mai hrănesc.

Cu un aer enigmatic scoase de sub saltea o cutiuță în care se auzea un zumzet surd.

— Auzi ? O viespe ! Acum pricepi ?

Unchiul Josef nu pricepea.

— Cum începe rana să se vindece, pun pe ea viespea, pricepi ? O viespe, pentru că viespea își trage acul înapoi... Albina l-ar lăsa acolo și *ștabarțul*[1] s-ar prinde. După înțepătură rana se umflă nemaipomenit. Ehei, pe Frajvalzi nu-i întrece nimeni, spuse Vincenc cu mîndrie.

Unchiul Josef ieși din spital înfiorat. Gîndul că și el ar fi trebuit să se schilodească numai ca să nu plece curînd pe front, îl îngrozea. Avea o fire delicată.

Alt eveniment de natură să-l zdruncine puternic fu soarta domnului Zelinka, acel nelegiuit care, după ce-l părăsise la nevoie, se căsătorise cu moștenitoarea întreprinderii de pompe funebre din Braník.

Intenția domnului Zelinka era, desigur, să pună la pămînt întreprinderea Weinert și Fuchs, unde ani în șir își agonisise un trai bun. Nu s-a dat în lături de la nimic, nici de la căsătoria cu fata aceea costelivă, al cărui nas era mai lung decît s-ar fi cuvenit și pe care, în urmă cu ani, ar fi putut s-o ia, fără probleme, minunatul meu unchi.

Dar iată că trădătorul Zelinka n-avu parte să se bucure multă vreme de triumful său.

---

[1] Medic șef (n.t.).

— Domnule șef, îi spuse într-o zi domnul Šustr, pe cînd unchiul se afla la Praga spre a participa personal la conducerea întreprinderii. Știți, l-au nimerit și pe Zelinka. L-au încorporat în Ungaria și, de-acolo, știți, se pleacă direct pe frontul rusesc.

Unchiul gîndi în sinea lui ceva despre justiția divină, dar preferă să tacă. Ba, mai mult, îi trecură prin tot corpul fiori de gheață. Așadar, s-au apucat să-i ia și pe proprietarii întreprinderilor de pompe funebre ! Așa, începe declinul omenirii...

— Cu tot ghinionul a avut totuși noroc, continuă funcționarul. A și scris acasă la Braník că s-a învîrtit de un loc la bucătărie. A dat lovitura...

Unchiul îl privi îndelung pe domnul Šustr, care, ca de obicei, duhnea a rachiu.

— La bucătărie ? ! ?...

— Da, la bucătărie. Și să știți de la mine : pace sau război, bucătăria e locul cel mai bun.

— Proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre și bucătărie... Nu simți, domnule Šustr, că de fapt e mai mare păcatul ?

— O fi, domnule șef, dar tot e de o mie de ori mai bine decît la companie. Căci, vorba ceea, cine se apucă să tragă într-o bucătărie ?...

În anumite situații mai grele, unchiul avea deosebita capacitate de a reflecta la iuțeală. Creierul său trepida ca o centrală telefonică unde sute de funcționare înregistrează numerele și apoi dau legătura. Să mergi la armată... și să ajungi la bucătărie... Se poate bizui oare omul pe o asemenea întîmplare ? Mă rog, am eu cîțiva cunoscuți

printre ofițerii adăpostiți din timp pe la autoritățile militare. Dar o să mă trimită ei oare, la bucătărie ? Și de ce tocmai pe mine ? Trebuie găsit altceva. La bucătărie vrea fiecare.

„Și, pe urmă, cît e de umilitor : proprietarul unei strălucite întreprinderi de pompe funebre ale cărei servicii au devenit o adevărată senzație la Praga, să curețe cartofi ; Nu, nu, trebuie să găsesc altceva, ceva grandios, ceva original."

— Cum văd, domnule Šustr, nu e nimic de făcut, vei conduce afacerea singur. Dumneata ești la o vîrstă cînd ordinul de chemare nu te mai pîndește. Eu plec înapoi la Viena.

— La conița dumneavoastră, asta e o faptă lăudabilă !

— Nicidecum, domnule Šustr. Nicidecum. Nu-i momentul ca bărbatul să stea la căldurică, lîngă nevasta lui, acum cînd focul războiului se întinde în toate direcțiile. Presimt că vor avea nevoie și de mine...

— În focul acesta, domnule șef ?

— Întocmai, domnule Šustr, întocmai. În definitiv, în felul meu, sînt un specialist !

Și după ce își luă în grabă rămas bun de la domnișoarele din localul „La Paianjenul" și o mai asigură și pe camerista de la micul hotel din Vinohrady că va reveni — deci să-i rămînă credincioasă — se urcă în primul tren cu direcția Viena.

Pe urmă putu fi văzut cutreierînd etajele clădirilor posomorîte ale comandamentelor militare, pînă cînd reuși să pătrundă chiar în incinta statului-major.

Războiul își lăsase și aici amprentele. Statul-major fusese cîndva o instituție atît de nobilă încît muritorul de rînd nici nu putea să intre în clădirea lui. Acum însă nu era mare scofală să intri acolo. Strădania de a se menține la căldurică în spatele frontului îi obliga pe mulți dintre adjutanți să fie mai atenți și mai amabili cu vizitatorii. În afară de asta, tocmai aici se nimeri să descopere unchiul pe un anume baron von Kleewitz, o veche cunoștință de a sa din cabaretele vieneze. Era un mare specialist în materie de subrete.

— Ce te aduce pe la noi, Frajvald ? îl întrebă baronul pe un ton familiar. Sper că n-ai adus și tu vreo invenție ? Nu de alta, dar aici se prezintă zilnic cel puțin zece nebuni care au inventat ceva care, zic ei, duce garantat la sfîrșitul victorios al războiului.

— Nu, ăsta nu-i domeniul meu. Am venit, cum să spun, spre a-mi oferi serviciile mele de strictă specialitate.

— Te-au încorporat, nu-i așa ? pricepu baronul, pregătindu-se să-i ceară scuze că n-are cum să-l ajute, deoarece în momentul acela nu era ușor să aranjezi obținerea unui loc ferit la garnizoană.

— Dimpotrivă, nu m-au încorporat. Eu, ca să zic așa, am venit să mă ofer de bună voie.

— Cum ? Vrei să te înrolezi voluntar ? ! ? Ești nebun, Frajvald !

Domnul adjutant văzuse multe pînă atunci la viața lui, dar așa ceva nu-i fusese încă dat să vadă.

Unchiul Josef îi zîmbi galeș și spuse :

— Apropo, ieri am întîlnit-o pe Monica. Știi tu, blonda aceea nostimă care dansa la barul de noapte „Fru-

moasa din Pădurea Adormită". A slăbit nițel, dar se ține bine.

Baronul se învioră și astfel discutară un timp despre femei. Abia după aceea unchiul Josef aruncă așa, ca într-o doară :

— Ascultă, baroane, tu știi cu ce mă ocup eu ? Nu știi, nu-i așa ?

— Ca să-ți spun drept, n-am știut niciodată, îi răspunse baronul. Știu doar atît că ai fost întotdeauna înconjurat de fete grozave.

— Mai sînt și acum, dar, ca să știi, sînt proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre la Praga. Cea mai mare întreprindere de acest gen din toată Boemia.

Baronul șuieră plin de mirare, întrebîndu-se în sinea lui dacă nu era cazul să se dea puțin mai înapoi pe canapea.

— Aș vrea să stau de vorbă cu generalul care se îngrijește de morți. Presupun că trebuie să fie aici un asemenea general.

— Aici avem generali pentru toate ! Chiar și pentru astfel de treburi. Între noi fie vorba, nu-i un fleac să te ocupi de morți și de dispăruți. Povestea asta a început să ne dea bătaie de cap și de pe acum nu se mai sapă decît morminte comune.

— Presupun, totuși, că și pe timp de război există oameni care nu pot fi înmormîntați la groapa comună. Uneori mai cade și cîte o persoană proeminentă.

— Din păcate, e și acesta un fenomen din ce în ce mai frecvent, admise baronul. Dar eu tot nu înțeleg cum vezi tu soluționarea acestei probleme.

— Simplu. Îmi trebuie o împuternicire care să-mi dea dreptul să mă ocup de înmormîntări mai deosebite, de transportul veneraților răposați, de onorurile militare în cimitir și așa mai departe.

— Pe cîte știu eu, pentru așa ceva nu e suficient răgaz, în timp ce bat tobele.

— Dar cine vorbește de bubuitul tobelor ? Bătutul tobelor încetează și pe urmă... Pe urmă abia trebuie să vină momentul înmormîntării eroului. Iar pentru această treabă mă aflu aici eu. Mamele îndurerate din familiile mai bune își caută fiii dispăruți... Tinerele văduve își caută coloneii lor... Cui i se adresează în asemenea împrejurări comandamentul respectiv ? Pe cine înjură el în caz de nereușită ? Pe mine și detașamentul meu...

— Ce fel de detașament ?

— Presupun că mi se va pune unul la dispoziție, spuse unchiul Josef, cu modestie.

Adjutantul baron von Kleewitz își întinse picioarele și medită un timp. Războiul îl dezvățase să se mai minuneze. Și, în afară de asta, nu vedea nimic nerațional în spusele acestui om.

— Ai adresa Monicăi ? întrebă el în cele din urmă.

— Bineînțeles, îi răspunse unchiul, zîmbind.

— Excelent. Dă-mi-o și tu vino mîine. Între timp o să raportez despre povestea asta. Dar știi ce, nu veni aici, vino mai bine la casino, că prea e trist aici.

— Excelent. Vin acolo cu Monica și organizăm o seară pe cinste. În contul meu, firește.

— Cum văd, Frajvald, ai rămas acelaşi băiat şi jumătate! În ziua de azi e un fenomen rar, ţinu să sublinieze baronul, şi se ridică în picioare.

Unchiul Josef bătu apoi un timp străzile şi cercetă cu atenţie vitrinele magazinelor cu uniforme, gîndindu-se pe care s-o îmbrace. Erau destule, dar nimic de capul lor. Îşi aminti cu duioşie de oamenii săi din Praga, conduşi de veşnic ameţitul domn Šustr, de pălăriile lor superbe, cu tiv argintat...

Pe urmă lucrurile se desfăşurară aşa cum prevăzuse unchiul. Domnişoara cu pricina îl fermecă nu numai pe baronul von Kleewitz, dar şi pe generalul respectiv şi, în ciuda faptului că nota se ridica la o sumă cu mult peste aşteptările modestului meu unchi, rezultatul fu mai mult decît îmbucurător. Era deci o investiţie convenabilă în perspectiva unei întreprinderi strălucite.

Fu invitat să trateze problema la statul-major, unde, în secţia corespunzătoare, i se oferi posibilitatea de a colabora.

— Vi se va acorda un rang ofiţeresc, dar serviciul îl veţi face, oricum, în calitate de teterist, cu alte cuvinte, de ofiţer în devenire, i se adresă generalul, cu amabilitate.

Unchiul, care chibzuise totul dinainte şi cu toată temeinicia, obiectă:

— Excelenţa voastră, mi-aş permite să menţionez că pentru scopul în sine, ar fi mai avantajos să rămîn în civil. Ştiţi, s-ar putea să se ivească anumite dificultăţi, de pildă atunci cînd aş avea de înmormîntat o persoană

cu grad superior mie. La unele profesiuni, să ştiţi, îmbrăcămintea civilă îşi are distincţia ei.

Obiecţia unchiului i se păru generalului atît de raţională, încît acesta ţinu să elogieze:

— Văd că sînteţi omul potrivit la locul potrivit.

— Dorinţa mea e să-mi slujesc patria cu modestie şi discreţie, replică unchiul Josef, şi cuvintele lui răsunară ca o declaraţie programatică, după care nu-i mai rămînea decît să pornească pe cîmpul de bătălie.

*

Numai că noi, seminţia umană, adeseori nu ştim unde se află, de fapt, acel cîmp de bătaie, pe care ne va fi dat să luptăm. Unchiul Josef fu nespus de surprins, constatînd că pentru el acest cîmp de bătaie îl constituiau, de fapt, braţele potrivnice ale onoratei sale soţii. Doamna Loty nu înţelegea intenţia înălţătoare a soţului ei şi nici n-avea cum s-o înţeleagă, pentru că, în esenţă, ea rămăsese tot o simplă negustoreasă, proprietara unui magazin de mărunţişuri şi nimic mai mult, aşa cum consemnă unchiul cu crescîndă amărăciune.

— Voluntar în armată! izbucni ea, mînioasă. Ascultă, Peprl, cui vrei tu să-i vinzi asta? Voluntar... La moarte! E un joc al tău, nu mă înşeli tu pe mine!

— Nu te înţeleg şi nici nu vreau să te înţeleg, ripostă unchiul Josef, încruntîndu-şi sprîncenele.

— Faci pe eroul, dar de fapt... da, de fapt, nu urmăreşti altceva decît să pleci de lîngă mine! Da, tranşeele îţi sînt mai dragi decît persoana mea!

Doamna pierdu măsura și fața i se învineți de furie.

„Soția mea de mult nu mai e frumoasă și cînd se supără, asta se vede și mai tare“, își spuse unchiul cu uimire și se aprinse și el :

— Bine, să-ți spun, deci, adevărul. Nu încape nici o îndoială că voi fi încorporat și asta cît mai curînd. Unde ? Într-o cazarmă murdară, unde o să măture cu mine gunoaiele din curte, pentru că așa se procedează cu bobocii. Și după ce o să învăț să salut și să fac „culcat, sculat“ o să mă expedieze cu compania de marș pe frontul rusesc sau italian. Și de așa ceva n-am chef. De aceea m-am prezentat de bunăvoie... Nu ca soldat, ci ca specialist civil. Pricepi ? Specialist în înmormîntări !

— Ce ocupație dezgustătoare, țipă doamna Loty, ca o isterică.

— Cînd l-ai luat pe primul tău bărbat, nu ți s-a părut chiar atît de dezgustătoare... Și, în general, vreau să-ți spun că m-ai dezamăgit ca negustoreasă, draga mea. Ai manifestat prea puțin talent. Privește numai în dugheana ta amărîtă... zace pustie. Azi, cînd s-ar putea face un comerț atît de strălucit ! Nu mi-ai ascultat sfaturile. N-ai rezerve nici în prăvălie, nici în casă. Gătești sfeclă, în timp ce de la vecini simt miros de șnițel prăjit !

Aceste cuvinte o atinseră pe doamna Loty la coarda sensibilă.

— Sigur, nu-ți mai place acasă, asta e. Spune-o pe șleau. Te duci la armată ca să fii împreună cu tîrfele acelea din bordelele militare... Dar ține minte ce-ți spun, să nu mai îndrăznești să-mi vii acasă, pentru că eu știu cu ce se căptușesc bărbații pe acolo...

Și, în hohote de plîns, se prăbuși pe canapeaua care gemu sub greutatea ei.

E și prea grasă, își spuse unchiul, întunecîndu-se la față. Nu, asta nu e femeia pe care să pot conta în viitor. Războiul ăsta e înfiorător : i-a dezvăluit, deodată, toate defectele.

*

Da, băiete, așa e războiul, îi schimbă pe oameni. Din eroi face niște bieți fricoși, iar pe indivizii obișnuiți îi transformă în eroi. Am observat asta de multe ori și de multe ori aș fi putut eu însumi să devin erou. Îți vei da seama de asta mai tîrziu, dar întotdeauna am știut să refuz la timp, pentru că eu am socotit războiul un mare provizorat, care odată și odată trebuia să înceteze și nu doream să merg mai departe în viață împovărat de nu știu ce acte de eroism în război. Așa au trecut pe lîngă mine tot felul de medalii și decorații și, crede-mă, uneori am avut destulă bătaie de cap ca să mă eschivez, deoarece pînă și în această privință războiul e de neînțeles, încît să scapi de onoruri e, cîteodată, mai greu decît să le dobîndești. Pe soția mea războiul a zdrobit-o. Ai băgat de seamă, desigur, că între noi de multă vreme nu mai dăinuia acea frumoasă armonie, care ne aureolase odinioară. Dar, crede-mă, a fost vina ei : devenise deodată extrem de geloasă, vulgară și chiar neglijentă, ca să nu mai vorbesc de faptul că se îngrășase peste măsură. Stătea nemișcată în dugheana ei, citea ziarele și se văicărea în timp ce orice tarabagiu de pe stradă se îmbogățea. Dar principalul era că încetase să mă mai înțe-

leagă. De îndată ce femeia își pierde respectul pentru eforturile bărbatului ei, s-a zis cu liniștea în căsnicie. Eu, băiete, a trebuit să plec nu dintr-un spirit libertin, ci pentru a-mi salva viața. Căci e cu mult mai mică primejdia să cauți undeva departe, în spatele frontului, un mormînt străin, decît să ți-l pregătești pe al tău aflîndu-te în prima linie a frontului. Și, în afară de asta, în prăvălia doamnei Loty începuse să-și facă apariția un oarecare domn Merhaut, o ființă firavă și nesuferită și acesta o îndemna să nu mai întreprindă nimic, afirmînd că peste puțin timp banii de război nu vor mai avea nici o valoare. Ori asta ei i-a plăcut. Ea, atît de generoasă altădată, a început, pe neașteptate, să-mi dea a înțelege că și-a găsit un suflet apropiat. Prostie mai mare ca asta nu putea să facă...

*

Pînă la urmă, doamna Loty își conduse soțul la gară, așa cum se cuvine din partea unei femei așezate. Unchiul se gătise cu un costum elegant, iar în valiză avea, potrivit reclamelor din ziare, atît genunchiere groase, cît și manșete de lînă, ca să nu mai vorbim de lenjeria de corp marca Jäger, și de fierbătorul de buzunar, pe care îl aruncă însă foarte curînd.

Dintr-un anume sentimentalism își împachetase și ultimele cîteva prafuri împotriva transpirației picioarelor, gloriosul și ineficientul său preparat de odinioară „Antisudor".

La gară doamna plînse pe săturate dar plînsul devenise acum un fenomen obișnuit, mereu plecau alți bărbați cu valijoare în direcții necunoscute și gările răsunau de bocete. Pe o linie plecau cei sănătoși, pe alta înainta încet spre peron un tren cu răniți : Plecaseră pe picioarele lor și se întorceau ologi. Unchiul Josef gîndi în sinea lui că povestea asta ar putea, eventual, să-i deschidă ochii soției sale. Pe urmă, dădu doar din mînă plictisit, o sărută la iuțeală pe obraji și-i spuse :

— Nu plînge, nu plec pentru o veșnicie. Din cînd în cînd o să mai dau și pe acasă.

Dar în adîncul inimii nu era convins de acest lucru.

Și cînd locomotiva începu să șuiere, doamna îl îmbrățișă cu putere, rostind printre sughițuri de plîns :

— Știi bine că eu nu pot trăi singură...

Unchiul Josef zîmbi amar și o smulse aproape cu forța de la pieptul său, ca să nu piardă trenul.

Și în timp ce trenul părăsea gara, surprinse pe peron silueta pipernicită a bolnăviciosului domn Merhaut.

*

S-ar putea, băiete, să ți se întîmple și ție uneori în viață ca femeile să-ți plîngă în brațe, nu fiindcă le-ar părea rău de plecarea ta, ci pur și simplu pentru că se tem de propria lor persoană. Căci femeia este o făptură tare slabă și fragilă, în privința asta se aseamănă cu bărbatul și, cîteodată, se pierde cu firea și nu mai e în stare să răspundă de ea. De aceea plînge mai des din slăbiciune decît din dragoste, după cum mai des plînge de furie decît de duioșie. Are capacitatea de a-și boci bărbatul de viu, presimțind că nu va mai izbuti acest lucru după moartea lui.

Nu, nu vreau să spun că femeile sînt ființe nesimțitoare, dimpotrivă, au în ele atîtea simțăminte, încît adeseori nu știu cui să le împartă mai întîi.

*

Cunoscătorul superficial al vieții militare ar putea să-și închipuie că, în ultimă instanță, unchiul Josef născocise pentru el un chiul de toată frumusețea și, în timp ce ostașii putrezeau în tranșee, el se plimba de colo pînă colo după pofta inimii, deoarece a căuta un mormînt izolat era o treabă complicată și mai cu seamă, necontrolabilă. Unde mai pui că morții se aseamănă mult între ei, îndeosebi după ce au zăcut cîteva luni în pămînt. Și totuși asta n-ar fi decît o judecată de suprafață. Viața pe timp de război nu e simplă niciodată, și cu cît omul e mai aproape de front, cu atît se înmulțesc și greutățile.

Mulți nu bănuiesc că locurile de staționare din spatele frontului sînt mult mai murdare decît tranșeele, și, adeseori, cînd înfrunta coloanele de ploșnițe, unchiul își spunea că ar fi fost parcă mai plăcut să cadă răpus de un glonte rătăcit. În cele din urmă, își aduse aminte cu nostalgie de preparatul său din anii tinereții, și regretă că nu păstrase măcar o cutiuță, ca amintire ; cine știe, poate că ploșnițele ar fi dat iama în praf (care, bineînțeles, era nevătămător) și, pentru un timp, cel puțin, ar fi uitat de el.

Oriunde sosea avea grijă mai întîi să cerceteze dacă din întîmplare nu se afla pe acolo vreun ofițer cunoscut, care să-i înlesnească vizitarea cazinoului, unde omul cu-

noscător al unei vieți mai bune își mai putea îngădui cîte o plăcere. Se dovedi în felul acesta că toate cunoștințele din cafenelele și șantanurile Vienei aveau prețul aurului, iar întîlnirea cu un civil (iscusit artist al jocului de cărți), în imediata apropiere a frontului, însemna pentru ofițeri o evadare din plictiseala atmosferei cazone.

Dificultăți neașteptate se iviră la un moment dat ca urmare a faptului că unchiul Josef refuza cu încăpățînare uniforma militară. Îmbrăcămintea civilă făcea o impresie neobișnuită într-o zonă bîntuită numai de ostași.

La început pretutindeni se interesau de el jandarmii, cu speranța să descopere în persoana lui un spion. Pe urmă, după ce își dădeau seama de naivitatea lor, ceea ce, bineînțeles, la jandarmi durează întotdeauna foarte mult, îl lăsau, ce-i drept, în pace, dar oricum, domnea în jurul lui un fel de tăcere încordată. Îndeosebi acolo unde nu dădea de cunoscuți cărora să le explice cu ușurință caracterul misiunii sale.

În anumite locuri îl luau drept călău. Și asta era, într-adevăr, înjositor pentru un suflet atît de delicat și simțitor ca al unchiului meu.

Ici, colo — lucru, desigur, mult mai agreabil — își explicau îmbrăcămintea civilă și ocupația lui neclară, ca fiind un mod de camuflare, și nu lipseau locurile unde vedeau în el un general venit într-o inspecție inopinată, ca să pună ordine cu mînă forte. Nu de alta, dar peste tot, cît cuprindeai cu ochiul, înflorea debandada austriacă și, astfel, temerea lor era îndreptățită.

Așa se produse în Galiția un eveniment la fel de trist pe cît era de vesel, căci totul depinde din ce unghi de

vedere privim lucrurile. Acolo, multe luni în șir, nu se mai distribuise trupei tradiționalul rom, pentru simplul motiv că apucaseră să-l bea superiorii. De la gradele cele mai mari și pînă la cele mai mici, cum sînt, de pildă, „țugfirerii"[1].

În mintea tîlhărească a „rehnungsofițirilor" (ofițerilor de administrație) care făceau cu romul niște afaceri fabuloase, încolți o spaimă cumplită, mai ales după ce bărbatul în civil ceru să i se pună la dispoziție un mic detașament de soldați.

„Începe înregistrarea rezervelor", trecu vestea asemenea unui zvon întunecat prin toate cancelariile, și, întrucît pe o linie moartă staționa un vagon încărcat cu rom, trebuiau să facă totul spre a-l dosi cît mai repede cu putință. Se întîmplase însă — îndărătnicia soartei — ca tocmai atunci să survină pe front o anumită mișcare și, cum în toată împrejurimea nu se găsea nici o locomotivă, n-avură cu ce trage vagonul de pe linie.

Îngroziți, contabilii dădură dispoziții să se împartă tot romul printre soldați. Fără întîrziere.

Rezultatul fu mai mult decît excelent. Trupa se îmbătă cum scrie la carte și asta pe toată lărgimea frontului. Alcoolul, bineînțeles, trezește spiritul războinic, lucru știut de toate statele majore ale războiului mondial, cu condiția însă ca el să fie distribuit în mod rațional. Soldații din acest sector îl căpătară însă într-o doză exagerată și, în plus, se dezobișnuiseră să bea. Și astfel se produse un

[1] Conducătorii trenurilor de luptă — germanism în argoul praghez. (n.t.).

fenomen fără precedent : în tranșeele austriece, ostașii își pierdură de-a binelea combativitatea (ceea ce, în sine, n-ar fi însemnat nimic, căci, vorba ceea, nici cei din fața lor nu excelau în privința asta) și, ca un efect contrar, căzură pradă comunicativității și mărinimiei, trăsături caracteristice stării de ebrietate.

Ieșiră din tranșee și porniră buluc să ofere ceea ce nu mai erau în stare să bea fratelui inamic. Într-o asemenea împrejurare, inamicul n-ar fi avut nimic împotriva romului, dar unul dintre ofițerii săi interpretă subita apariție cu sticla în mînă a soldaților inamici, drept un atac subtil, întreprins cu o armă necunoscută. Căci sticlele puteau să conțină la fel de bine și gaze, marea sperietoare a acestui război.

Și ordonă retragerea.

Soldații înmărmuriți și încă amețiți de băutură, în fața cărora dădeau înapoi acei ce urmau să fie omeniți, își văzură mai departe de drumul lor și, astfel, în tot sectorul, frontul fu spart fără să se tragă un singur foc.

Fu o victorie strălucită a armatei austriece și gazetele vieneze publicară despre ea articole entuziaste.

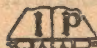
Numai că, a doua zi, comandamentul inamic se dezmetici în asemenea măsură, încît aruncă în luptă unități proaspete de cazaci în zona breșei, iar acestea, fără să tragă nici ele vreun foc, îi respinseră cu destulă ușurință în tranșeele lor pe bravii rezerviști austrieci, răpuși de mahmureală.

Și astfel, pentru variație, fu rîndul gazetelor din Petersburg să-și informeze cititorii... despre această victorie grandioasă.

Pe unchiul Josef evenimentele amintite îl frămîntară nespus, întrucît își dădea seama cît de înșelătoare erau toate victoriile, și asta îl determină să se consacre cu și mai mult zel lugubrei sale îndeletniciri, avînd desigur toată grija să nu vină deloc în contact cu cadavrele, treaba aceasta lăsînd-o întotdeauna pe seama soldaților, care, la rîndul lor, preferau să sape morminte, undeva, în spatele frontului, decît să sape pe front tranșee pentru mitraliere grele.

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar 06.04.82.
Coli ed. : 9,87. Coli tipar 7,5.

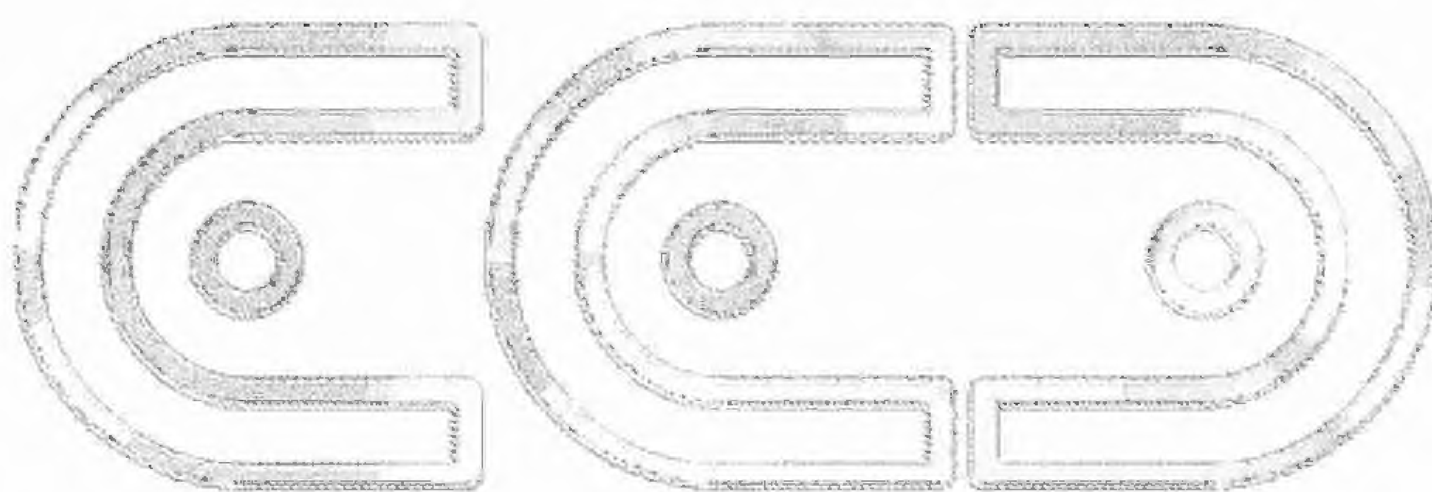

Tiparul executat sub comanda nr. 5 020/1982 la Întreprinderea poligrafică Bacău, str. Eliberării nr. 63.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Lucrarea este tipărită pe hîrtie fabricată de I. H. BUȘTENI

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

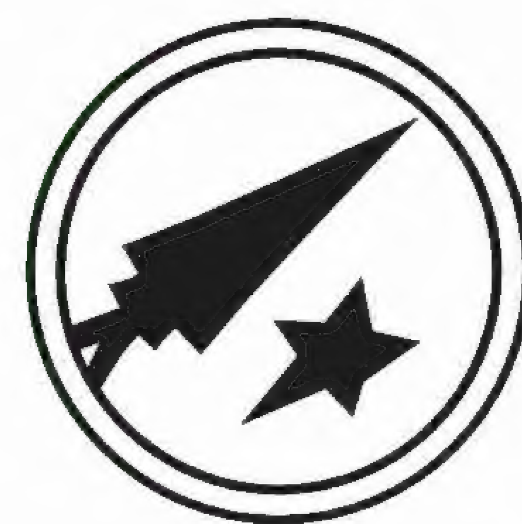

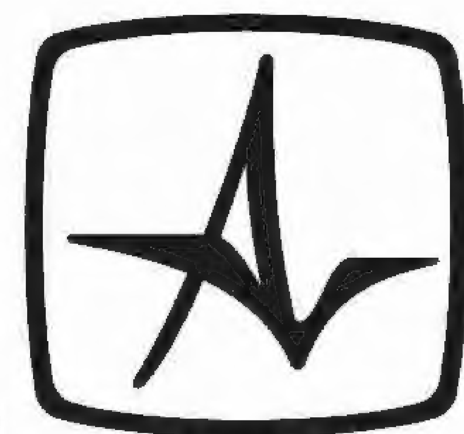
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

